

గోతమ సం దేశము.

చిత్రకారుడు : యస్. బాకయ్యగారు

సీ. వినుఁ డొక్కసంగతి ఘనుఁడొండె నీచాత్మ
 కుండొండె నుద్దండ పండితుండు
 నొండె నెవ్వండేనియును నాలుగంతర
 మ్ములు దాటి యష్టవిధుల కనుగుణ
 ముగను జరించుచు మొదల నెనిమిది ధ
 ర్మముల నెఱిగి తత్వమార్గమందు
 దశ బలంబులుగల్గె తనర నెప్పటికేని
 జన్మరాహిత్యంబు సంభవించు
 తే. గీ. ననుచు బోధించె.....

క. అంత యశోధరయును న
 త్యంతాదరమున మోము దైవారంగ న
 క్కాంతుని మఠమ్ము నమల
 స్వాంతయగుచు దాల్చి మిగుల శాంతిపహించె.

“ముద్దచరిత్ర”

1. 6వ బాత్రూమ్ - 921-923
2. నివేదిక - 'వివేచన' - 923.
3. 6వ బాత్రూమ్ - 924-925
4. 6వ బాత్రూమ్ - 926-931
5. 6వ బాత్రూమ్ - 932-934
6. 6వ బాత్రూమ్ - 935-936
7. 6వ బాత్రూమ్ - 937-942
8. 6వ బాత్రూమ్ - 943-944
9. 6వ బాత్రూమ్ - 945-954
10. 6వ బాత్రూమ్ - 955-957
11. 6వ బాత్రూమ్ - 959-960
12. 6వ బాత్రూమ్ - 960
13. 6వ బాత్రూమ్ - 961-977
14. 6వ బాత్రూమ్ - 978-981
15. 6వ బాత్రూమ్ - 982
16. 6వ బాత్రూమ్ - 984-985
17. 6వ బాత్రూమ్ - 986-987
18. 6వ బాత్రూమ్ - 988
19. 6వ బాత్రూమ్ - 989-992

1936 జనవరి 10
10/1/36

అఖిలభారతమహిళాసభ

భారతదేశమందంతటను సహజసౌందర్యమునను, సంఘమునందు పురుషునికంటె యగ్రస్థానము వహించుటయందును, పేరు గడించినవారు కేరళస్త్రీలు. ప్రజానురంజకమగు పరిపాలనముచే సర్వవిధముల స్త్రీల సభివృద్ధికిదెచ్చి శ్రీమతి రాణిసీత పార్వతి బాయిగారు 'భారతనారీమణులం దసమానమగు విదుషి'యనియు పేరుబొందిరి. అట్టి దేశమునకు ముఖ్యపట్టణమగు తిరువనంతపురమున విదుషీమణియగు రాణిగారి యధ్యక్షతక్రింద అఖిలభారత మహిళాసభ జరుగుటయొక్క ఘనీయము. కాశ్మీరమునుండి కన్యాకుమారియగ్రమువరకు గల వివిధ మండలముల మహిళాప్రతినిధులేగాక, విదేశీయ స్త్రీలుగూడ సభ నలంకరించియుండిరి.

వీరిలో నొకరగు 'మారియల్ లెస్టర్'గారు వ్రాసినట్లు "అచట నైదులు, న్యాయవాదులు విదుషీమణులు, చిత్రకారులు, సంఘభివృద్ధికి పాటుబడువారే గాక సాధారణ యిల్లాండు గూడ జాతీయభావమును మేల్కొల్పుటకును, భౌతికాధ్యాత్మికబల సంపాదనకును గావలసిన యీ సంవత్సరపు కార్యక్రమమును గురించి యాలోచించుటకు' సమావేశమైరి.

ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షురాలైన శ్రీమతి కుంజకృష్ణ సతిగారు, సభికుల నాహ్వానించుచు తిరువాంకూరు సంస్థానమున కొలది కాలములోనే స్త్రీలు బొందిన యభివృద్ధిని సూచించిరి. ఇదెంతయు సత్యమైన విషయము.

బ్రిటిషు పరిపాలనముననున్న రాష్ట్రములందు స్త్రీలలో నూటికి ముగ్గురుమాత్రమే విద్యావతులై యుండ, తిరువాంకూరు సంస్థానమున నూటికి 16.8 మందిస్త్రీలు విద్యావతులై యున్నవారనిన ఆ ప్రభుత్వమువారు విద్యావిషయమున దీసికొనుచున్న శ్రద్ధ గమనింప నగును.

తదుపరి అధ్యక్షులీవిషయమై బలపరచుచు యీ సంస్థ భారతదేశమున కొనరించిన సేవను గురించి గొనియాడిరి. ఈ సంస్థ ప్రారంభించిన నిధినుండియే పలువురి మెప్పుగనుచు భారతనారీమణుల కాదర్శప్రాయమై యున్న ఇర్వి ప్రభుత్వకళాశాల ఢిల్లీనగరమున స్థాపింపబడినది. క్రొత్తరాజ్యాంగములందు స్త్రీల కెక్కువ ప్రాధాన్య మిచ్చుటకుగూడ యీసంస్థ జేసిన కృషియేకారణము. స్త్రీకార్మికకష్టముల నివారణార్థమై సంఘము నియమించుటకును, ఆరోగ్యాభివృద్ధికొరకు ప్రచారము నల్పుటకును, పురుషులందు నానాటికి బెరుగుచున్న మతసాంఘికాంతఃకలములు స్త్రీలలో ప్రబలకుండుటకును యీ సంస్థ చాల పనిచేసెను. ఈ విషయము లెల్లరికిని విదితములే.

ఈ సమావేశమున గావింపబడిన తీర్మానము లింతకంటెను ముఖ్యమైనవి. దేశమునందంతటను యొకటేభాషయుండిన భారతీయుల యైకమత్యమునకు దోహదము గల్గనను యభిప్రాయముచే పై సమావేశము హిందీ భాష దేశభాషగా నొనరించి దేశమునందలి

వివిధసంఘములకును ఐకమత్యము చేకూర్చవలయునని తీర్మానించిరి.

వృత్తివిద్యయే ప్రధానముగాగలిగి బుద్ధి వికసనమునకు తోడ్పడురీతి సంస్కరించిన విద్యావిధానమువలన భారతస్త్రీలకు కావలసినంత జ్ఞానము సామర్థ్యము గల్గింపవలయుననెడి తీర్మానము ప్రకృత విద్యావిధానమందు అవసరముగా గావలసిన సంస్కారములను సూచించుచున్నది.

స్త్రీలకు ఆస్తియందు భాగములేదను చట్టములను, స్త్రీలనణచు నుద్దేశముతో స్థాపింపబడిన సాంఘికాచారములను, మార్చుట; గ్రామాభివృద్ధికి తోడ్పడుట గ్రామపరిశ్రమలలో తయారగు వస్తువులనే కొనునట్లు ప్రచారముగావించి వానియందు నమ్మకము పుట్టించి వానికెక్కువ అమ్మకము గల్గించుట; స్త్రీకార్మకులకు పురుషకార్మకులకు కూలి విషయమునగాని యితర విషయమునగాని బేధము జూపింపరాదను మరికొన్ని తీర్మానములు గమనింపదగినవి.

ఈసంస్థ సూతనరాజ్యాంగమునందు స్త్రీలకుండవలసిన హక్కులనుగురించి చాల పరిశ్రమజేసినదిగాని తగినఫలితమును బొందజాల దయ్యెను. కాని సూతనరాజ్యాంగవిధానమునందు స్త్రీల కివ్వబడిన ఎన్నికహక్కులను, శాసనసభలందు ప్రత్యేకింపు స్థానములను మొదలగువానిని యక్కరలేదని తిరిస్కరింపరాదు; ఆహక్కులనే వినియోగించి శాసన

సభాప్రవేశముగావించి దేశాభివృద్ధికై పాటు
బడవలయు ననడి తీర్మానముగూడ గావింప
బడియెను.

భారతదేశమున వివిధమండలములనుండి
స్త్రీ లీ సభయందు పాల్గొని భారతస్త్రీల
యొక మత్యమును చాటుచున్నారనియు,
యీ వికమత్యమునే ఎపుడును నిలుపుకొని
సాంఘికమత బేధములు పాటింపక పురుషులకు
మార్గదర్శకులై యుండవలయు ననియు,
అంతర్జాతీయస్త్రీలతోగలసి మనహక్కులకై
పోరాడవలయుననియు గావింపబడిన యీ
తీర్మాన మత్యంతముఖ్యమైనదని అధ్యక్షులు
వదించిరి. ఇది ఫలించుగాకయని గోరు
చున్నాము.

ఇవన్నియుగాక నింకనెన్నియో తీర్మాన

ములు జేయబడియెనుగాని యవి కార్య
రూపము దాల్చునపుడే గుణముండును. ఈ
విషయమై సభయందే స్పష్టముగ జెప్పబడి
నది. ప్రతిసభ్యురాలును స్వదేశవస్తువులనే
వినియోగింపవలయుననియు, తన పరిసరముల
వారికి సాధ్యమైనంతవరకు సాయపడుచు
సంఘము నుద్ధరింప బూనవలయుననియు
అప్పుడే యీ సమావేశముయొక్క ఆశయ
ములు, తీర్మానములు ఫలించుననియు,
వచింపబడెను. ఇది అన్ని తీర్మానములకంటె
ముఖ్యమని తలంచెదము. ప్రతిసభ్యురాలేగాక
ప్రతి భారతస్త్రీయు తమ యాశయముల
కార్యమూలమున ప్రారంభించినచో అఖిల
భారతమహిళాసభయొక్క ఆశయమేగాక,
భారతమాత భాగ్యముగూడ ఫలించును.

ని వే ద న ము

(వి నోది)

కృష్ణ! సరసగానామృత వృష్టిచేత
భువి పులకరింపజేయు నంబుదమ వీపు;
అవ్య యానందవశత బర్హంబు విప్పి
ఒడలుమఱచి నటించు మయూర మేను,
శీతలమనోజ్ఞ కాముదీ స్థితముచేత
భువనమలరించు కువలయాప్తుడవు నీవు;
పొడగనినమాత్ర ముప్పొంగిపోవ మేను
గానలయల నటించెడు కడలి నేను.

నిజకరంబుల గిలిగింత నిఖిలజగము
పరవశమొనర్చు నలగంధవహుడ వీవు;
లజ్జ నవపల్లవాంగుభుల్ చాచిచాచి
తన్మయముజెందు బాలపాదపము నేను,
లలితసంగీత నవనుధాలహరియందు
వసుధ నుజ్జీవితమొనర్చు భ్రమరమీవు;
తత్సుధాసేచనంబున తనువుమఱచి
ముగ్ధభావాన తలనూపు పుష్ప మేను.

అతఁడు - ఇతఁడు

నీ. సతతంబు భంగసంగత జీవనుడతఁడు

సతత సౌభాగ్యసంగతుఁ డితఁడు

అతి ఘోరతర మకరాది నేవ్రుడతఁడు

సాధుసజ్జననుత చరితుఁ డితఁడు

తన పూర్ణతకు నుబ్బు దంభశీలుడతఁడు

వినుత నిర్ఘంభ వర్తనుఁ డితఁడు

నిరత దుస్సహపంక నిమ్నాశయుడతఁడు

సరసనిర్మల మహాశయుఁ డితఁడు.

గీ. చపలగతి సంభ్రమించు శ్రీజనకుడతఁడు

ధన్య గృహలక్ష్మి గనుపుణ్యతముఁ డితఁడు

యిద్దరికి నుద్దిగణింప నెందుగలదు

జగతి రత్నాకరునకు కేసరి ఘనునకు.

ఘ స త

చ. అడిగిన నిచ్చువారుగల రా బలియున్ శిబి కర్ణుడాదిగా

పుడమిపు లెందరో యడుగబోకనె నూర్లు పదార్లు కైతకుం

దొడవుగనిచ్చి గారవముతోఁ గనుమేటివదాన్యులేడ నీ

యడ, కవికల్పభూరుహమునై తగు కేసరిగాక ధారుణి.

క్రీ ర్తి

మ. సిరులంగల్గినవారు వైభవములం చెన్నొందుచున్ పుట్టుపుల్

ధరణిక్ సార్థముగా దలంతురిటు విద్యావ్యాప్తికై యెప్పుడున్

పరమోదారమతిక్ కవివ్రజములన్ భావించి మన్నించుకే

సరి సౌభాగ్యమె భాగ్యమందు జగతింజూఁచి యశోగీతికల్.

విధేయత — సాత్రత

ఉ. కొంచెము గొప్పయో మదిని కోరికలీరికలెత్త వ్యాసముల్
బంచితి; వేయి నూరులును పై పదియారులు మాన్యమిత్తురం
చెంచ—నయాచితంబి దిటులేకదముక్ గవికోటి బ్రీతిపూ
జించిన భోజుడాదిన్యవ శేఖరులకొ విసమే వసుంధరక.

నమస్కృతి

చ. అతికుతుకంబుతో బనువు
సట్టి మదీయ సువర్ణపారికొ
బ్రతిఫలఃరూపమిచ్చటగ
భావమునందు దలంపరేని నే
సతతము తాతపాదులకు
సామ్యులుగా నొనరింతు మన్నమ
స్కృతులివెగొమ్ము కేసరి వి
శుద్ధ యశోధన సీతివర్తనా.

దీపన

చ. సతతము దానశీలతయె
సాజపువర్తనగా మెలంగు శ్రీ
యుతులగుసట్టి కేసరికి
నొప్పల కుప్పపువోలె పట్టివై
యతితర వైభవోన్నతుల
నారవిచంద్రులుగల్గు కాలముకొ
క్షితిపయి సేమమొందు మివె
శ్రీ గృహలక్ష్మిరొ సీకు దీపనల్.

చిలకపాటి సీతాంబ

దివ్య ప్రబోధము

వరిగొండ సత్యనారాయణమూర్తిగారు

“పాదుషానకీర్తనలఁ బలిగనేసి

వాని సంపద యొకవూటయైనఁ జాలు.”

'One crowded hour of glorious life is worth an age without a name.'

(భారతీయులయ్యెను, అక్కరు పాదుషాకు బానిసలైయుండు హైందవ సరేంద్రులు కొందఱవలెగాక, రాజా ప్రతాపసింహు డాతని దృఢీకరించినాడు. అందుకు ఫలితముగ నాత్మగౌరవము నొక్కదానిని దక్క, ఆ మహారాజా సర్వస్వమును బోగొట్టుకొని, అలువిడ్డలతో నడవులపాలు గావలసివచ్చినది. శత్రువులబారినుండి తప్పించుకొనుటకై, ఆతడు నిలిచినచో నిలుచుటలేదు. ఆతనిని స్వాధీనమొనరించుకొనుటకు, అక్కరు చతుర్విధోపాయముల బ్రయత్నించుచున్నాడు.

౧

ప్రదేశము

ఆరవల్లి పర్వతప్రాంతము. కాననభూమి. ఆకసమును దాకుచెట్లు, గజవిజగ నల్లుకొనియుండు తీగ పాదలు, పచ్చికనేల—ఇట్లు ప్రకృతి రమణీయముగా నున్నది.

సమయము

సాయంకాలము. దూరమున బడమటిసముద్రమున బడనుండు ఎఱ్ఱని సూర్యబింబము.

నిప్పున్తులు మాడుచుండియు గండరములు మెలితిరిగి కాంతులనీను శరీరము, పరిక్రాంతియొజ్జిగ పెద్దకాలమైనను తేజఃకిరణముల వడజల్లుచు చేరలగొలిచెడి నయనములు — ఇట్లు వీరరసాధిదేవతవలె

రాజా ప్రతాపసింహు డొంటరిగ నొకచెట్టుక్రింద చాపజాతిపై గూర్చుని, ఆ స్తంభత మగునినబింబము వంక గవ్వార్చక చూచున్నాడు.

కణతల కీడ్చుకొనిపోయిన కనులు, వాడియు వన్నెతరుగని వదనము—నివురుగప్పిన నిప్పువలెనుండు రాజీగుణవతివచ్చి రాజాను సమీపించినది.

గుణవతి:—మహారాజా! మార్గ భగవానుడు లోక బాంధవుడయ్యెను, కాలగతినుండి తప్పించుకోలేకున్నాడునుమా! ఇక మానవమాత్రులము మన మెంతవారము.

(పరధ్యానముననుండురాజా రాజీని గమనింపలేడు.)

గుణవతి:—(దగ్గఱకు పోయి) మహారాజా! మొన్నటి హర్దిహూటుయ్యధమున నార్జవత విక్రోహులను దునుమాడి నెత్తురు టుడుపులతో వచ్చిన మీరు, జేగురుకాంతులతోనుండు నీ భాస్కరుని బురిడించుచుండినారు. నే దస్తమించు మార్తాండుడు లేపుదయించునట్లు నేటి మీ కష్టానుభవము లేపటి పౌఖ్యప్రాప్తికి బ్రారంభమని నా యభిప్రాయము.

రాజా:—ప్రేయసీ! భారత మాతృదేవత భయంకర శాత్రువులును, హిందూమతమునకు వినాశకులు నగు మహమ్మదీయులను నేను సంహరించుచుండుట నిజమే. నేను వారికి నింహస్వప్నమై యుండుటయు నిజమే. కాని, దావివలన నాకు గలిగిన సంశ్కృప్తి, సంతోషము నాకు దక్కినవికావు. రాజస్థానమునకు బెట్టని భూషణమగు చిత్తూరురాజ్యమున కధిపతియై యుండియు, నిర్వృక్ పరాక్రమవంతుడనని దిగంతకీర్తి విస్తారుడనై యుండియు, అక్కరు సార్వభౌమునంతటి వానిని బ్రతిఘటించిన ఏకైక పీరుడు రాజాప్రతాప

నింహుడని శత్రు స్తవమును బడసియుండియు, ఒకా
నొక యతిని — అందును బ్రాహ్మణుని ఆకలి
గొన్నవానిని — సత్కరించుటకు శక్తిలేకపోయె
గదా యను మనస్సుంకటము, నా సంశ్లేషిని, నా
సంతోషమును, శరత్కాలమేఘ శకలములను బ్రళయ
వాతూలమువోలే, బటాపంచ లాసరించినది. ఆహా!
ఎంతపాపీష్ఠకాలము వచ్చినది!

గుణవతి:—మహారాజా! ఆ బ్రాహ్మణున కన్న
మును నేకరించువెరపు నాలోచించుటకే, మీకడకు
వచ్చినాను. ఇంతకును దైవమున్నాడులెందు. మన
కాహారము లెట్లున్న మానెగాక; అతిథి సత్కార
మునకైన దారిజూపదా!

రాజా:—ప్రేయసీ! మహారాజునై పుట్టియు,
మహారాజునై పెరిగియు ఈవాటి కిట్టి కష్టము లనుభ
వించుటనీవచ్చెగదా యని యింనుచేసి చింతింపను.
నన్నే సర్వస్వమని నమ్మి కలిమిలేముల రెండింటి నా
జతపడని నా యథ్ధాంగి పలువెతలు బడుచున్నదిగదా
యని మదిగుండను. కనక కనక కనిన శిశువులాకటి
పెట్టున మాడుచువ్పారుగదా యని పరితపింపను.
గుణవతి! చూదితివిగదా! నా చిన్నినిష్ట ఆక్షయ
కుమారు డాకట బద్దినపుడుకూడ జూచి భరించితిని.
నా ముద్దుకూతురు స్వర్ణకుమారి యన్నమువకువాచి
యనువులు వీడినపుడుకూడ జూచి భరించితిని. ఎన్ని
యో దినములుగా నా యసుగునెచ్చెలిది నీవు తినుట
కోక్క క బళ్ల మై కను లేక నకనకలాడుచుండుటను
జూచుచుండియు పెట్టులో యొక్కట్లు భరించు
చున్నాను. కాని, ఆకలితో వచ్చిన యతిని అదరింప
జాలకున్నానుగదా యని నా హృదయము వ్రీలి
వ్రక్కలగుచున్నది. దీనినిమాత్ర మెట్లుకాని భరింప
నాకు శక్యముగానన్నదియమా! ప్రేయసీ! పరమాణు
వంత విషము బానెడు పొలము పొడుచేయునట్లు, ఈ
నాయక క్షత నాయకస్వమత్కరమును గళంకిత
మొనర్చిననుట నిష్పంచేసాము.

గుణవతి:—శివోదయాసింహ మిట్టి పేదపలుకు
లను నిక్కముగా బట్టుచున్నదా, లేక నే నట్లు
భ్రమించుచుంటినాయని నాకు సంశయము కలుగు
చున్నది. ఇంత బేలతనము మీకెపుడు పట్టువడినది?
రాజేంద్రా! ప్రబల విరోధివర్గమునుండి తప్పించుటయే
గాక, వారిని జించిచెండాడుటకు సాటిలేని శక్తిని
బ్రహ్మదించుచుండు మహానుభావు డా ప రాత్మరు
డొక్కయతికి కొక్కతూట పట్టెదన్నమును లెట్లు
టకు నలయుశక్తిలేకమును మనికొసంగకపోవునా?
దైవమును నమ్మినవానికి నేగియొక్కడిది?

(మామమర్మము లెఱుంగని మోముపూరు, మంద
హాసము చిందులాడు మోవిజంట, బక్కచిక్కియు
బంగరు కలాకవలెనుండు చంపావతి యొకపరుగున
వచ్చినది. ఆ బాలికకు బడేండ్లుండును.)

చంపావతి:—బాబూ! ఆ బ్రాహ్మణుడు చాల
గొప్పవాడుగా నున్నాడుమహా! నలయేటిలో
స్నానముచేసి స్వరగారమృని చెప్పినాను.

రాజా:—(ఆశ్చర్యముతో) ఏ బ్రాహ్మణుడు?

చంపావతి:—అన్నముపెట్టుమని వచ్చినాడే,
అయన.

రాజా:—అమ్మయ్యా! ఔను. ఆ బ్రాహ్మణు
నెట్లు సత్కరింపుదుమాయని నాకు యోచనకలిగినది.

చంపావతి:—అపని నాది. నేను సత్కరింపగలను.

గుణవతి:—మఱీ, చంపా! ఆయనకు లెట్టుటకు
అన్నము నీ కెక్కడిది?

చంపావతి:—మొన్న నీచిచ్చిన రొట్టెలు రెంటిని
నేను దినలేదు. వానిని బ్రాహ్మణునకు లెట్టెదను.

రాజా:—అయిన నిన్నిదినములుగా నీ కేమి తిను
చుండినావు?

చంపావతి:—అమ్మయ్య నీవును గొన్ని రోజులుగా
దినుట కన్నములేక ఆకులములు దినుచుండుట

చాది, నాకుమాత్రము కొట్టెలెందుకని చాచి చాచి పెట్టివాను.

సతీధనులు

(సంకసమునుట్టజాలక) నీర్థాయుష్యమస్తు నీర్థాయుష్యమస్తు.

గుణవతి:—త్రులికదుత్రుల మీకత్తుట్టువా!

(చారిత్రములనుండి బ్రాహ్మలిందువులు శాలిధని, కూసుని దగ్గఱవచ్చిరి, కరము మూర్కొని చాచు ముద్దాడినారు. చారికి మొలబడినఃఖమున మోకాటి సంతోషము కలిగినది.)

2

(ఒక పటకటికమునందు జంకచర్మముపై బ్రాహ్మణుడొకడు కూసుని కొట్టెలు దినుచున్నాడు. ఆయనకు నలువదియేండ్లుండును. దృఢకాయుడు; క్షుధగ్రూహి. ఎదుట నొకతైత్త బాలిక చంపావతి యాసీనయైయున్నది. ఆమెకదనసోజమున సంతృప్తి గొలకాకుచున్నది.)

బ్రాహ్మణుడు:—కుమారీ! నువ్వారాబాగున నీమోకావలయును?

చంపావతి:—ఆయన మా బాబుగారు

బ్రాహ్మణుడు:—“అనియే” అనుకొన్నాను. కుమారీ! నీకు ఆత్మదమ్ములుకాని, అక్కచెల్లెండుగాని యున్నారా?

చంపావతి:—ఉండెరి. ఆత్మయకుమారుడను తమ్ముడు, స్వర్ణకుమారియను చెల్లెలు చనిపోయి యంతయోకాలము గాలేదు. స్వామి! ఇద్దఱకు దినుట కన్నములేకపోయినది. ఇప్పుడు వాకు దమ్ముడు నిక్క మందరసేంపాడుమాత్ర మున్నాడు. మా బాబుగారు మీతో కెప్పుడును; ‘మేము సమర్పించిన కొద్దిపాటి యన్నమువే గొప్పగాభావించి సంతసేంప వలయును’ అని. ‘మేమీ దానిని. శాతధ్వజేనియైన నుండిన మన్నింప బ్రార్థించుచున్నాను.

బ్రాహ్మణుడు:—అట్లే! ఇంతగా నీవు విన్నవించు కోవలయువా? తల్లితో కెట్లైనది పట్టెయిచ్చేది. ఆమ్మయ్య! అన్నరసముకంటె అదరణరసము మేలు నుమా! నీ నవనశి ముచ్చటవచ్చుచున్నది. తల్లి! మీ బాబుగారు కావరాలేదు; ఎవటికిబోయినారు?

చంపావతి:—ధిల్లి పాదుషును మీకు చెలియును గదా! ఆయనకును మా బాబుగారికిని బద్ధవైరము. కాలక్రి పాదుషు మా బాబుగారిని బంధించవలయు నని చాలకాలముగా ప్రయత్నించుచున్నాడని ఇప్పుడాయన నూయదవలెననుచున్నాడని తెలిసి, ఆతనిని గవి పట్టుటకై మా బాబుగారు పోయియున్నారు.

బ్రాహ్మణుడు:—అయ్యో! పాదము. పల్లవల కెట్టిసంకటములు వచ్చుచున్నవి! కుమారీ! ఎంతకాల మని యిట్లు కార్చిచ్చునడును నుండగలవి? ఆ ధిల్లి పాదుషుకు మీ బాబు లాంగినయెడల, మీకు గర్భము లన్నియుపోయి, సర్వసౌఖ్యములు గలుగునుగదా!

చంపావతి:—(కాలదడిక వాగమువలె జివు న్నవలెదలి) ఎవరవయ్యా నీవు? హైందవుడవై యుండేయ, మీనవచనములాడు నీ పెవ్వరవయ్యా? మీటికి లేదయైన గులమునకుగూడ ననుకొంటివా? మా యివ్వముదిని మాకే యెగులెంచుట నీకు మంచిని కాదు. కాకియై కలకాలము మనుటకంటె, పాంపయై యాటు నెలలుండుట మేలనియ్యి, మానముపోయిన ప్రాణము వృథాయనియు మా బాబుగారు మాకుగ్గ పొలతో గలవి నాగుమమా.

బ్రాహ్మణుడు:—(ఆకర్షణముతో) నెలాన్! నెలాన్! నీట్లకొంచెము; కూరేఘనము. కుమారీ! నీమది నెలుంగ నెంచి మాటవరుస కంటినిగాక, నా యభిప్రాయము నిజముగా వయ్యదికాదు. మీబాబు గారివంటి పొరువవంతులుండుటజేసియే, మీందూ నుర దింతవలన నీలిచియున్నది. నీ యట్టిబాలికా మణులను గవిద హైందవమూర ధమ్మరాయిగదా! కుమారీ! నీ సందిగ్ధనమున నేను బునీతుడవైతిని.

చంపావతి:—స్వామీ! తెలియక పరిశీలించుట లభ్యమగుచున్నది.

(బాలిక బ్రాహ్మణునిపదముల కంటివది.)

బ్రాహ్మణుడు:—కల్యాణమస్తు! నమో! కల్యాణమస్తు.

3

(అకాశమున గాఢమబ్బులు. అంతట సంధికారము. చిటిపాటమని చివకులు. ఆరంభపదప మెలుపులు. తీవ్రమని పోడుగాలి. రైట బావురుమడుచున్నది.)

(లోపల గుర్రమునందు చివీచాపపై చంపావతి పరుండియున్నది. ఆ బాలికముఖము పాలిపోయి, శరీరము శల్యగతమైపోయినది. కన్ను లరమోడులురైయున్నవి. ఆ మెత్తక్క మహారాజా, గుణవతి చిన్న పోయి పూర్వముండియున్నాడు. వెలుతురుకట్టెనన్న గామండుచున్నది.)

రాజా:—గుణవతి! ఆ బ్రాహ్మణునిపాదములే వానగతి. పాలముంచినను, నీటముంచినను అయినదే భారము.

గుణవతి:—రా బ్రాహ్మణుల యింక వానదత్తునా! ఆయ్యా! నాధా! ఒకరికి యిద్దఱు ముద్దుబిడ్డలు పట్టి దప్పమునకు గతిలేక, వాకడువున జచ్చుపెట్టిపోయినారు. వాళ్ళిది చంపావతి కింత యిన్నమునుపెట్టి వాళ్ళిది దక్కించుకొనుటకు శక్తిరాలని, నే నుండియేమి నుండియేమి? ఆయ్యా! తల్లీ! చంపా! పదియేడ్లకే నీకు పరమాయోధుని వండివదా? ఆయ్యా! వాకల్లీ!

రాజా:—కాంతా! ఈ కష్టములెన్నింటి ముగియించినను, ఇసుకపాతరలవలె రుసుకులేదు. ఈ జన్మ కిదిరాలును. నీరెరా మెకా లద్దువెట్టుమూర్ఖుడు నేను దప్ప నేనొకడుండ దనుకొందును. అక్కయిపాదునా మరల మనకు వర్తమానము వంటియున్నాడుగదా! ఆరని యాధిపత్యమున కీయకొంటినని రేపే యారని

బ్రాహ్మణులరము బంపెదను. అంతటితో మహావ్యము లంలేమగును.

(బయట ఎండుటానులయందు గలగలమనుకబ్బము)

రాజా:—(ఉలికిపడిలేచి యానైపుమాచుచు) రుద్ర! ఏమది?.....ధిల్లిపాడుమను గర్భశత్రువగు రాజాప్రతాపసింహుని బట్టుకొన బ్రయత్నించుచుండు కో మహావృద్ధియిటులాగా! ఇకమీరని విరమింపవచ్చును. మీ పాదుసలతో పట్టుమొనరించుటకు సంసిద్ధముగనుంటినని, మీ రాజాతో విన్నవించుదు.

గుణవతి:—అదియేదియో అనవచ్చుగనులెందు. (సంక్రమముతో) శోకమువలన మతిపోయినది కావోలు! మహాపథా! మీ పలుకులవలన నాకు బుండుపై ముల్లుగుద్దినట్లులైనది.

రాజా:—కాదు. కాంతా! కాదు. నీవు పోలబడుచున్నావు. శీవితమయొక్క పరమావధి పూర్వము భవనుని యీనాటికి నాకు తెలిసినది. ఇంతకుముందే నాకే విచేకబుద్ధి కలుగలేదుగదాయని నేను జింతిల్లుచున్నాను. కలిగియేయుండిన, నిన్నికష్టము బండవనంజెడిసి. ఆ యిద్దఱుమానవులు దక్కియుండెడివారు.

(చంపావతి కనులురెప్పించినది. ఆ బాలిక వెదకకనులతో పలుకుచున్నట్లు, సతీపరులు తలించినారు.)

చంపావతి:—బాబూ! నాకు ... ఆ ... యా ... ప ... ము ...

రాజా:—ఆయ్యా! పట్టి! ఏమిచేయగలను! నీ బాధను వాడవాల.

గుణవతి:—అహ! నాగుండెకాయ కొనారముతో జేయబడినదికావోలు!

చంపావతి:—బాబూ! ఒక్క...మనవి. కొంచెము...నీళ్లు...

(ఒక యానుకొప్పతో రాజా నీటిపాట్లులను బాలికనోటిలో పెడిచినాడు.)

గుణవతి:—నీ కడపటికోరిక యేది తల్లీ!

చంపావతి:—బాబూ! మీ మాటలవలన నాకు బాలసంకటము కలిగివది. బాబూ! జాహూను. మాన మీనుడు వదలిపెనుగదా...

(గుణవతి నీళ్లచుక్కలను మాతుడిగొ. తులా! బోసి వది. మీద వ్రకుకలుముగూడ క్రిందలడివది. చెక్కిల జేయిలో రాణా కనుచున్నాడు.)

చంపావతి:—బాబూ! మీరు పూర్వకంత్రిలక్ష్మిని బూజించుపుణ్యమృత్యులు. మీ కడుపువబట్టిన నేను ధన్యురాలను. తెక్కలేని హిందూరాజులలో పొరువ పంతుడు మహారాజాప్రతాపసింహు డొక్కడే; తుచ్చు నగు ధనమునకు నుమామృదీయున కమ్ముడుపోక, మాతృదేశమును రాష్ట్రమునుండి తప్పించుకొనుటకై కడలేని యిడుమలనుగడిచిన మహాపురుషుడు మహారాజాప్రతాపసింహు డొక్కడే; అది హిందూదేశ చారిత్రకాదులు మీశివితమును నువగ్ధాక్షరములతో గమలకు మిలుమిట్లు గుణగువట్లు వ్రాయుచుండగా, మీ పవిత్రచారిత్ర ము చంద్రతారకముగా ఘోరాక మున నిలువచుండగా, కట్టకడ కిట్లు కర్తవ్యమునుండి విడుఖలైత పతితులగుట మీకు బాడికాదు. నాకు సంతోషమునగాదు. బాబూ! దాహము...

రాణా:—తల్లీ! వినులకుదించుగ నీవు మాకు వివేకుధనుబోయుచుండ, నీకు మే మింతగంజియైన బోయబాలకున్నాము గదా!

(రాణా కొంచెమునీళ్లను చాలికనోటిలో బోసి నాడు. ఆ నీరునిచేతులు నలుపుచున్నది.)

గుణవతి:—దండ్రులకు మన కిట్లెరన్న మెట్లు దక్కును!

చంపావతి:—బాబూ! అక్కరపొదుమె కిత్తుల మారెయినయి తడిగుడ్డలతో గొంతుగోయుచాడనియు, శేషెయినివక త్రియనియు, హిందూవృక్షమునకు చేరు పురుగనియు, మూరెడిచ్చిన బారకు గుంజాకొనునా

దనియు — ఎన్నియోచూరులు మాకు కెప్పియుండు నీచే యిప్పు డిట్లుమటకాడ, బన్నికొడ కైర్వము గల్లునాయని నాకు సంకయముగలుగుచున్నది. బాబూ! ఒక్కమాటకెప్పుడు. ప్రాణములు నిల్పవట్లులేదు.

రాణా:—నా ముద్దులపట్ల! వయసున జెన్న వయ్యను, బుద్ధివశలల తెద్దదానవు. అమ్మా! చింతింపకుము. నీ తండ్రి ద్రోహియని సందియపడ నుము. నేను మరెపోయి మాటలాడితిని. చంపా! అటుమారుక్క డిటుపొడిచినకు నీతండ్రి — చంపావతి నుమారీమనివి గవ్వనాడు — యీ రాజాప్రతాప సింహుడు మావనమృతునకు రాపోహమృతుట కల్ల యని యెఱుంగుము... అమ్మా! తృప్తికలిగినదా?

చంపావతి:—అహా! ఆనందము ... నారాయణ. నారాయణ.

(ఆ చాలిక ప్రాణవాయువు తెరిచిపోయినది. పతి పతులు పీనుగువైచాలి కన్నీళ్లుపడుచుచున్నాడు.)

(అక్కరపొదుమె తెల్లనిచుట్టులతో బ్రవేశించి నాడు. కవలములేదు; భ్రష్టములేదు; కలిటములేదు.)

అక్కరు:— (రానానుదాసి) మహారాణా! తెమ్మ. నీ ముద్దుపట్టియొక్క నివ్వవాణి యింకను వాచెవుల గింపురు తెల్లుచున్నది. మహారాణా! ఇట్టి కుమారీయిడివి గనిన నీవు ధన్యుడవు కిష్టములనుజిక్కి కర్తవ్యమును ముగించి మూసోర్తమునకు నీకు సచయ మునకు పడుపడేశమువరించి, సమ్మతిపొక్కురాత్రవ చంపావతి కుమారిని మరల నొకమారు మారుమాచతో వచ్చితిని. మహారాణా! నీవు పార్వతీమలకు పార్వతీ ముదదని శేటిక తెలిసివది నుమా!

రాణా:—(లేచి యశ్వర్యముతో) మరల నొక మారొనుచున్నావు. పాదుషా! ఇంకెసమును పెత్తుడు చూచినావు?

అక్కరు:—మహారాణా! మన్నింపవలయును. మిన్న మీకుటిగమునకు చేకరానిచేశవచ్చి మీ కుమారీయిడి సవర్యలనందిన వ్రాహ్మణుడను నేనే.

దీప్త ప్రబోధము

రాజా: ...పాదుషా! మా ఆయురమాసిదగు నీచర్యలు కావ గ్రాత్రముగావు. ఎప్పుడెప్పుడు నిన్ను ముఖా ముఖగా గలిసికొందువామని యుద్విస్తూచుంటిని కాని పాదుషా! వాడు నీవు మాయ:టికి బ్రాహ్మణ వేషమున వచ్చుటకు గాని, నేడిట్టి ప్రకాంతవేషమున వైరినగు వాషమక్షమునకు వచ్చుటకుగాని, నీయభి ప్రాయమేమి?

అక్కరు:—మహారాజా! ఏకోదరమునబుట్టిం మావపులు కలకాలము కలహి:చుచుండిన, సుఖించు లేన్నడు! వాడు కాని, నేడుకాని కాంతిదూతనై మేమ విడుదలమునకు వచ్చితివేకాని; నురభిప్రాయ మున రాలేదు. మఱియు మహారాజా! స్వాతంత్ర్య భావ సంభవితయు యకశ్చరీరయునగు చంపావతి కుమారికి బ్రయజనకవి నిన్ను బయించుటకు వాచేగాదు కదా. వాతలదన్నిన వానికి నైకముచేత కాదని గ్రహించితిని. మహారాజా! ఇట్టి పుత్రికామణిని గనిన నీకు పాటియెవరు? చింతింపకుము. ఆమె చచ్చియు బ్రతికియేయున్నది.

రాజా:—పాదుషా! నీదర్శనము వాకర్థము కావచ్చునది. ఆవంతమును నిబలగము, అదవియందు చాగియుండునటుటకు సంజేహములేదు. నే నిపుడొం టరిగమువ్వాదము, నన్ను బంధించుటకు నీకాటంకము లేదనుకొందును.

అక్కరు:—విజయే, కాలికామణియగు చంపావతి కుమారిని దర్శించుకొనుకలంపుననే నేనిపు డిచటికివచ్చి తిని. మఱియు పశుబలమువలన బయలు క్షణికమనియు, ప్రేమబలమువలన బయలు కాశ్వతమనియు వాయభి ప్రాయము; ఆమధనమునూడదు, మహారాజా! వా కికనెలపు. అహ్మ? చంపావతికుమారి! స్వాతంత్ర్య లక్ష్మీ! ఇనే ప్రణామములు.

(అక్కరు చంపావతికి నందనము వాచించి, తిరిగి పోయినాడు. సతీపతులు చిత్ర ప్రతిమలవలె నల్లనిలువ బడి యుండినారు.)

పి. కోదండరాం పిళ్లై
(లేటు పి. యన్. పొమ్మ ప్లామిపిళ్లైవారి కుమారులు)

1854-వ సంవత్సరమున స్థాపితము.

ఉత్తమతరగతి కర్రపాదుగ్రుల విద్యాలయ
(పి. యన్. పొమ్మ ప్లామిపిళ్లై భవనములు)

మీ భవనమును ఆలంకరించుటకును దానిని ఆకర్షణీయముగ చేయుటకును మీకు కర్రపాదుగ్రులు కావలయును.

త్వరగా చేసియింతుము. నమ్మకమైన పనితనము.

కర్రపాదుగ్రులను కొనుటకుపూర్వము మాతో సంప్రదించువుడు.

పురాతనమైన ప్రఖ్యాతిగల కంపేసి.

89 & 44, ఎస్ట్రస్ట్రేట్ నెట్టు; మదరాసు.

మీ ఆచ్చ పనులయందు:

మీకు కావలసినది ఆదనుకుమావులా? లేక చిన్నపనియొకడు కానుగచేయుటయ? లేక నకాలయనకు ముద్రిచియచ్చుటయ? మీఆదనము లేనియొకడు, మీఆచ్చపనులను మేము చక్కగచేయగలమని మీ ఆమధనమే తెలియజేయగలదు. ఒకమాట చూపింపుడు! ప్రోధ ముద్రణాలయము, తపాలపెట్టె 752, ఎగ్జ్యూరు, మదరాసు.

శ్రీమతి రావూరి వెంకట సుబ్బమ్మగారు ✓

[సర్వసాధారణముగ సంపాదమునందు గణగూఢుండు సంకటములకు లోనై దుఃఖముచే దరిగినక తల్లి డిల్లుటకంటె వైద్యమే మారగాగొని భావితీవితమును సుఖపదముగా గౌరవనీయముగా గడుపుటకు ప్రయత్నించి సఫలీకృతులై వదానికి వీరిచక్రత ఒకనిదర్శనమని పాఠకులు గుర్తించుదురగాక.]

శ్రీమతి రావూరి వెంకటసుబ్బమ్మగారు చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారి మన కోడలు. అనగా లక్ష్మీనరసింహముగారి రెండవచెల్లెల్లైన అచ్చమాంబగారిని వీర వాసర గ్రామవాసియైన మధునాథంతుల రామస్వామిగారి కిచ్చి వివాహము చేసిరి. ఆదంపతులకు గలిగిన ప్రథమసంతానమే రావూరి వెంకటసుబ్బమ్మగారు.

ఆయన కిద్దఱు కుమార్తెలు కలరు. ప్రథమపుత్రికయైన వెంకటసుబ్బమ్మగారు 1896 సం॥రము ఏప్రిల్ 9 లేదని వీరవాసర మున జన్మించిరి. రెండవపుత్రికయైన వెంకట రత్నమ్మ 1898 సం॥రము జూలై నెలలో జన్మించెను. ఆయన పోయినప్పు డియిరు పురు పుత్రికలు, భార్యయు లక్ష్మీనరసిం హముగారి పంక్షణముక్రింద నుండిరి. రామస్వామిగారు త్యేష్ఠపుత్రికను దన మేనల్లుడైన రావూరి రామకృష్ణయ్య కిచ్చి వివాహము చేయవలెనని మొదటినుండి సంకల్పముతోనుండిరి. ఆసంకల్పము నెఱ వేర్పవలెనని లక్ష్మీనరసింహముగారు 1908 సం॥రము ఏప్రిల్ నెలలో వెంకటసుబ్బమ్మ గారిని రామకృష్ణయ్యగారి కిచ్చి రాజ మహేంద్రవరమున వివాహము చేసిరి.

రామకృష్ణయ్యగారు ప్రవేశపరీక్షయందు గృతార్థులై రాజమహేంద్రవరమున ప్రథమ శాస్త్రపరీక్షకు చదువును పండేమారతపు గొడవతోఁ జదువు మానివేసి రమారమి రెండుసంవత్సరములు గ్రామముల వెంట దిరిగి స్వదేశవస్త్రవిక్రయము తేసిరి. 1910 సం॥రమున రామకృష్ణయ్యగారు భార్యను దీసికొని వైద్యవిద్య నేర్పుకొనుటకై చెన్న పురికి బోయెను. రావూరి రామకృష్ణయ్య గారు చెన్నపురిలో వైద్యశాస్త్రమును జదివి 1915 సం॥రమున బెజవాడలో బ్రవేశించి వైద్యప్రతిలో మెలగ నారంభించిరి.

క్రమముగా మంచిపేరు వచ్చుచుండెను. నెలకు నూఱు మొదలు నూటయేబదివరకు సొమ్ము వచ్చుచుండెను. 1918 సం॥రమున నకస్మాత్తుగా జ్వరపీడితుడై యాయన మార్చి 30 లేదని మృతినొందెను. లక్ష్మీ నరసింహముగారు రవ్వడిమెను రాజమహేంద్ర వరముఁ దీసికొనిపోయిరి. సుబ్బమ్మగారి కిద్దఱుకుమార్తెలు గలిగిరి. అందు మొదటి లిడ్డ రెండుసంవత్సరములు పెరిగి మృతి నొందెను. రెండవకూతురు పేరు మీనాక్షి దేవి. ఈమె 1917 సం॥రము జూనునెలలో జన్మించి యిప్పుడు సుఖముగా నున్నది.

శ్రీమతి కె.ఆర్. సీతారామమూర్తిదేవి

శ్రీమతి కె.ఆర్. సీతారామమూర్తిదేవి

శ్రీయతి ఎం. యామినీపూర్ణలక్ష్మణం, వరసామ్రాజ్యమునకు గూడిన ఆంధ్రదేశ కళావయల సంఘసంస్కారణ పరియచమహాపతి
క భగ్య శంకరా

శ్రీయతి చాన్య కమలాదేవిగారు
కాల్యాణలో హిందీరాష్ట్రభాషావిభాగ
(చుక్క) పరిక్షయం ను శ్రీరూపై
ప్రభు ఆంధ్రమహాభారతము. ఆంధ్రప్రదేశ్
లందు హిందీ ప్రభులు గావించుచున్నది.

కాని యీమెలిండి పోయిన యైదారుసం॥
రములవఱకు నిరంతరరోగపీడితయై తల్లికిః
జాలమనోవేదన గలిగించెను. భర్త
పోయిన మూడుమాసములు తిరుగకముందే
1918 సం॥రము జూనునెలలో సుబ్బమ్మగారి
తల్లి అచ్చమూలగారు స్వర్ణస్థులైరి.
తల్లి, తండ్రి, భర్త మృతినొందుటయు, నన్ను
దమ్ములు లేకపోవుటయు, ననునవి యన్న
యు నేకమై సుబ్బమ్మగారిని దుఃఖిసముద్ర
మున ముంచివేసెను. ఆస్థిలో లక్ష్మీ
నరసింహముగా రామకు ధైర్యముచెప్పి
దుఃఖోపశమనార్థము ముందు ముందు జీవ
నాధారము నిమిత్తము పనికివచ్చునని
తెనుగుకావ్యములు, సంస్కృతకావ్యములు
చెప్పి శ్రద్ధగా జదివించి, 1925 సం॥ర
మామెను విద్యాపరిక్షకుఁ బంపిరి. ఆ
సంవత్సరము పరీక్షలో నామె తప్పిపోయెను.
కృతార్థురాలు గాకపోయినను రోజోరియో
దొరసానిగా రాసంవత్సరమే విశాఖపట్టణ
మండలి శ్రీమేరీరాణిగారి యున్నతబాలికా
పాఠశాలలో నాంధ్రోపాధ్యాయురాలుగా
నియమించిరి.

పిమ్మట నీమె విద్యానీపరీక్ష రెండు
భాగములలోఁ గృతార్థురాలై 1928 సం॥
రమున బెజవాడలో జరిగిన కాన్వోకేషను
సభ కరిగి పరీక్షాపట్టము గ్రహించెను.
ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయవీరమున మొట్ట
మొదట విద్యాపరిక్షలో తేరినవడఁది
యీమెయే.

1930 సం॥రమున సుబ్బమ్మగారిని
విశాఖపట్టణమునుండి రాజమహేంద్రవరము
దొరతనమువారి బాలికాపాఠశాలకు
మార్చిరి. అప్పటినుండియు నెల ఒకటి కే
బదిరూపాయల జీతముమీద రాజమహేం
ద్రవరములోనే పనిచేయుచున్నారు. గత
సంవత్సరమునను, ఈ సంవత్సరమునను
శ్రీమతి కంచవల్లి కవకమ్మగారు సెలవు
వుచ్చుకొన్నప్పుడు డైరెక్టరుగారు చెన్న
పురిలోని క్వీకమేరీకళాశాలకు నాంధ్రో
పాధ్యాయురాలుగా వెంకటసుబ్బమ్మగారిని
బదిలీచేసి పంపిరి. ఈ రెండుసారులుగూడ
నీమె పెద్దతరగతులకు మేటిగ్రంథములు
బాలికలకు పథికారులకుఁ దృప్తికరముగా
బోధములు చెప్పి, ప్రశంసాపాత్రురా
లయ్యెను.

ప్రాకృతభాషలో రాజశేఖరమహాకవి
రచించిన “కర్పూరమంజరి” యను
సట్టకము నీమె యీనడుమ తెనిగించినది.
చెన్నపురి విశ్వవిద్యావీరమువా రాగ్రంథ
మును పట్టపరీక్షకుఁ బఠనీయగ్రంథముగా
నియమించిరి. ఈమె ఉదారపాండన మను
నొక వచనకావ్యముగూడ రచించిరి. ఇది
గూడ పాఠశాలలోఁ బఠనీయగ్రంథముగా
నుండుట కర్తవ్యమైనది. ఇదిగాక బాలకృత
మైన ‘హర్షచరిత్రము’నుగూడ నాంధ్రీ
కరించిరి.

ఈమె రచనలకు వన్నెచెచ్చుచున్న
“కర్పూరమంజరి”ని గురించి పాఠకలోక

శ్రీమతి రావూరి వెంకట సుబ్బమ్మగారు

మునకు కొంత యెఱిగించుట అనవంజనముగాదు. చేయునది అనువాదమైనను ఈమె ఇదివఱ కెవ్వరును యనువదించని కావ్యము నే యేదుకొన్నారు. ఈ యనువాదముగూడ స్వతంత్రరచనకంటె కష్టమైనదే. మూలములోని భావములను జానీయక అందలిపదముల శక్తిని గమనించి, తత్తుల్యములైన పదజాలములచే తైలిని కంటువడసీయక, స్వతంత్రరచనయని చదువరులకు దోషనీక యనువాద మొనరించుట సులభసాధ్యముగాను. ఇంకను, ఉభయభాషలందు కూలంకషముగ పాండిత్యము కాలానుగుణ్యముగ మార్పులొనరింప లోకానుభవముండి తీరవలయును. వెంకటసుబ్బమ్మగారి యనువాదమును జదువునపుడీ గుణములన్నియు ద్యోతకమగుటయగాక, సరళమై భారాశుద్ధిగల కవిత్వము, మూలమునకుగూడ మెఱుగు వెట్టదగిన నేర్పుగలదని సులభముగ దెలియనగును.

మూలమందలి శ్లోకముల యనువాదమెంత సుబోధకమో యీ క్రింది ఉదాహరణము చాలును.

శ్లో. యా చక్రవర్తిగృహిణీ జగదహినివా
ప్రేష్టితయో ర్మతిల మాత్రమపి విశేషలాభః
కాశేక్రియా యది క్రయతే కోపిభావః
మాణిక్యధామణి వివశనః కుంకుమైః.

తే. గీ. జగతి సామాన్యనింతికి చక్రవర్తి
గృహిణీవి శేదమేలేడు ప్రేమయందు
మణివిభాషణ కుంకు మాంబరగణంబే
శేదభావము గలిగించు లే దితరము.

ఇట్టి యనువాదము లెన్నియేనిగలవు. శ్లోకము లున్నచోటులందెల్ల పద్యములను రచింపవలసిన పాత్రోచితముగ అనువాదమందు కొన్నిచోట్ల వచనములుగూడ నీ కవయిత్రి రచించి మించినది.

ఉ. వానర తపసింధవయి
భాసిజుడుండెడు భామకుండలం
వీ సమయము సందటకొ
యేగడుఁ బ్రాణవిధుండు వోవ సం
త్రాపయఁతె. ది తిస్విరహ
తాపమునకొ నెవమార్చనోయి క
హ్మ నకొ కమ్మి తీవయన
బొంబు దొరంగి మొగిడ్చె పద్మమల్.

పైపద్య మనువాదమయ్యును అనర్గళమై సాఫల్యదేరియున్న దన స్వతంత్ర రచన లింకెట్లుండునో సహృదయు లూహింపగలరు. ఇట్టి యమూల్యరచనయైనందుననే గ్రంథమును పట్టపరీక్షకు పకనీయగ్రంథముగా నియమించిరి.

శ్రీమతి సుబ్బమ్మగారికి రింకను ఇట్టి సరస రచనలను ఆంధ్రలోకమునకర్పించి వెలయుదురుగాక. విశ్వేశ్వరుడు సర్వవిధముల వీరి ననుగ్రహించు గాక.

సీ॥ ఆదిని నన్నయ హస్తాబ్జముననుండి
తెనుగుకైతకు రూపు దీర్చినావు
వికప తిక్కనచేత వెలయుచు ధర్మము
లేట తెనుగున చెల్వినావు
పోతనామాత్యుని చేతిలోబడి భక్తి
రసమును చిప్పిల వ్రాసినావు
యాంధ్రభాషాయోష నలరింప శ్రీనాథు
చేత శృంగారంబు జలికినావు

తక్కుగల యాంధ్రకవివరుల్ దాకినంత
నవనవోద్భూత కావ్యబంధముల నింపి
మించు వేడుకవాణి కర్పించినావు
తెనుగులేఖని నిం బ్రస్తుతింతు నెపుడు.

101

సీ॥ రసమయ్యలైన యీప్రకృతి కోభలనన్ని
తెనుగుపద్యాల జెరించినావు
గిరినిర్మలమలహంత శేదంగిపాదరిండ్ల
వృష్టికి బ్రతిపృష్టి చేసినావు
భయదాహవక్షోణిపై నెత్తు ఓలులఁ
గములఁబొరగ జేయగల్గినావు
రంజిల్ల బ్రణయసామ్రాజ్యముల్ నెలకొల్పి
శృంగారజలధి నిర్మించినావు

భయదరణరంగ సందర్శ భయచరిత్ర
వ్రామునప్పుడు ఖడ్గమై గ్రాలినావు
ప్రణయగీత ప్రబంధముల్ నలుకువేళ
పుష్పబాణంబవై మారిపోయినావు.

102

గృహలక్ష్మి

ఉ॥ సారవచస్సుభా మధురశైలిని పద్యములల్లువేళ, శృం
గారవిచిత్రచిత్రముల ఖండముగా లిఖించువేళ, నీ
ధారణగాదె పూజ్యకవిత్వజ శిల్పులనల్పకల్పనా
స్వైరవిహారమాణు లనిశంబునుజేసి తెనుంగులేఖనీ.

॥ 3 ॥

నీ॥ నన్నయామాత్య వాత్సేపుణ్యమునుగ్రోలి
లిక్కయజ్వరు తేటతెన్నవాని
శంభుదాసుని నవ్యశైలిని రుచిచూచి
నాచనసోము విన్యాసమధనీ
శ్రీనాథునవిమల శృంగారమునదేలి
పోతనభక్తి కుప్పొంగిపోయి
“అల్లసానివాని యల్లిక” చవిచూచి
సూరనార్యుని జంటదారులేటిగి

కృష్ణరాయల ప్రాథోక్తిం తెలుగి
రామలింగని కైతల రసముద్రావి
మొల్లకవనంపు దీవికి మురిసిమురిసి
తెన్నలేఖని మెఱయు నుత్తేజమొనవ.

॥ ౪ ॥

ఉ॥ ఉన్నత భావపక్షి మదినూరగ దృశ్యములన్నిటికా మహా
భ్యున్నతరీతి చిత్రములనోజ లిఖించెడి చిత్రకారులుకా
గన్నది పద్యరూపములుగా నొనరించు కవీంద్రచంద్రముల్
పన్నుగ నీదుసేవ సలుపకగద లేఖని భ్యాతినొందుటకా.

॥ ౫ ॥

గీ॥ అంధ్రగృహలక్ష్మి లెండటిహస్తములను
జేరినవవవ కల్పన లూరజేసి
గంతులేయుచునున్నావు కలమనీవు
లలితపద పద్యజాలము ల్బిలకరించి ॥

॥ ౬ ॥

అయ్యయ్యా! ఏమిభాగ! ఏమిభాగ! భరింపలేను! భరింపలేను. దుస్తరము, దుస్తరము. మంట! మంట!! అయ్యయ్యా! ఈ చేతులు కాశ్యపు కిలలుగా మారుతున్నవే! ఏమి యీ ఎరువునను... యీవాపు... ఆ! ఆ!! ఎరుపొయ్యి?... ఎరువే! ఈ! చూడకేను... ఈ ప్రవాహము. (మూర్ఛివొంది) (తెలివొంది) వచ్చిందేమో, చూచిందేమో, పొట్టున్నాయి. రైవహ! మాతాశీ!! రక్షింపవా!!! కరుణింపవా! దీనురాలను... లేకలేక అతి బాగయాకతయని చెప్పియిచ్చిన యీ చినిగినవీరక. అదియే పనిచేలనుకొన్నాను. అది సెర్పెనరుకలచే నిండిపోయింది. ఆమె చూచిందా... భాగలు... (ఏడ్చుచు) చెట్టును. (నేలపైకిదును.) 'ఇవ్వకున్న యివ్వలేదు. యిస్తే యిలాగుచేస్తావా' అంటుంది. ఆ ధ్వని వాచెల్లలో గుంకాకనుచేస్తున్నది. ఆమె క్షమించదు. రైవహ! మంట!! మంట!!! ఏరాపభాగపక్షిని. ఎందుకు నన్నీలాగున ఏడ్చిస్తావు. ఏదెవ్వరవ్వములు చేసేకో, ఎన్నిపోపాలుచేసేకో. పూర్వజన్మములో దానికీఫలమయింది? తండ్రీయా... స్త్రీలోనుదు. ఆమె యెటులన్న అటుల వదలక విధిలేదు. అనుకుంటే పాపము. పాతల్లి..... (ఏడ్చుచు) అమ్మా!... పాతల్లి..... (తెక్కుకూ) నీవుండ నోచలేదు. తల్లిలేని నిర్భాగ్యరాలినిగాచేసి పరలోకానికేగేవో, తల్లి. ఈమెపెట్టున్న భాగలు చూస్తున్నావో లేదో, చూచి పూరణంటున్నావా? నీవే పడివియ్యెయ్యెయ్య యీ రాకవాకు లేకపోయేదిగా. తల్లి! ఒకపండుగా పర్యమా! పండుగ సుఖమేమిటి. వాడు సర్వజనులు పిండిపంటతో భోజనముచేసి మూతనవస్త్రములు దరిస్తారు. అట్టిది నోచలేదు. పండుగలేమంటే కొంతమధుము, వాడు పూరిరితుమందిమాడా నిలుండదు. పసిపిల్లది

మొదలు వృద్ధులవరకు తలలుంటి నీళ్లుపోత, వారు తినివకంచములు కడుగుట, ఎంగిల్లుపెట్టుట, 15 గిన్నెలకు రెట్టువలేమందా అంటు ఇవిఅన్నీ వామె. పండుగ పూటయని కడుపారతిందా? తలకు స్నానమా? తలకునూవా? ఇంత పౌభాగ్యముగా నున్న వాకు మూతనవస్త్రముకట్టా. అయ్యయ్యా! జవనీ! ఆమెపిల్లలందరు తలలుదువ్వుకొని చామంతి నన్నబాబాలు ముడుచుకొని హాయిగావుంటే; పసికూన నవుటచే కించగ్గు ఓర్చలేక పోయేదాన్ని. ఎప్పుడు ఏదీమొగము చూచు పౌభాగ్యములేదుకదా! వా పెరటిపాల, వా గడ్డిపరుపు. వాగడే తెలిసినది... మంట! మంట!! వేను... కంట్లో రమంతైవా పుల్ల... పోయిందే, అనువు వారిని చూస్తే మొట్టమొదటివట్టు 'కంట్లో పుల్లపోనీ పిండేట' (యని యేడుపు) దైవమా! వామనస్సాక్షిగా, వాచూవయిపూర్వముగా చెప్పుకుంటున్నాను. మెంరదిను. అది వారప్పకాదు. వేను కొరచేయలేదు. పడిందో లేదో కాని ఏడ్చుచువేలుపుటికి చచ్చులలేక వాచేకులమీద పడడం నిజమయింది. సలుపు! సలుపు!! తల్లి! రావా!! కరుణలేదా! రక్షింపవా! దీనదయాగుడని విడుచుచెట్టుకొన్నావు. కృష్ణా! ఈభాగ అన్నిటికన్నా నన్ను నీలో విక్రమచేసుకోవా! అయ్యయ్యా! (అని ఏడుస్తూ మాలతి మార్చి పోయింది.)

2

"ఏమేపు! ఓపీ! పెదవమందా, రండుమందా, చర్చడిము. దా, పలకచేమే! ఏంచేస్తున్నావు? నిన్ను తగలెయ్య. పెదవపీడుగా యిలాగురా. నీకు పోతరం పొచ్చింది. నీపని పట్టిస్తామందు. నోదపడిపోతోంది నీలో అగలలేక. రావేమే"

గృహలక్ష్మి

(మాలతి తుళ్లిపడి లేచి) “వస్తున్నానమ్మా (లేనలా) ఎంతసేపై పిలుస్తున్నారో. మంచినిద్రపట్టి పింది. ఈరోజున నావనివుంది.”

“ఏంచేస్తున్నావు” (గర్జదస్వరముతో)

“.....” (మౌనము)

“మొద్దుమొహమా ! చూడూ, వెధవ మొహము ఎలాగుందో, మాట్లాడవేమి ?”

“.....”

“ఇక నోటితోకాదు. కర్రతోఅయితేనే” యని ఒకటి తెత్తముతో పిరమిడచేసింది నాబ్బలమ్మి.

“బాబోయి ! నాన్నాయి”

“నోరుయియ్య ! నోరుపెట్టే చూడు. (అని తెత్తము ఆడిచుచూ) ఎవరైనా మందలించుతారా ? ఎవడొస్తాడో రమ్మను, నాదగ్గరకు. మొగాళ్లకు మొగుట్టి. మాట్లాడవేమి.”

(తెక్కుతూ, చెబ్బి తడుముకుంటూ, రెండవచెబ్బి ఆముకుంటూ) ఏ...మి...చేయు...ట...లే...ద... అ...అమ్మా ?

“అబద్ధమాడకు, చీలేస్తాను. వుప్పు మిగిలకాయల కారంకూరతాను వంకాయలలో మెలితి చుసాలా కూరినట్టు.”

“.....”

“ఏమి...” (కఱ్ఱపెట్టింది)

“లేదమ్మా ! ఏమిటిచేయడం లేదమ్మా !”

“నీమంచి నా నోరంతా నొప్పియింది. అల్లకా మిరియాలు వండుకు. ఎవరిస్తారు.”

“విన...బడ...లేదమ్మా” (తెక్కుతూ)

“చెముడా ! నీకు ? చెముడువడలకొట్టా ? ఎరిగిల్లు ఎత్తి కాళ్లుపట్టదానికెరా ! వేరము. (వెల్తుంది)

[నూర్యారావు ప్రవేశము.]

“ఏమమ్మా ! ఆలాగున్నావు”

“.....”

“ఎందు కేడు.”

“.....”

“నిన్ను...ఎవరేమన్నారు.”

“.....”

“ఆ పెత్తురు మరకలేమిటి.”

“ఏదవకమ్మా ! కళ్లుకుడుచుకో.”

“.....”

“కుడుచుకోమ్మా ! ఏదవక !! మువ్వు...ఏడుస్తే నాకు ఏడ్పువస్తుంది. (అని కళ్లంటు నీరుకాయుతాడు. పిల్లని బుజ్జించుతాడు. తొడ్డిపానాను ఒకనాడు కాకపోతే ఒకనాడైనా వహించరా)

“అవునా ! ఓయి !”

“.....”

“ఎక్కడున్నారు.”

“ఊ (మెల్లగా యివతలకివస్తాడు.)

“వంటింట్లోనా !”

“.....”

“అక్కడేదేయి యిక్కడేద్యమాడమా” అంటూ (ఇతనువెళ్ళి వంటింట్లో కూర్చోన్నాడు. దానిపని సహాయము చేస్తున్నారేమో) వంటింట్లోకి వెళ్లింది.

“మీ భోజనమయింది. నా వయింది. పిల్లల వయింది. ఇంక ఎందుకీక్కడ. ఆదవాళ్లలాగ వంటింట్లోను. వడవరేమి.”

“.....”

“వడవరూ.”

“.....” (రెండు అడుగులువేసిడు.)

“ఏమి కళ్లు ఆలాగున్నాయి ?”

“.....”

“చెప్పు.”

“వట్టిలే.”

“వట్టిలే అయితే యీలాగుండవు.”

“.....”

“ఈ ముంఘముచే యిదంతాను. ఏమిటి చెప్పేవే. ఏమిటిచేసేవు. ఆయనని ఏమిటన్నావు. నీమొహం తగలెయ్య వీమిలేక...పోలే ఎందు కలాగుంటారు, చచ్చినదానితో మత్స్యవస్త్రే మాకు కని విరగవలెను. ఆయనా ముఖపడుదును. నేనూ పోయి నావుందును.”

“అదేమి చెయ్యలేదీ! పాపమే! దానిని ఆనకే.”

“పాప మేమిటి.”

“దాని కేమి తెలియదే.”

“అదా! ... రాతిగుండెది. పిల్లకంటిలో పుల్ల పోసింది. యిప్పుటిదాకా నాప్రాణాలు పుచ్చుకుంది, దీనిని తన్ని వా పాపములేదు.” (అని ఒక్కటిచెప్పింది.)

“ఆ! ఆ!! కొట్టడమే! దానిది. చూడలేనే. పాపాత్మురాలా! అది మవలాటించే. సనితిపిల్లా. నిన్ను పెండ్లాడం నాతికప్పు. అంతా నాకప్పు!”

“కొట్టక ... ఏమిచేసేవా పాపములేదు. కని తీరదు. నన్ను ... తప్పా. పది. మీరు పెండ్లాడకపోలే నాకు పెళ్ళికాదా పిల్లలుపుట్టరా. ఇప్పుడైనా ఆలా ప్యము అవలేదు. మీపిల్లలు మీరుండండి. కేపోవా.” (అని నడిచింది.)

“ఆ! పోకే! పోకే! ఎక్కడికే! విను!”

“.....”

“ఓహో! ఓసే! నీమాట వింటానే, ఎక్కడవుండ యంటే అక్కడనే వుంటానే, పడుకోయంటే పడుకుంటాను, కూర్చోయంటే కూర్చుంటాను. నీ కాళ్లు పట్టారా. రాకే! పోకే! నా కొంపతియ్యకే” (అని వైటతెగు పట్టుకొన్నాడు.)

“వదలతారా లేదా! నాఖర్మం నాది నీఖర్మం నీది.”

“...వదలను...అలా ఆనకు...నిన్ను నమ్మను.. ఏమిచేయకుంటావు.”

“వదులు...చీరకదా చిరిగిపోతుంది.”

“వదలను.”

“వదలవా” (అని పల్లు పటపటకొరికి ఒకటిచ్చింది కాలిలో.)

“తన్నులే తన్ను వదలను. తన్ని వా నాకు నొప్పి లేదు. దెబ్బతగలదు. వల్లు బురదవదు.”

“స్కిగా! అబ్బా! మనిషి పుట్టుక పుట్టిలేసరా?”

“చాలు. రా...గదిలోకి.”

ఇద్దరు గదిలోకివెళ్ళేరు.

3

“ఏమేవు...యిటురా.”

“.....”

“రావా.”

“అవుసరమైతే మీరేండి.”

“అంతేవా?”

“నా అవుసరముకాదు.”

“రావా?”

“ఎందుకు పడేపడే విలుస్తారు. నావంట్లో కాగు లేదు.”

“ఏమి...ఏమిటిచెప్పింది.”

“.....”

“చెప్పవు.”

“ఎందుకు.”

“నాతో చెప్పవా? పోనీ.”

“నాచాధ తీర్చేవారా? ఆర్చేవారా?”

“ఏమి చాధ?”

“ఏమిచాధ?”

“తీర్చుకారా?”

“ఏలేలే.”

“అయితే చెప్పను.”

“చెప్పవా.”

“తీర్చుకానంటే.”

తీర్చుకాను. నీ పోరుపడలేదు.”

“అదాగో పోతుంటున్నాడు. అంత కష్టంగా వుందా?” (ముఖము తిప్పేసింది.)

“లేదే! నావైపునకు. యిటు. యిటు”

“ఓ.....”

“చెప్పువు.”

“చెప్పెయ్యనా”

“కోపమురాదా.”

“.....”

“ఇంట్లోని...చాలా చికాకునావుంది, నీ ఆత్మ యిరుంది. మీరు, నేను చెప్పినామోపదాని. అందుకుపాటుచుచుండేను. తగ్గిలేదామో.”

“ఆ! తగ్గిలేదుకదా!” (ఆశ్చర్యముతో)

“అంటే”

“నా మాతురిది...తగ్గిలేదుకదా!”

“...మాకులేమిటి! పిల్లమాతుళ్లు అదికాదు.”

“ఎక్కడికి పోతుండే. పాపము. పెళ్లయితే పోనీ ఆత్మచారిణికి పెళ్లదానికి.”

“అదిగో! ఇక మొదలు. మీరు ఆదేవుండండి నీ చేష్టనట్లు చేస్తానని యిదా?” (తనలో) ఏమి బాధ వచ్చిపడ్డాదిరా బాబు. మాకురిది ఎలా ఉందోలేది. పని మానమంచి పెంచేను, పెద్దచేసేను. తల్లిలేనివిత్తు. ఎక్కడకిపోతుంది. చిన్నది. చదువురాదు. మాటలాచేత కావు. ఎలాబ్రతుకుతుంది. ఏ నిరాధారపక్షి ఆలయ ములో జీర్చుకున్నామంటే పిలువేను. నేనున్నాను. దబ్బు యివ్వాలి. దొంగతనముగా పంపదానికా పిల్లక. తీతము ఎంతవస్తుందో తెలుసు. 20 వ తానీ కుసుంచే తీతమేర అంటుంది. కానీ, తీతమందికి పిలువేను. పెలకోజాను వచ్చినట్లు కష్టపడతం నావంతు. దబ్బుదీసికోమట దానివంతు. పోనీ దబ్బుమిగులు. మాకురు మిగులు అంటే — అనుకోమాడదు — ఏమన్నా వెలిపోతుంది. అదిపోయిందా చచ్చేను — తీసుకోమటా 8 పెలలపిల్ల, బామని ఏడుస్తూ

యిద్దరు మొగాళ్లు, పెదవల ముక్కుతీసి, తలకాయలు దుర్బి, ముస్తాబుచేసి, బహిర్భూమికి వెలిలే కడిగిపెట్టి. ఆబాబ్! యిది నావల్లకాదు — పిల్లతో అయిపోతుంది. కాస్త ఆయింత అసీకుటైను. వుద్యోగము మున్నా... ఇంకొకసంగతి. పిల్లందరికి నండిపెట్టి, తినిపించి, చేతులు కడుక్కోవాలి. పరమ అసహ్యయింది. ఎంగిలైతాలి. ఇవన్నీ నానీ. ముఖ్యమయింది. కోర్టులో ఇదివరకు తెలివిగలవాళ్లు — కాస్తచే డిక్రీయిచ్చేను. అయితే దావాలెన్నీ ఏమంటే, దానికి కోపమువచ్చి అది వెలిపోయినానరే, నాకు కోపమువచ్చి నేను తగ్గిలేనివానరే. నేను దానికి వెలిలేదు 10-0-0 భరణము యిచ్చుకోవాలి. దానికి నావల్లపుట్టిన పిల్లలందరినీ నేనే పోషించుకోవాలిట — ... ఇంతకా కష్టముగావుంది. ఒక్కరైన వదలుకుంటే దాగుంటుంది వదలటానికి ప్రాణమువచ్చుదు. దీని బాధపడలేను. ఒక్కజేవా తీసుకువెళ్లదట. అత్తమానం నేనుచేలే వుద్యోగంనున్నా. దానిని...పొమ్మ...ని...ఎలాగు చెప్పింది. మనుష్యుడనా దున్నపోతునా అంటారు అందరూ. కాబాధ ఏవడ్కిరైతును అసలు వదలేను. దీనిని...దానిని వదలలేను...ఏమిబాధ...”

“ఏమిటి! మాట రానేమిటి! అవాళకం ఏమిటి.”

“.....”

“ఏది వికృతం?”

“.....”

“దీనువా? మనువా?”

“.....”

“మీఖర్చం, నా తప్పలేదు. మూట్లాడకపోవడం చూస్తే, చూడూ ఆర్థ్యాంగికారము ఆర్షట్లు మీకు మాకులే—యిష్టపడ్డాది. నేపోతా పిల్లలిదుగో పోతున్నా” (అని పిసిరుమ్ముములాకి వెల్లింది) (తనలో) తెలిసింకే! పోసుండేమిటి. యిన్నాళ్లూ నాతో కాపురముచేసి—అదిగాని పిల్లలను వదలుతుందా. (తోటిగియాది) నిజంగా పోతువుంది. ఎంత గడ్డువారి ముండో! (నైకి) అవునా!”

“నేనురాను. మీకు నాకు సంబంధములేదు.”

“రా! అదే పోతుందిలే”

“పోతుందా?”

“మరి ఏం చేస్తుంది. నీగురించి”

“మీ కిష్టములేదా?”

“ఎం చెయ్యను.”

“అయితే రాను. (నడచును)

“రా! తగిలేస్తున్నా?”

“(యింటిలోకివచ్చి) వెళ్లండి. తగిలేకుంది.”

సూర్యారావు, మాలతిగదిలోకి వెళ్లుటకు కార్లు రావు. ఇంటినుండి తగిలివేయడానికి ఇష్టంలేదు. పొమ్మని చెప్పలేదు. అగినప్పుడల్లా “పోతున్నా” ననే ధూతములేకలు చెవిలో రింగుమంటున్నాది. మాలతిగదిలోకి వెళ్ళేడు.

“కామ! ఏమి యీలాగునవచ్చేను.”

...ఈ గదిలోకి ఎందుకువచ్చేను. అమ్మగారు మా ప్తే మీకు నాకు అవుతాయి.”

“.....”(కళ్లంటి నీళ్లు కానుకున్నాయి.)

“కళ్లనీళ్లు పెట్టకండి. ఆరిస్తాను.”

“అ...మ్మా...”(వెక్కివెక్కి ఏడ్చును.)

“.....”(మాలతికి కనుపులో గాఢరా గావుంది. దుఃఖము పొర్లి పొర్లి వస్తుంది.)

“.....”

“రా...రా...ఏమిటో కారణం?”

“అ...” (ముఖము చేతులతో మూసుకొని)

“ఏమంటోయి! ఏమిటిచేస్తున్నాను.”

“నస్తున్నా!” (నడచును)

“వెలిపోతానందా? వెళ్ళిందాలేదా?”

“.....”

“చెప్పేరా?”

“లే...దు...ఎలాగు...చెప్పేది.”

“పోసింది. పొమ్మలాటదాని నమకొన్నారా? అడించుకున్నాను.?” (కళ్లు ఎర్రచేసింది)

“నువ్వు...చెప్పేయి.”

“నేనా...”

“...దా”

“పరే నాకే కదా కట్టి. కాసింది”(గదికి వెళ్ళింది)

“ఓవే”

“అమ్మా”

“నీవని అవునరంలేదు. నువ్వు మాయింట్లో వుండ వద్దు వెళ్లిపో.”

“..... అయ్యయ్యా! రైవమా! యీపాటి పూతైనా లేకుండా చేసేవా! నిరాపరాధ పక్షిని, యిటుల చేయటం బాగే! పొన్నెట్టులకు, కన్న చీపులకు సుఖము లేనేలేదా. ఈపాటి పూతైనా లేకుండా చేసేవు...రైవమా! ప్రోవలేదు, రక్షింపుము “కళ్లు నీకట్టుక మేయి. ధూమిలిగురుచుండెను. కళ్లునిండా నీరు గ్రినుమరి తిరుగుతున్నాది మాలతికి.

“ఏమిటి చూస్తున్నావు?” (గద్గదస్వరముతో)

“.....” (వణుకుతుంది.)

“పోవే!”

“అమ్మా!... ఏమిలేవ్వు...చేసేనమ్మా! ఇంత కష్టమమ్మా! రవ్వ కాపాడనా. ఇకముందు రవ్వలు చేయనమ్మా! అమ్మా!”

“నాకు తెలియదు... మీ బాబుగారు పొమ్మ వ్నారు. పో! నీబాధ పడలేదు.”

“నేను...లేదు.”

“ఏమిటి?”

“.....”(సూర్యారావు ముఖముతిప్పేడు)

“అమ్మా! ఏమిటి చేసేనమ్మా! కాపాడనా! ఎక్కడికిపోతాను. ఎవరున్నాను... తలిదండ్రులు మారే. అమ్మాకరణ” (అనివిడుస్తూ నువ్వులక్షి కాళ్ళమీద పడ్డది.)

“వెడన పొల్లిపిచ్చు తిందుకు. ఎవరువినరు! పో: (అని తన్నింది.)

“అమ్మా! తన్నినను పరే! యీడ్చినను పరే! నేను వెళ్లను. నాకు...లేదు.”

“అమ్మాయి...” (దబ్బితెగి నడుటనుంచి నెత్తురు కాదుచున్న గాయముపైకి దృష్టిపరపేడు సూర్యారావు.)

“హి...” (గుడ్డుతిప్పింది.)

“లేదే... నెత్తురు”...

“పోవము... ఏమి — బాలి — నువ్వెట్లు లేడ్చి నవ్వుదు లేదు, యిదిఅంతా ... యింతే.”

“.....”

“పోతావా లేదే” (గుడ్డుబిగిరవా పేసింది.)

“.....”

“పోవా? నీ పనివుంది. (గబగబనల్లి కర్ర తెచ్చింది.)

“.....”

“ఏం?...” (కట్టతాడించి)

“అమ్మా...” (ఆపుకొంటుంది.)

“నెత్తు... వెళ్లు ఆవతలకి” (అని యిచ్చింది.)

“.....” (తడుమునుంటుంది)

“పోవా!” (బొత్తుపట్టుకు యిచ్చేసింది ఆవతలకి.)

మార్కారావు చెయ్యి పట్టుకోపోయేడు. ఏమి చెయ్యలేకపోయేడు. నువ్వులక్షిని బతిమాలింది. తొండికేసి చూచింది. దీనంగావున్నాడు. మాట్లాడ లేను. తగిలేసి గడియాలెట్టింది.

“అమ్మా! అమ్మా!! మరెప్పుడూ చెయ్యను. రక్షింపవా.”

“పోతావాలేదా! దాదిపెట్టివట్లు ఆరుస్తున్నావు. చూచుకో” (అని పేద కళాపిచ్చిలి తలుపువేసి వెళ్లి పోయింది కనితీరక.) మార్కారావు విశ్వస్థుడయ్యేడు.

“అహ! యిక ఏల యింటివిరము. తల్ల! చిన్నతన ముప్పుజేపోయింది. తొండియా బతిమన్న లేని వారిలోజను. ఇటువంటి తొండియన్న ఎంతసోఘమో లేకున్నాఅంతే. వెదుకుదనున్న ఆవగింజంత బాలి లేదు. ఆమె నవ చనిలేదు. “సవతి” యను అక్షర ములే చేయును. అవే యింతమట్టుకు చేసినవి. ఎంత దుర్మార్గురాలైనను పాపమంటదట అనుకున్నవారిదట. ఆమెచేయునదికాదు. నీ చేయించుకున్నదావను. చిధి అహ! దైవమా! నీయొక్క కార్యసామాన్యములు, బుద్ధి చతుత్కారములు, నుభవంతులు, ధనవంతులు

మీదకిపెళ్లలేవు కాబోలు. నీకు బలముదాలరా! నేనా దొరకేను. నేనుఏదిస్తే నీకు పనిదానా? అంతా సమమేమో నీకు! ఏమిస్తే నీకు నవ్వు, ఆటపాటమ్మా. ఒకరికప్పుడు నీకుమేమో ఏదనీ...నీ! చేతుడిని నిందించడమే! నేనెక్కడ చేతుడెక్కడ! మందభాగ్యు రాలను. దైవమా! ఇక్కడ పనిలేదు “అమ్మా! వెలవు. ఇవే కదలారినూపు, పల్కు. బాలుకారికి వా నమస్కారములు.” అని కేకపెట్టి ఏకో గొనుగు కంటూ, తనలో తాను నవ్వుకుంటూ, బుట్టులు చింపు కంటూ, మార్గచనక, ముళ్లనక తిన్న గా పోయింది మూలకి. ప్రపంచమే అగమ్యగోచర చువిసిందింది. ప్రపంచములో తనమతానే లేదనుకుంది. ప్రపంచ ములో తన్ను ధరించేవారు లేదనుకుంది. తిన్న గా సముద్రముగట్టుదాటి తీరముచేరింది. కరటాలువచ్చి తగులుకున్నాయి. నీరు చల్లగా తగులుకున్నాది. తెలివిలేదు. కృంది తిన్నగాపోకున్నాది. “తల్లీ! రావా! కాపాడవా! నేనీబాధలు ధరింపలేను. ఈ అవమానం ధరించలేను. దిక్కులేనివాళ్లకు దిక్కు నీకే తల్లీ! గంగాధవానీ! యిదిగో నీవుత్రిక. కాగ లించుకో” (అని లెండుచేతులెత్తి నమస్కరించింది.) పెద్దకెరటమువచ్చింది.

మనునాడు దండోరా. ఎవరో చాలిక, నుమారు 12 సం॥ చింపిరిజత్తు, బంగారుచాయకల శరీరమున పిల్ల శవము సముద్రతీరమున దొరికింది. సంబంధీతులు వచ్చి కాదావద్ద 7 గం॥ లోగా కనబడవలెను.”

ఇట్లు

చిత్తేశ్వరయ్య.

ఎవరు రాలేదు. 9, 10 అయింది. అనాధ్రక్షేతం గవర్నమెంటువారే దహనంకేళారు. ఎవరో! లేలునుకో!!

భారత సరిమతల్లెలారా! సవతియని నెపము పెట్టి యిట్టి దుండగము లాచరించి, స్త్రీవాది కంఠమ కళంకము లేకుండురుగాక!

ఆత్మవిశ్వాసమున్నచో

వి. నుబ్బయ్యగారు. వి.ఎ., ఎల్.టి.

ఆనన్యసామాన్య బలవరాక్రమములున్నను, బుద్ధి చమత్కారములున్నను, ఆత్మవిశ్వాసములేనియెడ మానవుడి ప్రపంచమున సత్త్వానుభూషణైవ ఫలంబు నొందుట దుష్కరము. భీరువులు తమయందొమిడియుండు అనంతశక్తిని గుర్తింపగల్గుచో వారెట్టి మహత్కార్యమునైన సవలీలగ సాధింపగలరు. సకల మానవులకును మహదాశయములు గలవు; ఉత్తమాభిలాషలున్నవి. కాని ఆత్మవిశ్వాసరహితులు విజయపతాకము నాడింపలేరు.

స్త్రీల నబలలని వర్ణించుట సంప్రదాయము. కాని కాలక్రమముగ వారి కళంకమును బాపుకొనుచున్నారు. విద్యావ్యాప్తియు, పాశ్చాత్యనాగరకతా సంస్కరణమును, జాతీయభావమును వారి స్వతంత్ర్యాభిలాషను బురిగొల్పి వారిని లేవదీసివది. హిందూమండలులు తమ దాస్యశృంఖలములను ద్రెంచుకొని పర్వరీతుల ముందంజ వేయుచున్నారు. ఇట్టిరీతి తరుణుల ఆత్మవిశ్వాసమును బ్రబోధించుట వారికి మన మొనర్పగల మహోపకారము.

పాశ్చాత్య ప్రపంచమున ధ్రువతారవలె దివ్యకాంతులతో వెలుగు నారీలలామలలో నధికులు ఆత్మశక్తిమూలమున ఉన్నతస్థితికి వచ్చినవారే.

ఫ్లోరెన్సు నైటింగేల్ (Florence Nightingale) కన్య బీదకుటుంబమున జన్మించిన సాధారణస్త్రీ. కాని బాల్యమునుండి మానవ సేవయందే సర్వకృతులవిగియోగించెను. “నేనే కాకిని” యని పరితపించుచు కార్యదీక్ష బూస గుడిసెలో క్షతగ్రాతులైన యోధులకును, రోగపీడితులైన వారికిని సవర్యలొపర్చి వారి నోదార్పగల్గు రెడ్ క్రాస్ సొఘము (Red cross Society) వంటి ప్రజోపయోగకరములగు సంస్థలెట్లు నెలకొల్పబడియుండును? గతవత్సరము కీర్తిశేషురాలైన కర్రీసరి (Madame Currie) భర్తవియోగజనిత సంతాపముచే దివించుచు పూరిక కూర్చుండి యుండినచో రేడియం (Radium) నెవరు కన్పొనియుందురు?

నిజమే! వీరసాధారణ ప్రజ్ఞగలమేధావులు, బలపంపన్నులు, సామాన్యుల కిట్టి ధైర్యసాహసము లబ్బుట సాధ్యమాయని పలువురు ప్రశ్నింతురు. కాని వాస్తవమునకు వారియొకసాధారణమైన దెద్దియు లేకమైన కానరాదు. “నా కార్యవిశ్వాసముమాత్రము మొందుగనున్నది. అంతియకాని వేరులేదని” నైటింగేల్ కన్య పలుమరు వదించెడిదట. తాను సంకల్పించుకొన్న కార్యమును ఉత్సాహముతోను, దీక్షతోను సాగించుచుండెడి దా వీరవనిత.

గ్యాసులైట్లను (Gas Lights) గనిపెట్టిన థామస్ ఎడిసన్ (Thomas Edison) ఆ తొట్ట ప్రాయమున నుండినపు డొకానొకదినము వాని ఉపాధ్యాయుడు “ఏడు శుద్ధమొద్దు, చదువు సంధ్యలు వీనికంటవు, కావున వీనిని బడినుండి తొలగించుట శ్రేయంబని” వ్రాసి పంపగా వానితల్లి దానింగూది కొఁడొక తడవుదిరిల్లి పదవ ధైర్యమును వహించి “నాదిన్ని కొమరు డెన్నటికిని మాఘమకాదు; నే న్వయముగ వానికి విద్యగఱపెద”నని కార్యమారంభించెను. దానిఫలమేమి? ఎడిసన్ మహామహుడు.

అహర్నిశములును గృహకృత్యములందే మునిగి తేలుచునుండు మే మితరవిషయముల నెల్లు నేర్వగలమని నుధ్యతరగతిలోని హిందూస్త్రీలు వదించుటకలదు. కాని ఆమెరికాదేశపు ప్రాచీనచరిత్ర పరికించినచో నిట్టివారనేకులు ఉత్తమబుత్తులైంది దేశము నకు మహోత్కృష్టమగు సేవనొనర్చిరి తెల్లమగుచున్నది. ఆబ్రహములింకను (Abraham Lincoln) యొక్క మాటలల్ల యిట్టి సామాన్యవనితయే. ఆ నారీ మణి “దేహము, గృహము మిక్కిలి యిరువుగను శుభ్రముగను నుంచుకొని గృహమునకు గ్రొత్త వన్నెదెచ్చెను; ఆమె ఆబ్రహముపై మిక్కిలి దయగల్గి ప్రేమతో బెంచుచుండెను. అతని విద్యాభ్యాసమున కామె మిక్కిలి తోడ్పడెను. అతనును జీవించినంత కాలము ఆమెయందనురాగము గన్పఱచెను.” * ఆ కాంతామతల్లి కుమారుని ఉన్నతాశయము

లను జూపి దనరక్షణమందును దేశసేవయందును జీవితమును గడపుటచింతనుని బోధించెను. కావుననే “సీపు చదివిన గ్రంథము లలో నుత్తమమైనదేది?”యని లింకను నెవ్వరో బ్రశ్నింప “నే జదివిన సద్గ్రంథమా! నాతల్లియే”యని నుడివెను.

కావున గమనించవలసిన విషయమిది. “మానవకల్యాణకరమగు ప్రతి సంస్థయు ఏదోయొక వ్యక్తియొక్క చ్ఛాయమే”యని ఆమెరికాదేశపు కవిపుంగవుడు వదించెను. “నేఁల్పుడను, నాకంటె సధికులు పల్వురున్నారు. వారి సహకారములేనిదే కార్యమెట్లు సిద్ధించు”నని తలచుట పొరబాటునిజమునకు భగవత్సృష్టిలో ఉత్తమాధములను ప్రత్యేకతెగలులేవు. ఎవరిని వారు స్వయముగ లోనువతేసికొనుట కాని లేనియొక మనకు దుర్ఘటమగు కార్యములేదు. భగవంతుడు మనల నేదో గొప్పయుద్దేశ్యముతో సృజించి నాడను దృఢవిశ్వాసముంచి మనయందంతర్గతమగు దివ్యజ్యోతిని వెలిగించి దానిం బెంపొందిపతేసినచో మనోనయములకు చక్కని రాజమార్గము గోచరమగును. అత్త విశ్వాసరహితుడై “నేనువ్యర్థుడనని భావించి సర్వమును బరిస్థితులపై నాధారపడియున్నదని భావించువాడు పతితుడగును. “పరిస్థితులు పరిస్థితులననేమి? నేనే వానికల్పింతు”నని నుడివెనట శూరాగ్రేసరుడగు నెపోలియనుచక్రవర్తి. ఇవి అహంభావజనిత వాక్యములుకావు కాని యదార్థములు. అనుక్షణమును మనపరిస్థితులను మనమే నిర్మించుకొనుచున్నాము.

* ఆ బ్రహ్మలింకను — గా. హరిసర్వోత్తమరావు.

విద్యార్థి అవస్థలో నేనూ మణిభద్రుడూ సహాధ్యాయులు. ఇంతేకాదు. ప్రాణ స్నేహితులు. ఒక కంచం తిండి ; ఒక మంచం పడక. ఒకరిని ఒకరం చూడకుండా ఉన్నంతికాలం మేము ఒకయుగంలా వెళ్లించేవాళ్లం. కాని చిత్రం ఏవంటే—

కొన్నాళ్ల కా ప్రేమపాశం పుటుక్కువ తేసి, విరోధంతో చెల్లెలి కట్ట వీర్పవేంది మాన్నే మా ప్రవాహానికి. మాయద్దటిమధ్యమా గర్భకత్వత్వం నిలిచి పోయింది. ఎఫ్. ఎ. పరీక్షలో ఉత్తీర్ణులు అయిన తరువాత మే మిద్దఱుమూ చరొక వారీ త్రొక్కేము. మణిభద్రుడు మెడికల్ కాలేజీలో చేరేడు. నేను సాహిత్య సంపారంలో అడుగుపెట్టేను. మా పూర్వ లేదో కొంచెం వెనకేసి చదివోయారు కనుక ఈవాడు నేను పాట్లకోసం చెక్కలుకొట్టుకో నక్కటలేక పోయింది. ఈలాంటి నిర్మితావస్థలో — ఎం చెప్పమా? — దాత్రం బగట్ల కవిత్వం అల్లడంతో పే సరిపోయేది వాకాలం అంతాను.

ఈజెట్టి నాకు బాగా తలకెక్కింది. ఏలాగో క్రమపడి గంటకోపదం అర్పణం ప్రారంభించేను. వారవనా సౌందర్యంచూసి నేనే మురిసిపోయేవాణ్ణి. ఒక్కొక్కప్పుడు వా కవిత్వం కులసి సూరదాసుల్ని మరపించేది. క్రమక్రమంగా వారవనా భాగాలికి ప్రతికల్పి తావిచ్చేయి..... అంతటికో వాకవిత్వం వెట్టి కొంచెం మొగం మొత్తింది. కానీ! ఇంత స్వల్ప కాలంలోనే వానే రికత మార్పుచొగేసరికి నేనెంత కీర్తనడించేనో? — అనేగర్వం తలకెక్కింది. అది సహజమే అనుకున్నా. గొప్పగొప్పవాళ్లందరికీ టీ పార్టీలిస్తూ ఉండేవాణ్ణి. పూర్వానికి ఇప్పుటికీ వాకవిత్వంలో కొంతలేదా కనిపించింది. అది వారేతి అటూపైయింది. అందుచేత అటే ప్రాయశం మాడుతున్నాను. ఎప్పుడైనా ముడుపుపుట్టి ఏదో

అల్లుడూ ఉండేవాణ్ణి. ఏ స్వల్పవిషయం వ్రాసివా అందులో రసభావాలు ఉరిపోతూఉండేవి. వా స్థితి తటాకంపే—

అక్కడ మణిభద్రుడు

ఎప్పుడూ ఏదీకత్వాపారసంగ్రహమో, వస్తుగుణ దీప్తిలో ముందేమరువి బుజ్జుకోట్టుకుంటూ ఉండేవాడు. విదేర్లు చెమటూర్చిపోసి అసిస్టెంటు సర్జన్ (Assistant Surgeon) పరీక్ష పాస్ అయి, మకాలం తెరిచేడు.

పరీక్షా ఫలితాలు ప్రతికలలో ప్రకటించినప్పుడు మాత్రం అతివిచేరు చూశేను. మర్రి ఇంతవరకూ ఎందులోనూ చూడలేదు. వా ప్రశంసమాత్రం ప్రతి రోజూ పత్రికల్లో కొన్ని పేజీలు నిండిపోయేది. అతడా మకాలంమీద కూర్చుండి రోగులకోసరం ఎదురుమాస్తా ఉండేవాడు. అతివిచేసి గుత్తెగర్వంతో అతణ్ణి మోసి అవశేలనచేస్తున్నా నేమో అని భ్రమపడే వాడు. పోనీ అతడేనా నన్ను పలకరించేవాడా అంటే — అది మందటికేలేదు.

౨

ఒక నాడు

పన్నెండుగుంటల వేళ — తపాలావాడు ఒక కవయిత్రురాలెచ్చి చేతికందిచ్చి పెట్టేడు. తొందరగా విప్పి చూశేను. అదంతా వాకవిత్వ ప్రశంసతో నిండి పోయింది. దేశసమ్మాదానికి, దేశగౌరవానికి నే వాదర్యమట్టి అని అందులో నిర్ణయించి వ్రాయబడి

ఉంది. అప్పుడప్పు డీలాంటి ఉత్తరాలు వాకు విసుగుపరుస్తేమీ ఉండేవి. పురుషులపక్షంలో ఉండే ధీమతి అట్టే బాధించదుగాని — ఎవరో ఒక యువతీలలావులేమిని నరికించే యీ అమృత వాక్కుల్ని ఉపేక్షించడానికి మనసాపించికాదు. ఈమైనా సామాన్య స్త్రీయేమో అంటే — లేవారీ వివాహము — స్వప్రసిద్ధమృదయవారాయణ జహిం దారుగారి ముత్తరి విద్యాసంపన్ను, బి. ఎ. ప్యాసయింది సాచ్చిరి. ఈ రేషన్లలోనే యీమె ప్రళంస అనేక పురికల్లో మామూలుచేయేను. మొదట వాటిని అంత్రకర్థగా పాటించలేదుగాని యీవు త్వరం వాటి వన్నింటినీ పాటించేసింది. వెంటనే కలంపట్టి జబాబువ్రాయడానికి కూర్చున్నాను. కలం నడుస్తూనే ఉంది. మనస్సు ఆలోచిస్తున్నేవుంది. మారవకర్తల కోసం విసుంటువులన్నీ తిరిగిలేను. ఇంకా కొన్ని పదాలకోసం ప్రోత్సహిస్తుంటువు వ్రాయవలసికంటుందని నిశ్చయించుకున్నాను. ఆ పుత్తరంలో వ్యాపతి పత్తిని పూర్తిగా ఆంగీకరిస్తూ లిఖించడం ప్రారంభించాను.....

.....తమకు వస్తు ప్రోత్సహించేస్తున్నాయి. ఇది తమకువలెనే పెట్టిపేస్తుంది. నా రచనలు ప్రవహిస్తున్నాయి కావు. కల్పనా సాందర్యంలేదు. కవిత్వప్రభా వాంగమైన రసవిధి మొదటేమన్న... ఇట్టి పరిస్థితుల్లో తమకు వస్తు ప్రకటించుట తమయోగ్యంపడదు సాంధ్యంపడేవరిని తృప్తిచెందుచున్నాను.....” ఈలా... ఈలా... ఉత్తరం పూర్తిచేశాను. తనగొప్ప తనాన్ని పెట్టించుకోవడంలో ఇదికూడా ఒక పద్ధతేగా !!

నెలకోకాలైంది. నా ఉత్తరానికి తిరిగి సమాధానం వచ్చింది. కాళాతీతానికి కలవరించేను.

“తమకువ్రాసినలేని తమయోగ్యతను స్వీకరించుకోవచ్చు. మేలిమి లంగారానికి తావులు కల్పిస్తోంది.

తమకు వర్ణనవర్ణ (Wordsworth) పెరిసనలు (Tennison) పాటిరావని నా కలంపు. తమరచన రసహీనమని వ్రాసియున్నాను. అయితే అవచయ్యను. కాని, ఆరే వన్ను మాయాహాహాబాబాల్లో నుంచేనే సుధురమరళిగా నరసాస్వాదవచేయించింది. గంటల కొలది రససాగంలో మురికిలేమో ప్రొద్దుపుచ్చుచున్నాను. చిత్రాహారములుకూడ మరచుచున్నాను. తమలేమిని నోకమాను ముద్దాడుచున్నా ఆనే కోరిక తీరికలేస్తున్నావుంది.”

ఇది వాకు రెండో ఇంకెక్కడా అయింది. ఆఖరు పాక్యం నా మృదయంలో పెట్టపుట్టించింది. మృదయం విడిచి ఉత్తరం లో చిలించబడి పోయింది. కవి తనకెప్పుడైనా పద్యాన్ని గగన సుందారం చేయిస్తాడు గదా! నేనూ పాచ్చితిని సాగడంలో ఆలోచనాతాళం మడిపెట్టేశాను.

“ఈ ర్వం వ్రాసేవాడే కవికాదనీ, దాన్ని చదివి అందులో ఏసాన్ని రచనాంహాస్యాన్ని మృదయ తృప్తిగా అనుభవించేవాళ్లుకూడా కవులే అనీ కార్తలు వ్రాశేడు. ఈ పద్ధతిలో మీరునూ కవులే. చాలా ఉత్తమా శ్రమల నడచినీయాశేను. ఒకరూ కవిత్వంలో ఉండే మహాత్వంమాత్రం అనుభవించినవారు వాకు కనబడలేదు. మీరు రచనాప్రపంచంలో విహార కేకాలన్నీ విసుక్కున్నాను. మీ సునతి నా కాకృత్య జనకం అయింది. తమనంటి సుకిశీత మహిళామండలిచే నలంకృతమై భారతమాత ధన్యురాలైంది,” అని వ్రాసి ముగించేను.

అనేకపదాలు చదివేను. రసవత్తరమైన కవిత్వాలు చదివేను. కాని పాచ్చితి వ్రాసే పుత్తరాల్లో వుండే రసం ఎందులోనూ నాకు దొరకలేదు. అది తిరిగి తమపురామా అనే ఆకలుగుకూ ఉండేది.

పెంటుపెంటునే యీలా వుత్తర ప్రత్యుత్తరాలు జరుపు
వాడా? ఈవాడు ఉత్తరంవాడే ఎట్లండే సమా
ధానం. అలాగే దిండియానే వా ఉత్తరంలోపమే ఆయన
ఎదురుయాక్ష్మా వుంటాడా, అనిపిస్తూవుంటుంది.
ఆయన కవిత్వంకంటే తలుచుకొనే ఆయన వుత్తరాదే
సవంతుగా ఉంటాయి. చదివించది ముగ్ధురాలైన
పోతూఉంటాను. ఒకప్పుడు నేను చిత్రపటం పంపు
కున్నానని వ్రాసేను. పెంటనే సమాధానం— ఏమని?
“పటం పంపుకున్నానని వ్రాసినాను. కాని ఇంక
వరకూ వాకు చేరలేదు. రిజపర్సరకేమింటే పెంటనే
పంపేది. పోస్టుఆఫీసులో దర్బాత్తుచేస్తాను...” ఈ
సమాధానం చూడగానే అదివరలో నున్నచేసేవా
తిరుగుటపాలో చిత్రపటం పంపక తప్పింది కాదు.
మూడోవాడు ఆయనఫోటో వాకండింది. ముఖం
రాజమహార లక్షణాలలో విరాజిల్లుతోంది. వా
హృదయం చాలావరకు మొదలే లాక్కున్నాడు. ఈ
క్షణంలో తూర్తిగా వాహృదయరాజ్యాన్ని ఏలేడు
ఆయన. రాత్రులందు నిద్రలేడు. పగలు ఆహారంలేదు.
వారి ఆఖరువాక్యం వారి హృదయం వావిహార్యం
అయిందని ఋజువుచేసింది. “.....ప్రియతము
రాలి...” ఆహా! ముద్దులూటుతుంది అనుభావము.
ప్రతివర్గంలోంచి ప్రేమామృతధారలు ఒలుతున్నాయి.
‘పోతినీహరకర్’ అనేరచన నన్నుక్షేపించే వ్రాయబడి
ఉంది. మరొకరచనలో ఆయన అవివాహితులని
నిర్ణయించబడిఉంది. కాని నేనుమాత్రం.....”
ఆయనంత శ్రమఎందుకు పడుతారు? కవిత్వశోదలో
శరీరాలోగ్యం ఏమరవద్దని వ్రాస్తే ఆయన విషయం
తెలిపాకుంది. ఆ అవివాహితుని తీరితపథానికి
లక్ష్యంగా నేనే ఏర్పాడ్డానని విశదమయింది.

తిరిగి నేవోకబాలు వ్రాసేను. మొకటి వుత్తరాలికి
దీనికి చాలా అంతరువుంది.

“మీ రేఖలలో సంతోషము కలుగుటలేదు. తమ
దర్శనమే ప్రాప్తి నే పొందాంగపడి తమ పదపద్మార్చి

ముద్దుపెట్టుకుందామా అని తలుచుటిస్తూవున్నాను.
నన్నధికంగా వాలిపోయిందంట ప్రమాదం. అనుమతం
తమదివ్య లీలామూర్తిమంతమే వా కళ్యాణాకడుతూ
ఉంటుంది. నిద్రావస్థలో మిమ్ములనే పలకెస్తావుందు
నంటే అతిశయోక్తికాదు. ఆహారవిహారాల్లో తమ
కెట్టిమకరములు బదునుచున్నవో? అని తోట్రుపడుతూ
వుందును. రాత్రులందు చాలవఱకు నిద్రమేలుకొని
ఉండుటలేదు గదా? శరీరాలోగ్యం చెడిపోకుంది.
ఈ విషయంలో తాను చాలా శ్రద్ధవహించాలి. నన్ను
మీపాదదానిగా ఎంచుకోండి.” నాంగోవాటికల్లా
జబాబు. ఎగిరి ఉత్తరం అందుకున్నాను ఆయన నన్ను
వివాహం చేసుకుందుకు వత్తూనాలులై ఉన్నమాట
నిజమే కాని కొంచెం అధర్వంగా కనబడ్డారు. తల
వనితలంపుగా నాకను రెప్పలు మూరలుపడ్డాయి. భూమి
కార్యక్రమాన్ని తలుచుకుంటూ ఆనందదోరికల్లా
ఉండేను.

ఇంతలో మా ప్రభాకంకరం పటాలదొంతి తెచ్చి
వామందు పెట్టెడు. ‘ఈపటాల్లో ఒకదానిని ఏయో’
వలసినది. అందుతో జరిపరదిగ ఉత్తరముకూడా
చదువుకోవలెను! అని వాయుగారి ఆశ్చర్యమింపేడు.
కట్టవిప్పేను. అందులో నన్ను నరించాలని ఆశించే
వ్యక్తుల ఫోటోలున్నాయి. కాని వా హృదయంలో
ఒక్కవ్యక్తికే స్థానంఉంది. అన్ని తిరగలేను. వా
మతానికి సరిపడింది ఒకటిలేదు. పెంటనే వాపెట్టె
తీసి వారిఫోటోమీద ‘Passed’ అనే మాట వ్రాసి
రంధ్ర గారిదగ్గరికి పంపేను. వా రాక్యర్వపడ్డారు. నేనే
లక్ష్యాధికారవో ఎన్నుతా నమనున్నాను. నేను కవిగారిని
వరించడంలో వారు నిర్విఘ్నలైపోయాను. కవిగారు
ధనాభ్యులై మరేయెట్టి ధిక్కరించినవారూకాదు, ధిక్కు
నట్టి అనంతరించినవారూకాదు. ప్రేమగుడ్డిదని ఎవరు
ఎరుగరు? దాని విలువను తెలిసినవారు మాత్రం ఎవరు?
వాతంద్రగార్మి నేనుంటే ఎంతో ప్రేమ అందుచేతనే
యీ విషయంలో వాకు పూర్ణస్వతంత్రయిచ్చి నాతో
ఏకిధించాడు.

౪

వివరకి అనుకున్నంతా జరిగింది. వారికి బృందం తగలడం ప్రారంభించింది. దాక్షుడు హృద్రోగమేమో అని సంజీహిస్తూన్నట్టు తెలియవచ్చింది. నాన్నగారు ఆహారాంత్రాలు విచారపముద్రంలో మునిగిపోయారు. నేనీ వివాహంమానిలే బాగుండునని వారికి తోచింది. చూస్తూ చూస్తూ నూతలలో ఎవరు దిగుతారు? కాని నాకాలక్ష్యంలేకపోయింది. ఇద్దరీ మనస్సులూ ప్రేమబంధాల్లో కట్టుబడిపోయాయి. వారి రోగమూ బాధా అన్నీ నాకు నాటా రావలసిందే. నేను వారి దాన్ని. సావిత్రి సత్యవంతుణ్ణి యమపాశాల్లోంచి విడిపించి తెచ్చింది. నేను నీరిని రోగముఖంలోంచి విడిపించలేవా? నేనూ సావిత్రినేగా? ఈ భారత మాత సంతాపేగా? నేను పాగ్లక్ష్యంచేసుకో యత్నిస్తాను.

సాయంకాలం అయింది. బాబుగారు క్లబ్బుకు వెళ్లేటే ఆయనపుటికి గదిలోనే కూర్చున్నారు. వారు విచారపముద్రంలో మునిగిపోయారు. నేను కూడ అణువణువు అసోయి కూర్చున్నాను.

“బాబూ క్లబ్బుకి వెళ్లేదే?”

“ఏంకావాలి?”

“మీరు అవారోగ్యంగా ఉన్నారా?”

“ఫరవాలేదు.”

“మీరు ఆర్థికలిగామూడా లేవడంలేదు.”

“నా కా సంతతి తెలియను.”

“దాక్షరికి ఎవరికేనా చూపించండి. రోగం వృద్ధి పొందించడం బాగుండలేదు.”

“నా వైద్యుడు యమధర్మరాజే!”

నాకళ్లంట నీరుకారడం బాబుగారుచూశారు.

“నాదుడర్పదానికి విచారిస్తున్నాగాని, నీకేమి? సావిత్రి!” అన్నారు.

నా కేవల పెద్దఅపకారం నాకు వారుచేశారు

అనేట్లుగా బాబుగారిని చూశా -

“నా రుద్రీగారయింది మీరు నన్ను పూర్తిగా అర్థం చేసుకోలేకపోయాడు. మీ ప్రతిమాట విషం పూసినబాణంలా తగులుతోంది. మీ రెప్పుడూ బయటటిరుగుతూ ఉంటారు. నే నింటకూర్చుండి ఎంతగా ఏడుస్తున్నాకో మీ కేంతెలుసు? నేను చిన్నదాన్ని. నా నోటిపంట యాలాటికబుర్లు లాయ క్షేనవికావు. కాని, ఎంతెయ్యమ? వాటివికేం పర్యవ్యం దోపిడీచేయబడింది. ఎల్లా తీరుకోగలనూ? నా భావిజీవితాన్ని అంధకారమయంగా చేస్తున్నాను” అన్నాను.

“సావిత్రి! చూస్తూ విషం త్రాగమంటే ఏలా? అతనిరోగం నీచికిత్సలకి లొంగుతుందని నీకింకా ఆశ ఉందా?”

“రెప్పుడూ వారికి ఆరోగ్యం కలుగుతుంది. విస్తారంచదువుతూ, వ్రాస్తూఉండటంచేత బహుశా యీ భోజనవదుపాయం సరిగా ఉండకపోవచ్చు. అందుచేతనే ఆలా యగృతగతిగిందిగాని వ్యతిః బారు ఆరోగ్యవంతులే.”

ఈ నామాటలు బాబుగార్ని పర్యం అయ్యాయి. కొంచెం ఆలోచించి - “చెప్పడంలోనూ చెయ్యడం లోనూ సమాసాంతం వారుంది. నీవు చెప్పినట్లుల్లా అక్షరాలా చెయ్యగలవా?” అన్నాడు.

కొంచెం గూర్మస్వరంతో -

“నామాట చేతలోనే పరిణామిండుతుంది.” అన్నా ఛాటిగా.

ఆలా ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నవారు చటాణనలేచి బయటికివెళ్లిపోయారు బాబుగారు.

వివాహంలయింది.

రోగిష్టి అశేంగతి అబధం. వారి దేహరోగిష్టం చిత్తానందకరంగా ఉంది. ముఖం ఎలుపు. నేత్రాలు జ్యోతిర్మయం. నన్ను చూడడంతోనే నవ్వుకుళి

కలాపకసిందేది వారిముఖము. అనేక కవులచేత
శేషు చదివితే వారివారివిషయాలలో ఏదో దోషం
కనబడుతూనే ఉండేది. కాని వీరికి విషయంలో యీ
నిర్ధారం నిరాధారం అయింది.

వీరు చాలా విడివిడివ్యక్తులు. పరాయిశ్రీ
కనబడితే తలద్రువరుగు. వాచరికత తపరేవా
కనిపించినాపరే లేది లోపలికి వెళ్లినాడేవారు.—
‘మీరు పురుషులు. శ్రీకే పరదాహదవంటి మీ
కాళ్ళోమీ ఏమండి?’ అని అనేకపార్లు అన్నాను.
కాని వాస్తవ్యుకి జవాబు అమూల్యమైన అయిన
చోష్యచంద్రికే. వారంటే వాకెంతో నమ్మకం. ఆ
హృదయం విమ్మకం గగనవద్దకం అని వాదికావం.
ఈలాంటివరులకు వారకేవలం వా భాగ్యచేతకే
భవ్యవాచాలిచ్చేదాన్ని. సమస్తమూ వాచేరులోనే
వదిలేశేవారు. బట్టలుసూడా వా సలహాలేకుండా
మార్చేవారుకాదు. వారి ఆహారవిహారాదులన్నీ
నేనే చక్కచెప్పవలసివచ్చేది. వా సోనంలో
ఏ యితర విద్వత్కృత్యకృతా యీ పరశోహృదయాధి
కారి అయిందాఅంటే యీగృహవిద్యహం మెట్లా
పరిమించేదా?’ అని అప్ర్యంజనేడి. వారికి తమ
ఆసీనుగది పుకుక్తులేనా అక్కరలేదు. వేలుమడిచి
యోచినవాకా ఎక్కడముడికే అక్కడేవలవ. కాని
మీదకాలేమనుని కూర్చోదమే. నెలకొనాలుగుకోణాలు
ఇల్లంతా పురుగులుకొట్టాడుతూ ఉండేది.

“ఏమండీ! భారతదేశం అంతా మీ కవిత్వం ప్రకంపి
కదా? మీ పోషకతనం, విద్వత్కృతా నెవరేవా
ఎరుగుదురా?” అని అడిగను.

“నీవో వ్యాసం వ్రాసి పంపకపోయేవా?” అని
వచ్చేరు.

“అపకీర్తి కలుగుతుండేమా?”

“అందులో నీకూ భాగం వుంటుందిగా?”

“వాకే! ఇంకెవ్వర్లకూ అయితే ఏమా?”

“నీవు నాయుంటికి రాణివిగా?”

“నీకు రాణీనే. అందుకే వెళ్తున్నా. తమకు
తమ ఆసీను చక్కచేసుకోండి.”

“నీవు నామాపరింఠెంఠెంటు (Superintendent)
అని తలుపున్నాను.”

నేను కోపించి వెళ్లిపోయేను. కాని మనసు
మనస్సులో ఆపందలరంగాలు పొంగిపోయేవాన్ని.
మర్నాడు వారి ఆసీనుగదిదగ్గరకి వెళ్తేను. గోదమీద
బయలు—

సావిత్రి, బి. ఎ.

(Savitri. B. A.)

సూపరింఠెంఠెంటు,

(Superintendent)

అనే బోర్డు వ్రేలాదగ్గటి ఉంది. తాన్ని బాగి
వారిదగ్గరకి విడదేసి, ‘యీ దుందనాలు మూస్తే లోకు
లేవంటారు?’ అన్నాను. వారు సంతోషంతో
చేతులుచాపేరు. ఆహార చంద్రికాకీర్తిబాణాలలో
తల్లిదండ్రులెందరి అప్రమేషింగా వారి కరకమలసాక్షాల్లో
బంధింపబడ్డారు.

గీ.

పాయంకాలం అయింది. వా విలువదీనులు
ధరించి నీగించెం పికారునకుదాం గుడి అని
పిలిచేను.

వారు ఏదో రచనానినున్ను లెకన్నాను. ‘ఉత్తమ
భావాలు తోన్నున్నై. వాటిని ప్రకటించడానికి
శబ్దాలు వెతుకుతున్నాను. ఇది సభయించాదు.
మూట్టాడించను.’ అన్నాను. వాకు విమరశలకెక్కిన
దైంది. ‘ఏటీ ఎల్లికాలం వారిపనేదో అడేగాని వా
బ్రతుక్కి వ్యర్థమిదేలేదా?’ అని తోచింది. మొదటి
కోణాల్లోకంటే ఇప్పుడు నేనంటే నిమిషలయారా?
అనిపించింది. ‘హృదయం ప్రేమకూవ్యమా’ అని

సందేహంకలిగింది. ఆ కవిత్వాధారణి నా కంట దించి చిందికాదు.

“మీ కవిత్వాధారణి మీదా? ఏమైనా సంసార ముఖం కావాలా?” అని విమర్శిగమాటంగా అడిగేశాడు.

“కవిత్వంవల్ల ప్రపంచంలో ఆందోళన బయలు దేరుతుంది.”

“నాదృష్టి ఏమైనా ఉందా? లేదా?”

“అది నీమనస్సునే ఆడుగు.”

“నా హృదయాన్ని కాదు, మిమ్మల్నై ఆడుగు తున్నా. కొంచెం నావైపులే త్రిజబాయితున్నా.”

“ఈ రచనమీద నీవు ఉప్పొంగిపోతావు. ఇది పరలోకం లాంటి రచన ఎప్పుడూ వ్రాయలేదు.”

“నా కీవేర కొంచెం పీకారుచేసి వత్తామని కోరిక కలిగింది. ఈ కవిత్వం నా ఆకలి చెడకొట్టేసింది. కాగితం లాగేసి, సిరాలోర్పించామా అని ఊహకలుగుతోంది.” అన్నా దీపంగా.

“కాగితం సిరాలకేంగాని ఈ భావాలు మల్లీరావు. ఈ వేగి నీ దొక్కరైతూ వెళ్లివస్తూ!”

“నా మనస్సు అంగీకరించడంలేదు.”

వారు చెయ్యికిపి తిరిగి వ్రాసుకోడం మొదలు పెట్టేరు. నా హృదయంలో బల్లలు పొడిచివెట్టేది. వారికి కవిత్వధ్యానమేగాని వాధారణలేదు. పేరు కోసం చూస్తారుగాని యింట్లో ప్రేమచూడరు.

గదిలోంచి బయటికొచ్చేను. తిరుగుతూతిరుగుతూ ఒకవంతెనమీదికి వెళ్లేను. మనస్సు బరువైపోయింది. బగత్తు కూర్చుంటే కనిపించింది. నా తండ్రిమాటలు జ్ఞప్తికివచ్చాయి. నా గురవ్వస్థాన్ని నిందిస్తూ, విచారిస్తూ ఎంతవేపు కూర్చున్నానో వాకేమీ లోభపడ లేదు. నా వివాహసంతరం నా సుఖదుఃఖములను నాతో పంచుకోనేవారు కవిఅయ్యేరు, కాని వాడునీతి చూచి జాలినొండేవ్వకై ఇప్పుడు నా కొక్కరూ

లేరు. నా జీవనాక నదిలో కొట్టుకుపోతోందా అని పించింది. కన్నీళ్లతోనిండిన ఆ నిర్భరదృష్టిబాలా ల్లోంచే వారు వస్తున్నారేమోనని పడేపడే చూచే దాన్ని. ప్రేమ ఆశనుత్యజించగలదా?

నాదృష్టి నదివైపుమల్లింది. ఏదో మంత్రశక్తి న న్నానదీతరంగాల్లో లొక్కొని పోతోందా అనిపించింది. పాతాళుగా నిద్రాడేది నన్నాదరించింది. నదీ మూత తన ఒడిది నా కాశ్రయించింది. నేను నదీ ప్రవాహంలో కొట్టుకుపోతున్నాను.

* * *

తెలివొచ్చింది. నేను ఇంటిదగ్గర ఉన్నాను. వారు ఎదురుగా నిలబడిఉన్నారు, శుభ్రీలో డాక్టరుగా రున్నారు.

“వీరు నా స్నేహితులు. మణిభద్రుడు, నదిలో దూకి నిన్ను బయటికి తీయటంపే యీపాటికి నీ ఓక్కడదానవో కదా! వీరికి ధన్యవాదాలియ్య” అన్నారు వారు.

నెమ్మదిగా లేచి బట్ట సవరించుకొని డాక్టరుగారి వైపు చూచాను. కాని వారిముఖం చూడలేక పోయాను. “ధగవానుడు మీకు మంగళముచేసార్యు గాక” అని కూర్చున్నాను. నా హృదయావేదన ఎక్కువైంది. వారిక్కడనుంచివెళ్లిపోలే బాగుండేదే అనిపించింది. వారు లేచి వెళ్లినతర్వాతమాత్రం నా మనోవ్యాకులత యిసుమడించింది. నీటిపీకారువెల్లి నిప్పు కొనితెచ్చినట్టైంది. ఏంచేసేది?—

మణిభద్రుని మాటలు

రాత్రి పన్నెండైంది. కాని నాకు నిద్రలేపట్టడం లేదు. సావిత్రీకళ్లు నా చిత్రాన్ని దొంగిలించేయి. ఆహా! అకంటికోభ, ఆ చూపులకంటే అధికార్లు తగిలించే సంకల్ప సులువు. లేటికగా ఒదిలించుకోవచ్చు. ఆమె శైతాలు మాటిమాటికి వన్నీచూస్తూవుండాలని

కోలేదు. కాని ఆమె కనురెప్పలను లేపనిచ్చిందికాదు. గ్రామం పిల్లవాడిచేతిలోనున్న ఆటవస్తువులా నిలిచి పోయేను. ఆమె చూపుపాతాల్లో ఎదురుగా సత్యవంతుడు నిలబడిపోయాడు. కాని లేవంటే మనసార ప్రేమావలోకనాలు విజృంభించేచే!

మర్నాడు ఊపులోకి వెళుతూ ఆమెమగుమంలా నిలబడిఉండగా చూచేను. సత్యవంతులతో ఆమె వస్తుచూచి ఒకసత్వ సన్నిధి. ఆ చిరువత్సల మెరుపుమెరిసింది. నామూదయం కలిగిపోయింది. ఊపులో నా మనమందబట్టలేదు. ఎప్పుడు సాయం కాలమగునా అని నిరీక్షించేను. నియమం లెక్కిస్తూ కూర్చుంటే సాయంత్రమయింది. ఊపుమాసి మెల్లగా యింటికి వచ్చేను. నాకేదో అద్భుతవస్తువు ప్రాప్తిస్తుందని ఉచ్చిష్టలేను. సత్యవంతుని గుమ్మందగ్గర ఆప్రయత్నంగా నా వడక ఆగిపోయింది. చూపు గుమ్మంలోకిపోగింది. సరిగా ఆమె ద్వారబంధాన్నాని నిలబడింది. నోటివెంట మూట వెలువడలేదు. కాని చూపులుమాత్రం ఆమెహృదయాన్ని విప్పిచూపేయి. ఆ కళ్లల్లోదిప్రేమా మహాకళలో ఎరగంగాని ఒక అరాకే ప్రతిభమాత్రం తప్పకుండా కలిగింది. మరి పోయినవాడిలా యింటికిచేరేను.

చాలారోజులు గడిచేయి

దృశ్యశ్రావణ మరికొత్త పురికెట్టబడ్డాయి. ఆమెను చూడకుండా మనమందబట్టలేదు. మంచు నీటితోమనుష్యుని దప్పిక తీగుతుందా? ఆశ ముందుకు పోగిపోతోంది విరామంలేకుండా. ఆపత్కాలంలో ఎట్టబండా చూపించినట్లు మనస్సు సావధానత పరుస్తోంది. త్రాగిన నారధిలగు మన్మథుడు విగ్లక్ష్యం ప్రకటిస్తున్నాడు. ఇతని పాపీయం మామూలుమత్తు పదార్థం మాత్రంకాదు. ధర్మకర్మమమూర్తి అన్న చంద్రావళిచేసే భీతాహంతరే దేవదేవోట్లో వదిలే ముందరినియం, దీప్తి విషయవాసనావర్ష త్రంటారు.

ఒకనాడు చాలారాత్రి అయి వారింటికి వెళ్లేను. ఏదో గొప్పకన్యం కలిగినట్లు మనస్సు వ్యాకులత చెందుతోంది. కార్యక్రమంఅంతా పూర్తైంది. గుమ్మంలో సాన్నిధి నిలబడిఉంది.

“ఈవేళ చాలా ఆలస్యమైందే?” అందామె. ధ్వని భిన్నించి గర్గదావస్థను పొందింది. నామూదయం కలిగిపోయింది. శరీరమంతా చెదటలు కమ్మాయి. నా విద్యార్థి ఆవస్థలో వందలకొలది శవాలనికోలేను. అప్పుడేనా నాకేలా ఉండేదికాదు. ప్రతి ఆవయవం వణకపోగింది. కొంచెం స్థాయిపడి —

“ఓహో! ఓ పేషెంటు (Patient) ను చూడడానికి వెళ్లేను. మీరిక్కడే నిలబడ్డా రేల? ఎవరికోసం?”

“వారింకా యింటికిరా లేదు. అందుకే చూస్తున్నా వస్తున్నా రేమా అని.”

“ఎక్కడేనా కవిసమ్మేళనం జరుగుతోందా?”

“అబ్బే, కవీలేదు సమ్మేళనంలేదు. ఎక్కడో ఉత్సవంలో వారి సూతనరచనలన్నీ వినిపించాలట” —

“అలాగైతే పన్నెండుగంటలైతే సేగాని రాకేమా?”

దీర్ఘనిశ్వాసాన్ని వదలి చిరువత్సలతో నాకేసి చూస్తూ —

“ఇంట్లో నాకేంతో వడంలేదు.” అంది.

“ఇప్పుడు ఎనిమిదేగా! అవుతా!”

“గడియారపుముళ్లు తిప్పేదామా అనిపిస్తోంది.”

నాకాళ్లదడంలేదు. ఏదో క్రాంతనాటకం జరుగుతున్నట్లైంది. ఎవరైనా చూస్తారేమాఅని పొగవలసి వచ్చింది. ధర్మభీతి ఉన్నా లేకపోయినా లోకభీతి తప్పకుండా ఉంటుందిమాను. ఏం! ఇంతా తెలిసికో లేదా నీవు ఆవస్థలుగా చూసింది సాన్నిధి. విధిలేక మెల్లగా యింటికిచేరేను. సాన్నిధి విగ్రహమేనా

కళ్ళముందు ప్రతిఫలిస్తోంది. ఆమె చురుకైనవాళ్ళు. వా చెప్పులో ప్రతిభ్యమిస్తున్నాయి. నే నామెని చురచి పోవాలని యిత్నించే ఈకార్యంలో నేను నిదా పాత్రుణ్ణి ఆవుతానని భయించేసింది. నాకేసి కేలు చుడుస్తారనే దుడుకు కలిగింది. లోనులు నన్ను ఉత్తేజపరిచి వ్యవహరిస్తున్నారు. ఈ వాడతే నా సర్వవాళనకరమని నాకు తెలిసింది. లోనులు విద్వంసులు లోతారు. ఇంతదుర్మార్గులు దుండవోడంటారు. ఆమె వివాహిత ఆమెకై చేచాముట ఆమచితం. కాని ఏంచేసేది? ఈ ఉన్ములు, ఈ ఆలోచనలూ బలతరంగా బయిపోయాయి. ఎంతవేగంగా ఎంత ఉన్నతంగా తరంగంచేస్తుందో అంతత్వరలో అంతకంటే లోతుగా పతనమవుతుంది. ఒక చివ్వచాయప్రసారణ వాటిని రూపుమాపుతుంది. మానవు డెంతటిబలహీనుడు! ఎంత అస్వతంత్రుడు!

చురిలోకాన నేను సత్యవంతుని భవనలలో ప్రవేశించేను. కాని వాతాళు ఈని అడుగుపడుటలేదు! దొంగతనానికి ఇంట్లో ప్రవేశించటోయే కన్నగాడిలా తలపటాయించేను. ముంకకంఠ వెనుకకు రెండంబలుగా ఉగులాడేను. చొరవచేసి లోపల ప్రవేశించేను.

అతడు నన్ను చూడగానే అదరించి సత్కరించేడు. చాలావేపు సుభాషణ నడిచింది. పూర్వకూడా సమీపంలోనే కూర్చుంది. వాళ్ళప్పటి ఆమెయుభవర్చుస్సుతో ముద్దులాడుతోంది. మొదట దొంగతనం, తరువాత కన్నగాడితనం, పిమ్మట దోపిడి. ఈలా చూచింది కథ. ఆమెకూడా పిన్నపదరి మాటిమాటికి నవ్వుపోగించింది. ఇప్పుడామెకు నాకేసి చూడవలలో సంతోషంలేదు. చుపలత్వం లజ్జాపావాన్ని అక్రమించింది. ఇంద్రత్వం లభించిట్లుగా సంతోషిస్తూ యింటికి వెళ్లిపోయేను. కాని బాహ్యప్రపంచం అంతా కూర్మంగా కనబడింది. అక్కడనుంచి నోనారాత్రులు దొంగుగంటలు ఆమెతో కూర్చుని మాట్లాడుతూ ఉండేవాణ్ణి.

క్రమంగా చునన్ను లోకటయాయి పాపం! సత్యవంతు డింతేనా ఎరగఁడు. కల్పనా సముద్రం లోంచి ఆలోచనా ముత్యాలని బయటికితీసే అకవి, — ఇలిగనని చోరవిగాన వేర్పునే, అనే ఆధూర దర్శికుడగు అకవి; — విద్వత్సితోమణి అనబడే అకవి—కేడు ప్రత్యక్షంగా—తనకైదురుగా అరిగే ఘోరవంగ్రామరుముల రంగాన్ని — యీ నటనా నూత్రధాతుని విదూషక ఘట్టాన్ని — చూడలేక పోతున్నాడు. అతనికిచిత్తం అదపడాల్సివైతే తాడనం అడిస్తుంది. కానీ తానింకా నిద్రావస్థలోనే ఉన్నాడు. ఈ అజ్ఞానసంసార పారావారయాత్రీ వడు ప్రకృతిభౌందర్య మున్నదై పలుకుతున్నాడు, నాని, తన నాన చట్రానికి దీక్షింబోందని తెలియ జాలకపోయాడు. అతడు తన పతనానికి తానే హేతువైనాడు.

సావిత్రీ మాటలు

ఎంతేనా అంతరువుంది. మణిభద్రుడెక్కడ? పిడెక్కడ? ఆ విచారశత్రాలు బోధిత్వము తారకలు. అదేమోగాని మణిభద్రునిచూడనండా క్షణమేనా నాకు ఉండబట్టడంలేదు. అయిస్కాంతాన్ని చేరే యిసుములా అయిపోయింది నామనసు. మాటలు మాణిక్యాలమూటలు. హృదయం విప్పి మాట్లాడే వ్యభావం. వారు తనవృదు ఇల్లువిడిచి మణిభద్రుని గదిలో వాలుకామా అనిపించేది. మా శీవితపథంలో క్రొత్తవిధానం విగ్నిడిచని ఆడావాద విధ్వంది పోయింది. నన్నుచూస్తే వింతపోవ్వాలతో వాడ స్త్రీలంతా గుసగుసలాడేవారు. కవిగాయమాత్రం చూద్దా? అయితే వారు నిర్లక్ష్యంగా ప్రవర్తించే వారు. తెలియని వారుమాత్రంకాదు. చేసుకునలుపుతూ పశ్చాత్తాపపడుతూ ఉన్నట్లుగా నాకుతెలుసు. ఇల్లు వాకిలి అక్కరలేనండా సుసారం వెట్టుచూన్నారని విశదంఅయింది. రాత్రులు నిద్రలేదు. పగలు ఆహారం లేదు. ముఖంకళ కాంతులు లేనండా వన్నెకలిగింది.

ఒక్కొక్కనాడు స్నానమూడా మరచిఉండేవాడు. కామా వారంటే ఇప్పుడంత క్రోధలేడు. నిశ్చింతగా ప్రతివిషయం వదిలేసి కూర్చుంటున్నాను. వారి ఉదాసీనభావమూస్తే 'చెలపకురా చెదేవు. చేసుకున్న వారికి చేసుకున్నంతో తులాఇటి లోకోత్తులు తలంపుకు వచ్చేవి. ఒకనాడు ప్రయాగ మానీకపురికలో వారిపద్యమాల ప్రకటించబడింది. దాని మొదటి పదం యిది—

కోరనివారిని గూడజూచెదవు,

కోటలేటిరునే మనసా

ఇందులో వారి అనుభవచిత్రణమే వర్ణింపబడి ఉంది. నాకు ఆరికొలుమంట పెట్టికెక్కింది. తిన్నగా వారిదగ్గరికి వెళ్లి—“ఇదేంకదిర్వో?” అని యీసడం పుగా ప్రశ్నించేను. వారు నాపైపు చూసేరు. ఆ యాపులు ద్రవీభూతమైనాయి. తాతినీమూడా కరిగించే మార్గవం ఒలుకుతోంది. మెల్లగా ‘ఏంటి?’ అన్నాను.

“ఇది చదివి లోకులు ఏవంటారు?”

“కని తానుచూచిందీ, అనుభవించిందీ, వ్రాసి పోలేస్తాడు. వాళ్ళేమింది?”

“.....మీరేంచూశేరు?”

“సాచిత్రీ వన్న వాగించకు, వీకొంగుచాలు ముఖ ముంచుకొని సింహావలోకనంచెయ్యి. వాదగ్గర ఏదీ కాకలేదు.”

“ఎందుకువన్న నిందించడం?”

“నిందే అయితే ఈపనికంటే నూరురెట్లు మెలుగు.”

“అయితే నన్నుమూసిస్తున్నారన్నమాట.”

“అనుమానమైతే ఏడ్చుకుమో! ఇప్పుడు పూర్తిగా విశ్వాసమే కలిగింది. చెవులుమోసపోతే కళ్లు గ్రుడ్డిని

కాలేదు. వాఇల్లు—ఈలా రాజనత్రం అవుతుందని కల్లోమూడా అనుకోలేదు.”

నేను నిలుపువా వీరైపోయాను దురాచారాలకి నిరర్జుత పురోగామి అయింది. వినుగుదలతో, మీరు పద్యాలు వ్రాయండి ఇతరులగతి ఏమైతే మీకేం?”

“చేతేతా మృత్యువునుకోరి తెచ్చుకోకు. నేను నిజంగా పిచ్చివాణైపోయాను.” అని గర్జించేరు.

“అయితే! చంపుకారా?—గనివ్వండి! మీ మనోవాంఛ తీరుతుంది.”

సింహం వేటాడబోయే పారిజాన్ని చూచేట్టుగా నన్ను చూచి అలమరానైపు పరుగెత్తేరు. నాగుండె కొట్టుకోసాగింది. నేను బయటికి పారిపోయివచ్చేను. వారు నన్ను వెంటాడిస్తారేమో అని భయంచేశా. మైదానంలోవచ్చి నిలబడ్డాను. నామనస్సు వికపించింది. మృత్యువును నిశ్శీర్తున్నాను. కాని వారు బయటికి కాలేదు. మరికొంతసేపటికి ‘థాం’ అనే శబ్దం గుండెలు బ్రద్దలుచేసింది. లోపలికి పరుగెత్తి చూసేను. వారు క్రిందపడి కొట్టుకుంటున్నారు. మరణావస్థలో ఉన్నారు. భయపడిపోయేను. కాని నాకింతేవా విచారం కలుగలేదు. అయితే! ఏ పోలీసుల అధికమైనాఅయి వ్యవహారాల్లో మునిగి పోమకదా! అనే భయం నన్ను బాధించింది.

రెండుమాసాలు గడిచేయి.

మనిగేద్రునికోసం నెక్ టై (Neck-tie) కుడునూ కూర్చున్నాను. లోకాచారాల్ని తెక్కపెట్టకుండా అతనితో వివాహంచేసుకుందామనే సంకల్పంతో ఉన్నాను. లోకులు ఈ వా అగ్నిప్రాయానికి చకితులై పోయారు. ఏమైతేనేం. వారు గతించేందుకు చాలా సంతసిస్తూ కూర్చున్నాను. నా జీవితానందం ఇప్పుడు కలుగుతుందికదా అని గాలిమేదలు కడుగున్నాను. నాకరు టపాతెచ్చి ముందుతెచ్చేడు.

గృహ లక్ష్మి

అందులో ముందుగా ఒక కేకట్టు నన్నాకర్నించింది. విప్పిచూచేడు. అది నా మృతపతిరచనా సంగ్రహం. అందులో ఒకటి రెండు భాగాలు చదివేను. హృదయావేదన ఎక్కువైంది. ఆ భావాలు ఉన్నతాలు పవిత్రతమాలు, సంపాదనాత్మకత రహితాలు. పేటిలో కపటంలేదు వంచనలేదు. ఇందులో ఆముష్మికసుఖం, కాన్తి కొల్లలు కొల్లలుగా ద్రవిస్తున్నాయి. నాకన్నీరు ధారలుగా ప్రవహిస్తోంది. ఆకస్మికంగా మూడవ పేజీ మీదకి నాదృష్టి దొర్లింది. ఇది అంకింతం యివ్వబడ్డ పేజీ, నాగుండె రాయిఅయిపోయింది. రక్తప్రసారణ అగిపోయే కూడాఉంటుంది. అది నాకే అంకితం ఇవ్వబడిఉంది. ప్రతిపదమూ ప్రేమామృతం వర్షిస్తున్నది. ఆ ప్రేమకే మణిభద్రుని ప్రేమకూ పోలికలేదు. హస్తీ మళకాంతరం. అది అమృతరసస్పర్శ; ఇది దవానలస్పర్శ; అది పారావార గంభీరం; ఇది పర్యతో పర్యక ప్రవిలీణిస్తు గామి ఐవ రురి; అది సత్యసూక్తి కాని శబ్దరహితం; ఇది అవ్యతివాదం కాని మేఘ గంభీరభోషణ.

నాశక్తి కష్టపరార ఆకస్మాత్తుగా విశేషియింది. సతీత్వమే ఉన్నతస్థానాన్నించిపాతాళలోకంలోకి పడిపోతున్నానో నాకు గోచరించింది. పుస్తకం కళ్లని అడ్డుకుని విచారించేడు.

ఇంతలో మణిభద్రుడు లోపలికివచ్చేడు. భావి కళ్యాణానంద కల్పనలో మొఖం ఎర్రబారింది. ఆయన

చేతులో అమూల్యదానం ప్రకాశిస్తోంది. అది నాకోసం బొంబాయివంచి తెప్పించేడు. నావద్దు, విమృతనంచూచి నిలువునా నీరైపోయి—

“ఎదుస్తున్నావే?” అని అడిగేడు.

“ఇప్పుడు నాకళ్లు తెరిచేయి.”

“ఇదిగోహారం. లేపు వివాహం!”

“ఇప్పుడిక వివాహం కాబాలదు.”

“సావిత్రి! పిచ్చిదానవైపోతున్నావా?”

“పదమామ్మడు నన్నీ పిచ్చిలోనే పర్యదా ఉంచుగాక!”

మణిభద్రుడు ముందునసాగి నన్ను స్పృశించ బోయాడు. నేనులేచి నెవక్కివెల్లిపోయాను. మారంగా ద్వారముచేరి తెలుచావుతూ—అటుపో! ముందుకి ఒక అడుగే నాపెట్టు వీలులేదు’ అన్నాను.

ఆరాత్రి నాకు సుఖనిద్ర కలిగింది. అలాటినిద్ర నాజన్మకాలంలో ఇదివరకెన్నడూ నేను అనుభవించి ఉండలేదు; నేను నాభిర్లని తృణీకరించ కలిగను. కాని వానిప్రేమను కాదనడానికీ నాకర్తికి మీరిన కార్యం అయింది. మానవుడు నశ్వరశరీరుడా? మానవుడు మరణించినా ప్రేమమాత్రం అమరత్వసిద్ధిచే పొందుతుంది.

(శ్రీమాన్ మదర్సపకవిగారి కథకు స్వేచ్ఛావాదనం)

శ్రీప్రేమచే సుశిక్షితుడుగాక యామె ధైర్యముచేబలవంతుడుగాక, యామెచివ్చే ముచే నువదేలికుడుగాక యే పురుషుడును సక్రమజీవితమును గడిపి యుండలేడు.

‘రస్మిక్’ —

స్వర్గీయ మరుపూరు వేంకటసుబ్బమ్మ స్తుతి

శ్రీమతి క్రో. అమ్మేపాయిగారు

చేతులార ! కన్నీళ్లు నీ 'స్తుతి' లిఖింప
నిర్ణయించితివా తండ్రి ! నేడు నీదుగు
పాటుగా గుండెలోక్కట ప్రయ్యోజేసి
'కాలధర్మ'మటని మెల్లగా వచింతె ?

పరమ సౌజన్యగుణ, పతిప్రాణ, ప్రేమ
హృదయ, కనకమాతౌక్యపుత్రిక, సుశీల
పతి మనము తల్లిగర్భంబు వగుల బంధు
లాప్తు లడల వేంకటసుబ్బ మవని విడెనె !

అకట ! నిండెనె నూరేడులమ్మ ! ఇర్వ
దారు ఏండ్లకే ! నీవయినంత యింత
లాసలను పెట్టుకొనుచు గన్నారచూసి
మురియునమ్మకు నేమి ప్రబోధ మింక ?

మంగళా శీఘ్రలియ్య నుప్పొంగు మదుల
శాంతి వాక్యాలువెడల నీశ్వరుడొవర్చె
ప్రేమనిండార నాటిన పిన్న మొలక
పెరిగి పుష్పించి ఫలియించు వేళ ద్రుంచి.

అమలపాణికాన్వయమున జన్మమయి వాసిఁ
దసరు మరుపూరుయింటఁ బాదమ్మువెట్టు
శ్రీవెలయ పిచ్చిరెడ్డి గూరిమివరించి
వన్నెకెక్కితి జీవించి నన్ని నాళ్లు.

ఎల్లవారల యాశలు పల్లవించు
తరుణకాలాన విద్యుల్లతగతి మెరసి

గృహ లక్ష్మి

కనులు హృదయాలు కారుచీకటులు చేసి
అట్టై మటుమాయమైతే! దవాగ్నిద్రోసి.

ఏరినిగన్నుల్రేమ 'వసుదైవకుటుంబక'మన్న సూక్తి బెం
పారంగజూచు మాత పరమార్థము కయ్యదియే ఫలంబుగా,
దీరిచినాడవే! హతవిధి! సుగుణాలయ సుబ్బమాంబ నౌ
రార! ఇదే ఘనంబుగను న్యాయముగా మది నీకుదోచెనే?
కడుపెడు బిడ్డలంగనినఁగాని యొక్కడఁబాయ ఘోరమై
దొడరెడు గర్భశోకమది చుస్తర మొక్కతె గూర్చిబిడ్డ హా!
కడుపున చుమ్మచుట్టలయి గాల్చు నొకంతన చిచ్చుతల్లిరో!
నుడువఁగ రాని; దేమని మనోధృతి నిచ్చెదమమ్మ నీ కికా!
ఆయువు నిచ్చియున్న బరమాత్ముడు అమ్మకుఁ దగ్గ బిడ్డవై
కేయియె నాఁగనన్నిటఁ బ్రసిద్ధిపహించెద గాని దైవ మీ
డామెను సావకాశ మొకయంతన విచ్చెడు లేగులావి నా
ప్రాయముతోడఁ ద్రుంచెను బ్రమత్తుడు! గ్రూరతయో! పరీక్షయో?
'కనకమగారి బిడ్డ'యను గౌరవమొక్కటి దక్కినా మహా
ఘనమని తల్లిచాయ నతిగౌరవ కీర్తుల నంది తమ్మ! నీ
గొనములు కండ్లఁగట్టినటు, గొల్పువువిస్మృతి మాకె; తల్లి కే
మని యుపచారసూక్తులనుఁ నాడఁగజాలుదు మింక సోదరీ?

అకట! యెట్టి యుదారాశయములు కలవు!
బిడ్డకని మొన్న నమ్మ తపించి వగల
నీ కథల, వ్యాసములఁ దీయుదాక నెరుఁగ
మమ్మరో! నిగూఢమైన నీ యాత్మవృత్తి.
అతులితశ్రీనిఁ దులతూగు నప్పుడెట్టి
సౌమ్యగుణశీల మట్టి సౌజన్యకలన
ఉన్న భూషణముల యూడ్చి మొన్న శ్రీ మ
హాత్ములైకర్య మొనరించువపుడు దెలిసె.

స్వర్గీయ మరుపూరు వేంకటసుబ్బయ్య స్తుతి

ధన్యపు! స్వీయసేవ, కృషి, త్యాగముఁ జేర్కొన నొల్లవట్టి స
న్మాధన్యపు! పేర్పరిష్కరింపఁగలయుఁ నెమ్మదిఁగోర వట్టి సా
జన్యపు! తల్లికిందగు యశస్విని వయ్యెడవంచు, బొంగు మా
కన్యములయ్యెనే తలపులన్నియు నీక్రియ సోదరీమణి !!

చింతిలనేటికమ్మ! మృత్యుచెందితివంచు వివేకమేది య
శ్రాంతము నిత్యమెయ్యది ధరాధరి విభ్రమ మొందగాక; ధీ
మంతులు యాత్మసత్యమని బల్కుదురింక శరీరమందు మా
శ్రాంతివిస్తరింపింపగు వస్తుముకై వడి సోదరీమణి!

భారతకునేనియుఁ విధినిదాటవశక్యము పూర్వకర్మసం
జాతములంద్రుగా భవవిసాకము లార్యులు; దూరనేల నా
చేతము తృప్తిపొంద పొరిసేవయొనర్తు త్వదాత్మశాంతికై
నీ తలపుల్ బ్రశాంతమయి నిల్చుత నీశ్వరునందె సోదరీ!

న్యాయమనుచు నిట్లానిర్విప యీశుండె
నిరత మమ్ముమడిని నిలిచి చిత్త
శాంతి గూర్చుగాత 'సత్యము, శివము సుం
దరము' నగుత నీ సదాత్మ తల్లి!!

భావిభారతభాగ్యసంభావనీయ
ధన్యగుణశీలవసులైన తరుణులందు
నీ నిరస్తసేవాత్యాగ నిర్మలాత్మ
నిరుపమానంతరీర్తుల నెగడుఁగాత !!

ఓం శాంతిః

వ్యాసకర్తలకు.

మాకు పంపెడి రచనలప్రతు లితరప్రక్రికలకు ప్రకటనార్హమై పంపకుందురుగాకయని
ప్రార్థన; అట్లుపంపిన మాకుముందే తెలియజేయవలయును. లేకున్న ఆ వ్యాసములు
ప్రకటించ బడవు.

సంపాదకులు

వారు నీవారు; నీవే
శ్రద్ధ వహింపవలయును.

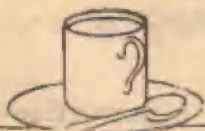

వారిభ్రతు పెరిగి పెద్దయ్యయున్నను వారితోయిప్పు నీహృదయమున నెడతెగకుండును. వారవాతోగ్యముజెందినప్పుడు, కష్టములందున్నపుడు నీ పానుభూతిని గోరుదురు. మంచిగాలి క్రమముగు పరిశ్రమ, హితముగు వాచారపానీయములు వీనివిలువను గుర్తజిలంగ జేయుటలే నీ ధర్మాయ మావశ్యకము. పైవానితోగూడ ప్రతిదివము పరిపక్వమై మారినమైన భారతీయ తేనీటినిగూడ క్రమముగ ధన్యుత్తిగ దొరుకులాగున లాడుము. చక్కగ నీటిని మరగబెట్టవలయుననుటయే వానికరమగు క్రిమిలనుండి నిరపాయతను నూనించుచున్నది. ఈ పానీయము పూర్తిగా నిరపాయకరమైనది; పరిశుద్ధమైనది; హితమైనది; నేవదీర్చునది.

హిందూదేశమున తెలివిగల యిల్లాండు తమ గృహములందు తేనీటివాడుకను ప్రోత్సహించుచున్నారు. మీదుగూడ వట్లు జేయుచున్నారా?

తేనీరును తయారుజేయుట.

మరగబెట్టిన మంచినీటితో యొకపాత్రను (మంటిరైన మంచినది) గడిసి, శ్రేష్టమగు భారతీయ తేయామును, మరిదికొక చమ్పూచతున, పైగా పాత్రకొక చమ్పూచేర్చి జేయుము. మంచిమరిగిననీటిని పాత్రయందులి తేయాముపైలోని బడునిముషము లుండనిచ్చి పాలు చక్కెరను గలిపి నేనించుము.

భారతీయ తేనీరొక్కటే కుటుంబ పానీయము.

అర్థాంగి

శ్రీ మునగపాటి చిహనుమయ్యగారు

“ఏనుడీ, మీరువెళ్లే ప్రతిరోజీ నాకు చెప్పే వెతుకున్నాను టండీ; ఏనో పనితోందల్లా, యీ రోజు మా మీటింగునీ, నేను జడతావనీ, మీతో చెప్పునం మరచిపోయాను. ఈ భాగ్యానికి మీకింత కోపమెందునూ?”

“కోపమేమీ లేదుగాని యీరోజుల్లా అడవాళ్లు స్వతంత్రురాలిని కావాలనీ, మగవారైతూటను లోబడండచూడననీ, మానోబాటు సమానముగ అన్ని విధాలా మూలననీ కోరుతున్నాను - కాదుకాదు - ప్రయత్నంకూడ చేస్తున్నాను.”

“అయితే మీగంక అయిదు ముందుకండీ; నువ్వీ, మీరిన్ని కాస్త్రానూ, శ్రీకాటానూ — ఇంకా యేమిటమ్మ — ప్రభునూ, స్త్రీకునూ, యింకా యేమిటో గ్రంథానూ చదివానుగదా; వాటిలో, భక్తిపథ భార్య అర్థాంగి అని రాసుందా? లేదా? మీరే చెప్పండి!”

“ఉన్నదనుకో; ఉంటే?”

“నువ్వు అట్లావున్నప్పుడూ, పురుషుని కర్ణకరీరమైన శ్రీకీ, పురుషుడితో సమానమైన పౌఖ్య, స్వేచ్ఛా, స్వతంత్రం, అధికారం — నువ్వీ, మామమ్మ, నారనం ఇవన్నీ పుండోద్దండీ? శ్రీకీ సమస్త సుఖదుఃఖాల్లా పాటుపొందే యోగ్యుడందంటారా? లేదంటారా?”

“ఉన్నదిగాని ఆ కాస్త్రాల్లోనే పురుషదేహంలా శ్రీ ఎడమపార్శ్వమనికూడ ప్రకారమనంగతి నీకు తెలుసుమా?”

“అవును తెలుసునూ; అయితే ఎడమపార్శ్వం నడిపార్శ్వంకంటే తక్కువ యోగ్యతకలదనా మీ అభిప్రాయం?”

“అట్లాఅనే లోకం వ్యవహరిస్తున్నది.”

“లోకవ్యవహారంలా ఎన్నెక్కో లోపాలున్నాయి; శ్రీపురుషుడికంటే తక్కువవడం ఎట్లా నిరాధారమూ, అట్లాగే నడిఎడమభాగాలను హెచ్చుతక్కువలు కల్పించడంలాకూడ తగినకారణం లేమీ లేవు.”

“ఏమీలేవు! మనం ప్రత్యక్షంగానే చూస్తున్నాంగా — నడిపార్శ్వంవలె ఎడమపార్శ్వం పని పాటల నమయోగపడుతుందా? ఆమయోగమయినదాని కర్తవ్యమాత్రం సమానంగా యెట్లావుంటుందీ?”

“ఈమాట నేనాపుకోవండీ, ఎడమభాగా న్నుయినా విన్నప్పుటినుండీ నడిభాగంవలె పనులను అలవాటుచేస్తే నడిభాగంవల్లయ్యే పనులన్నీ ఎడమ భాగంమాత్రం చేయలేదుటండీ మిరిట్లా అంటారుగాని; ఎంతియిందని మనంఅనటంలేదూ ఎడంచేతి అలవాటు గలవారైతే; పోనీ, నడిపార్శ్వమే పనులన్నీ చేస్తుందనుకోండి, చేస్తేమాత్రం ఎడమపార్శ్వంయొక్క సహాయంతో చేస్తున్నదంటారా?”

ఏదీ చూతాం, కొంచెం నడవండీ ఎడమభాగం సహాయంలేకుండా; ఎంతసూరం, ఏంతవాయిగా, ఎంత చక్కగా నడుస్తాలో తెలుస్తుంది.

ఏదీ నడిభాగంతోనే ఒక్కమాట మాట్లాడండి మీ చేతయితేనూ,

అయినా, నడికంటితో ఒక్కదానితోనే మాడండి ఎట్లాచూస్తాలో,

పోనీ ఎడమభాగాన్ని ఆమూలగ్రంగా మడుగు పరచి, నడిభాగంమూలమే మీరూపమును కొని, అద్దంలో చూచుకొండి, ఎంతవంకా వుటాలో ప్రత్యేకంగానే చూచుకోవచ్చునుగా."

"అర నీపరిచోపాలకేం గానీ, నడిఎడమపార్శ్వము రెండూ ఎవరికధీనమై, ఎవరిఆజ్ఞకులోబడి ప్రవర్తిస్తున్నయ్యో గమనించావా మరి?"

"ఎవరికధీనమై గోబడి ప్రవర్తిస్తున్నదో అంటారా?"

"అట్లా అడుగు చెబుతాను. కరీరమంతటికీ కర్తా, అధికారీఅయిన ఆత్మకువశమై, లోంగి, నడుమకుంటున్నవి. తెలిసిందా?"

"ఒకటో మీరుచెప్పేదియదా, పురుషపార్శ్వం, స్త్రీపార్శ్వం రెండున్నూ పురుషుడైన ఆత్మకు లోబడున్నవి కనుక పురుషుడి అధికారానికి స్త్రీగూడ లోంగిఉండాలెనని, ఇంకేవా మీవాదం?"

"అంతే"

"పోనీ అట్టిఅయినా స్త్రీ పురుషపార్శ్వము రెండూ ఆత్మకు సమానంగానే లోబడున్నాయి గదానీ, మరి పురుషుడి కాధిక్యతెట్లా కలిగిందీ అంటాను. 'అధికారీఅయిన ఆత్మ పురుషుడుగదా' అంటారుమీరు; ఆత్మకుగూర్చి 'స్త్రీపున్నపున మా ర్థియునుగాక' అన్నారేమనీ; ఆత్మకు పురుషుడని ఎట్లా నిరూపణచేస్తారండీ"

"సరే, ఆత్మ పురుషుడూకాదు, స్త్రీ కాదు, మరెవరూకాదు. అయితే నీవేమంటావా?"

"ఏమంటావా? పురుషుడితోకాటు స్త్రీగూడ అన్నివిధాలా స్వతంత్రురాలై సర్వసౌకర్యాలు కలిగిఉంటే—పురుషుడు స్త్రీ అభివృద్ధికి ఏవిధంగానూ అడ్డంకులవండాఉంటే—స్త్రీగూడ పురుషుడినలానే సర్వతోముఖంగా వికసిస్తుందనీ, దానితో ఉభయులకు సంపాదంలో సౌఖ్యావసరాలు పూర్ణంగా లభిస్తవనీ, వాళ్ళిల్లు భూలోకస్వర్గమువుకుందనీ—"

"అయితే నీ స్వార్థంత్రానికి నే నడ్డంరానుగాని పూర్ణంగా వికసించి 'భూలోకస్వర్గం' ఎట్లావుంటుందో గురిచూపించుమరి"

"సరే కాగానేవుంది, సంఘానికి, మీనూ యితర కాలం బానిసవై నున్ననేను, నీటిబెంగొని యిగిరి పోయిన చెట్టువలె తయారయిన నేను, ఇప్పుడు పూర్ణ వికాసం లోందటాని కవకాక మెక్కడంది? కాని మీరంతభర్తాత్మురై, మీకంతఅమృతహంకరిగితే మన విజ్ఞలను పూర్ణవికాసవంతులయ్యేట్లు పెంచుదామని నా ఆశ."

"నీ ఆశతీర్పుకోవచ్చునుగాని ముందు నా కాక రోతుంది, భోజనంపెట్టు, నీకు భోజ్యముటుంది"

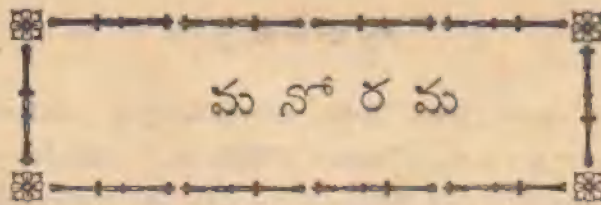
"సరే, రండి, నడ్డిస్తాను"

గులాబీ

గుబురుమ్రాకుల రేల్గొన్న కొండకోన సంజ కేంజాయ దీప్తి నై సర్వశోభనాక్క రేగులాబీపూవు చుక్కకోరె కనులకింపయి హృదయమ్ము గలచె నవుర ! ప్రకృతినాజమా సౌందర్యరాగమెవరి ముగ్ధ మొనరింపనేరదు మునమునించి

శ్రీమతి స్థానావతి దుక్కిగమ్మగారు

యంచు పురిగొను యూహల నరయుచుంటి సంత;-దృష్ట్యవరోధ మనంతరముము దిగ్విగంతరాశిమ్ముల దిగుచు కెరలి ఆ మనోహర కుసుమమ్ము నావరించి కందళించిన యానంద కళిక లడచె దుర్విదగ్ధుల కెలులుండు సుర్విసుఖము.

మనోరమ

తదుత్తరక్షణమున నంత దేజోవంతముగ నున్న ఆ గుడారమునుండి మిగులకళాహీనమై యున్న ఆరబయటకు వ్రాలి ఏటియుదు గొట్టికొని పోవుచున్న నా మనోహరిణిని కనుగొంటిని. ఆమె నట్లుపలకించుటయే తడవుగ నా యాచువేసముతోడనే ఆమహా ప్రవంతి యందొక్క దుముకుదుమికి ఆమె దెన కీదుకొనుచుఁ జోయితిని. మొగ్గదొడిగి యూడుకొమ్మ సుడిసీటియందు దిరుగుచు నడునట్లు అట్లు భయంకరముగఁ బడియున్న ఆతావునందే ఆరాజకుమారి చేలాంచలము నీటి విసురువఁదిరిగి పోవుచుండఁగఁ జూచి యంవైపునకుఁ జోవ నెఁజో ప్రయత్నించితిని. ఆవ్రవాహవేగమునఁ గొంత విఫలప్రయత్నం దనై తుదకు నా యావచ్చక్రియ వినియోగించి నామనోహరిణిని బట్టికొంటిని. మానవ లోకమునందలి ఒకయర్థభాగమునకు మూర్తి భవించియున్న మహోద్యమభారముగ నా మనోహరిణి నొకచేతఁ బట్టి, ఒకచేత నాయేటి విసురు నడ్డికొనుచుఁ దీరమునుచేరఁ బ్రయత్నించితిని కాని విఫలప్రయత్నం దనై ఆయేటివేగమునఁ దీరమును బట్టుకొనఁజాలక ఆయేటి యపరిభాగమునఁ గొట్టికొనిపోవఁ జొచ్చితిని.

అక్కడ నెప్పుడో వెనుకాలిచేత వ్రేల్చు డియు నేటఁబడి సగము యేటిపై వ్రాలి యున్న మహావృక్షమొకటి యందుట కనుఁ గొంటిని. ఆరాజకుమారి నెట్లొ దేలించుకొను

చునే నావృక్షమును బట్టికొని దానిశాఖలను బట్టి తుదకు తీరమును చేరుకొంటిని.

అంతలో నా రాజకుమారియొక్క బలగ మంతయు నచ్చట గుమిగూడి నాహస్తముల నున్న ఆమనోజ్ఞ భారము నందికొనిరి.

“ప్రాణములున్నవి—కీవించును—బ్రదికి పోతిమి” అని వారొండొదల హెచ్చరించు కొనిరి.

ఆమెను చేతులతో ధరించి వారక్కడి గుడారమునకు నీసికొనిపోయిరి కాని నా పురుషత్వమును బట్టించుకొని నేను వారి వెనుకఁజోవఁజాలక పోతిని. మఱియు నా రాజకుమారి తేరుకొనునప్పుడామె కన్నుల దెఱచినయెడల నామెయెదుటఁ జలించుకుండ నిలువఁగల్గెద్యము నాహృదయమున లేక పోయెను.

నా మిత్రులగు కృష్ణవర్మయుఁ భార్గవార థియు నేనుయిహోకాని యెంత వేదకేసను నాకుఁ గానరాలేదు. ఆమెగుట్ట మాయేటఁ జచ్చుటచేత నేను నాగుట్టమాయెకు నదలి వేముదమని సోపెట్టుకొని పాదచారిసయి యెట్టకేల కాకన్యా విద్యాలయోద్యాన బహిర్యారమునుఁ జేరుకొంటిని.

ఆద్యారమునగఱ లొకచిత్రముగను శౌతిక శాస్త్రము లొకచిత్రముగను ద్వారపాలుర వలె నిలిచియుండఁగ నుపరిభాగమున సాహ సించి న్యేగ్గారోహణ మొనర్పఁజోయి దల

క్రిందుగ నధఃపతితుండై చ్రాచి యాక్రోశించు చున్న త్రిశంకునియాకారము తాలఁదొలువఁ బడియుండెను. ఆద్వారము సంస్కలమయి యుండుటచేతనే నచ్చటి యిరువకంబముల నెక్కి బాణముల మొనలవలెనున్న యాచలను జాగ్రత్తగఁబట్టికొని కొంతకష్టమున లోనఁబ్రవేశింపఁ గల్గితిని.

అక్కడ మిగుల నయోమయముగ నా హృదయమునఁ గొట్టికొనియున్న యాహలతో ఆ చంద్రికాప్రసారమును, అచుక్కలను, దూరమున మిగులక్కురను మిగుగురు బుద్బులనుగూర్చి యూహించుకొనుచు నడయాడఁజొచ్చితిని. సప్తరిమండల మాకాశమున నొకవలయాకారమునఁ దిరిగిపోవుచుండగ నట్లాండోళితుండనయి ఆయుద్యానమునఁ దిరుగఁజొచ్చితిని.

అంతలో నెవ్వరో మెల్లగా నడచుచు నావంకకు వచ్చుచున్నట్లుగూఁచెను. మొదట “ఇది యామెయైనయెడల—” అని నాహృదయమున గొంత కలతపుట్టెను. కాని అంతలో నా వచ్చుచున్నది నామిత్రుడు పార్థసారథియేయని తెలిసికొంటిని.

నన్నుఁగలిసికొనుటయే తపస్యగ మిగుల నాండోళనమున

“విసరుగా! విసరుగా! వారు మనల వెదకికొనుచున్నారు! మఱియుఁ “గ్రోత్తవాండ్రు పట్టుకొనుఁడు ఎక్కడనున్నారు?” అని మనలఁబట్టుకొనుట కారాజకుమారియు తగు వొసంగెను. ఇంత రాత్రి మనమెక్కడ నడ

యాడుచున్నను నిముసములో దొరకిపోవుదుము. నడికిరేయి యందెట్లు తిరుగుచుండుట ఈ మహిళామహావిద్యాలయపుఁ జట్టములకు విరుద్ధమంట!—దానికేమిగాని మీరెట్లు వచ్చిరి?” అని పలికెను. నేనచ్చటి కెల్లువచ్చితినో తెలిసికొనిన తరువాత నతఁ డెట్లు చెప్పెను.

“కృష్ణవ్యాధిబాధితాంగులయిన దుఃఖజీవులు తమ్మెంతి నీతిబాహ్యులుగఁ దలపోసికొనుచు సంతాపింతురో అంతకన్న నన్ను నేనెక్కువగ నేవగించుకొనుచు వారలతో నుండిపోతిని. నన్నొక ధృష్టాత్మునివలె వారూహించుచున్నను ఆకన్యాదళమునకుఁ గట్టకడపట నడచి యిచ్చటకు వారలతో మరలివచ్చితిని. అయినను వారెవ్వరు నాతో నేమియుఁ బలుకలేదు. కృష్ణవర్మ యాగడముననెట్లు బయలుపడినప్పటినుండియు నా హృదయమున నేదీయో వీరుచున్నట్లున్నది. అయిన నేమిచేయువాడ?— ఆకన్యలెందు బ్రవేశించునప్పుడొక క్రమములేకుండ మిగుల గందరగోళముగఁ బ్రవేశించిరి. ఆ సందడియందు నేను మేలిముసుగును చక్కగవేసికొని నన్నితరులు గుర్తింపకుండ ఆ రాజకుమారి యా వాసగృహమును బ్రవేశించి యెవ్వరును దూడకుండ నే నెల్లవిషయములఁ దెలిసికొంటిని. ఆమెకొలుపుకూటమున నామె సింహాసనమునకుఁజేరువ నొక దేవిగ్రహమున్నది. దానిచేతనున్న మహిషాసురుని మస్తకమునకు క్రిందిదెసనున్న పిందునుండి

సర్వ ముపలక్షించుచు నేనితరులకుఁ గన్పడ తిరుగఁబ్రశ్నించెను.

“న్యాయమూర్తివలె మిగుల గంభీర భావమున నాసీనయైయుండి కన్యల నొక్కొకతెగ దనయెదుటకుఁ బిల్పించుకొని ఆమె విచారణ మారంభించెను. ఆ బాలికలందఱై క్రొకకంతముగ మనలనేమియు నెఱుంగమని వాక్రుచ్చుచువచ్చిరి. వా రందఱి నెనుక మాలతి పిలువఁబడెను. అప్పు డామె యవస్థకు నాకు అనుకంపతోడి నిర్వేదనభావ మొకటిపుట్టినదనగ మీరునమ్ముదురా? ఆమె దురవస్థకు మనమే హేతువులమగుట నాకు మనఃకంటకముగ నుండెను.

“‘ఆ స్త్రీరూపధారులను నీ నెఱుంగుదుమా లేదా?’ అని యారాజకుమారి మిగుల నిర్దాక్షిణ్యముగఁ బ్రశ్నించెను.

“మూర్తిభవించిన దైన్య దేవతవలె ఆమె నిలువఁబడి కొంతకాలమేమియుఁ బలుక కూరకుండెను.

“ఆ రాజకుమారి విడువకుండ నామెను నొక్కొక్కొక్క ప్రశ్నించెను. ఆ మానవృత్తాంగీకారముగఁ బరిగ్రహించి

“‘తెలిసియున్నదని నీవైఖరియే చెప్పుచున్నది. ఇక నీవిషయమై మీయన్ముకేమైనఁదెలియునా!’ అని యడిగెను.

“ఆ వధూమణి ఆ రహస్యిణియై యేమియుంబలుక కూరకుండెను. ‘శకుంతలకేమైన తెలియునా?’ అని కఠినముగ నారాజకుమారి

“ఆమె ‘యాన’నికాని ‘కాడ’నికాని యేమియు స్పష్టముగఁ జెప్పకపోయినను ఆ రాజకుమారి శకుంతలయు, భానుమతియుఁ గూడ నిందుసమానముగా దోషులేయుని ఆమెవైఖరినిబట్టి నిముసములో గ్రహించి వేసెను.

“అప్పు డామె శకుంతలనుబిలువ నాజ్ఞాపించెను. కాని ఆమె యెచ్చటను కానరాలేదని పరిచారికలువచ్చి తెల్పిరి.

ఆ రాజకుమారి నుండివడి శకుంతల బిడ్డను దోడ్కొనిపోయి ఈ మహిళావిద్యాలయ ద్వారమున కావలపార వేయవలసినదని యుత్తరువునొసంగెను.

“తరువాత భానుమతిని దోడ్కొనిరానియోగించినది. ఆమె సమ్ముఖమున నామె యవరాధము నుగ్గడించి తీక్షించుచుగావలయు. నేనిక నచ్చట నిలిచిచూడనేరక పరులకుఁ దెలియకుండ నీవలకు వచ్చివేసితిని.—ఇక తా మేమిచేయ నిశ్చయించిరి?—ఆ శకుంతల యేమైనదో! ఆ కృష్ణవర్మ యేమైనాడో! ఆహా, యిరువురును గూడ పలాయితులై పోయింకదా! ఒకవేళ నిద్దఱును కలిసియే పాటిపోయియుండరుకద!—అట్లయిన నెంతపాకు! ఇదంతయుఁబాడఁ దొలుత మన మిచ్చటి కీ వేషములతో రావలసినదికాదు. ఆ కృష్ణవర్మ వట్టియడవిగొడ్డువంటి ప్రకృతిని పుట్టియున్నవాడు. పైగ నిది రాత్రిగూడ

గావున దానినేనుచేసినను చేయవచ్చునని నాకు భయముగనున్నది.”

నే నిట్లంటిరి. — “అయిన నేమాయె? ఆ గుహారమునఁ గృష్ణవర్మ నట్లుకొట్టిన నా కంట నీవే యతని నెక్కుడుగ బాధించిన వాడ వగుచున్నావు. ఇది కేవల హాస్య గాండ్ర ప్రకృతి కనురూపమైనది. ఏమందువా? — పైకతఁడెంత గండ్రవైఖరిని గాన్పించినను అతఁడు చాలయోగ్యుఁడని నీవుమాత్ర మెఱుంగవాదేమి? అతఁడు మనకై గుండియలనిచ్చి పాతటి మహాపద యందైనఁబెచ్చుటకు సిద్ధమైనవచ్చినట్టివాఁడు. అట్టివానిని నోటమెచ్చుకొనుచు నొసట వెక్కిరించు హాస్యగాండ్రువలె స్నేహము నందే అవహాసపాత్రునిగఁజేసి అతనియందు లేని ప్రకృతిసౌకర్యకల్పించి కేవల మవినీతి వర్తనంపని భేల్చివేయుచున్నావు ఒకమాట యందుఁ బ్రేమభావుడు మఱియొకమాట యుం దతనియోగ్యత కవమానకరముగ మాట్లాడుచున్నావు. కృష్ణవర్మ పై కావిధ ముగఁ గాన్పించుచున్నను అంతరాళమున మిగులయోగ్యుఁడు. హాస్యరసై కలోలుఁడై సంతమాత్రమున నాతఁ డవినీతివర్తన డగునా? — ఇక నతఁ డిరాత్రిపాడిన ఆ ‘గైరమృ’ పాటయున్నదే అది యంతరంగ పరిశుద్ధిలేని వేటొకఁ డెవ్వడైన పాడియున్న యెడల నచ్చటికిని యంతవ్యమైయుండదు. కావున నతఁ డూరక కన్పించు వైఖరినిబట్టి అతని యోగ్యతను సంశయించుట కవకాశ ములేదు. అతని బాహ్యతత్వమునఁ దోచు

వేలవత్స మతని అంతరంగమునలేదు. ఆ పైపైదోచు కాంతులన్నియు మృగశృంగ యందలి తిరంగములవలె నిక్కువములు గావు. తుచ్చపుఁ బరిస్థితులయందుఁ బడి పోకుండ మహాద్రివలె నిష్కంపతత్వమున నుండు స్థైర్యగుణ మతనియందున్నది. — కావున పైపైదోచు నతనియుల్లాస వైఖ రులుకేవలచంచల పరీత భావముల నేర్పడిన ప్రకృతులని నీ వెప్పు డాహింపకుము. జలో పరిభాగమున తామరిపూవు నందలిరేఖ లెంతచిన్నగాలి కెంతసంచరించుచు గాన వచ్చినను అదిసీటియందు తన మృణాల కాండమును బట్టి క్రిందిభూమి యందెంత స్థిరముగనుండి పోవునో అదేవిధముగ మనము కృష్ణవర్మ వైఖరియు నున్నదని యా హింపవలెను.”

నేను చెప్పుమాటలింకను నానోటి యందుండగనే ప్రక్కనొక చింత చెంగట నుండి అమహిళా విద్యాలయాధికారిణు లిద్ది జాకస్మికముగ మాపైనుటికి “ఎవరు? — ఇంతిరాత్రివేళ — వెళ్లుచెప్పుడు! — అని మచ్చుపెచ్చరించిరి.

పార్థసారథి తానున్న దావుననే యుండి వారలకు సూక్ష్మముగదొరక వోయెను. కాని నాకు గాపిక్కబలము సందోకింత విశ్వాస ముండుటచేత నన్నఁ బట్టుకొనఁ బోయిన గూరురాలి చేతులఁ బడకుండఁ దప్పించుకొని లేడివలె పలుగెత్తి వారంభించితిని.

అక్కడి జలయంత్రములఁ జూట్టి జూట్టి, పూవుఁ బొదరిండ్ల బ్రదక్షిణము చేసి చేసి నేను కాలికోలఁది పఱుగిడ నారంభించిని. నే నెక్కడకుఁ జోయినను విడువకుండ ఆచీ రాంగన నిజ్వాసములు నా మెనుక వినిపించు చునేయుండును. ఆకస్మికముగ నాకాలు భూమిపై ప్రాకీయున్న యొక్క ద్రాక్షతీగలో జిక్కుపడి పోవుటచేత నచ్చట జోరగిలఁబడి పోతిని. తక్షణమే ఆ వీరకాంత నన్నాక్రమించి పట్టుకొనెను. నిముసములో నేనెవ్వడనో ఆమెకుఁ దెలిసిపోయెను.

“అహ! పాణిపోవుదువా?—మామహిళా మహోద్యమమునకుఁ గంటకములుగ నంతు రించితిరి.— ఇంతకాల మీ మహిళాలోక మును వందించి పాణిపోవుదురా? రండు మీకు ‘శాస్త్రి’యైపోవును.” అని పలుకుచు వారిద్వరును మమ్ముల నా రాజకుమారి నమ్రమునకుఁ దోడ్కొనిపోయిరి.

న్యాయాధీశుల వైఖరి నా మెయింక యున్నత వీరమున గంభీర భావమున నానీనయై యుండెను. గొప్ప తుపాను లుదయించుటకు ముందుఁ దోయధినుండు నోడలతెరచాప కొయ్యలపైఁ గాఁబడు విద్యుత్స్పందంభ మగువంత తేడమువలె ఆమె లలాటదేశమున వజ్రమొకటిపైన వ్రేలాడుచున్న దీపికా ప్రసారమున వింతగఁ బ్రకాశించుచుండెను. ఆరాజకుమారి కిర్వింకల నిరువురు పరిచారి కలు నిలువఁబడి ఏటిసిటఁ దడసియున్న ఆమె వినీల కుంతలములఁ దువ్రవ్రయఁ జక్కఁ జేయుచుండిరి. ఆమె వెనుకఁ గొంచెము

చేరువుగ—ఎండయనక వానయనక నాగిఁ బట్టి వసుంధరను నన్యశృంగుల సంభరితముగ నొనర్చు విద్యయందు సిద్ధహస్తలయి, బల విక్రమసంపన్నలయి, విశాలోరస్కలయి, పంచాననపద్మక భీమగమూర్తులయి, ఆరోగ్య వంతములయి మహోన్నతములయిన మేనులఁ బ్రకాశించుచు బలగర్వితలువోలె నున్న వనిత లెనమండ్రు నిలువఁబడియుండిరి. సంతిత శరీరపరిశ్రమవలనఁ గాఁబోలు వాడు పురుషు లనుమించిన బలశాలినులనివారి రూపములే చెప్పక చెప్పుచుండెను.

మేములోనఁ బ్రవేశించుచుండగ నారాజ కుమారిచుట్టును మూగియున్న ఆమహాండ్రు రెండుపాయలుగఁ జీలి మా యాగమనము నకుఁ ద్రోవయొనంగిరి. ఆసింహాసనమున కొకవంక నేలపై బఱచియున్న ముత్యం గుడ్డపై న్వచ్చముగు పద్మమువలె మెఱయు చున్న శకుంతలాదేవిశిశువగు సహల్యను పరుండఁజెట్టిరి. నుభోచిరిశయ్యయందు మే నెఱుంగక నిద్రించు వసికూనను నిర్ణయత్వి మున నా రాజకుమారి రెంగటనట్లు పరుండ జెట్టిరని నేను భావించితిని.

మఱియు నొకవంక కంపులవలె మెఱసి పోవుచున్న పాణితలములతో తన ముఖపద్మ మును గప్పికొని వెక్కి వెక్కి దుఃఖించుచున్న మాలతిని కనుగొంటిని. ఆమె తల్లియగు భానుమతీదేవి నిరర్గళాలాపముల తనవా చాలత్వమిట్లు వెల్లడించుకొనుచుండెను.

“—కావున, నో రాజకుమారి!—పూర్వ దినములలో నిట్లు జరిగియుండలేదు. నీవు

నాహితోపదేశములఁ జెవియొగ్గి వినుచుంటివి, నాహిత్యమెట్లు తిరుగుచుండినదో తదను గూపముగ జీవించుటయే నీవరమ ధర్మముగఁ దలంచుచుంటివి, అప్పుడు నీవు సకలవిద్యా జాలమహాత్వమును నాజేయూరే నేర్చుకొంటివి. ఇప్పుడిట్లు వెక్కుచున్న ఈబాలిక వలెనే నిన్నుఁ బ్రేమించుకొంటిని. నీవుగూడ నన్ను నీరెండవ తల్లియట్లు మన్నించితిని— అవన్నియుఁ బరమ సౌఖ్యపహమైయుండిన అనాటిమాటలు.

“అంతలో నెచ్చటనుండియో ఈక్రొత్త నేస్తగత్తె వచ్చినది. ఆమె యే ముహూర్తమున వచ్చినదోగాని నీవు నాదన పూర్తిగ మార్పఁజెడ నారంభించితివి. శీతలదేశము లందలి నవనీతమువలె నీవు కొఱవవారి విధుచకట్టి పోతివి. అదంతయు గమనించుచు నే నెంత దుఃఖించితినో అవరమాత్ముఁడెఱుంగవలెను.

“అపైపై స్నేహములన్నియు ఆమె యంతరాళమునుండి యుప్పొంగి వచ్చునుత్తమ ప్రణయమని నీవు భావించితివి. అట్టి మనస్తత్వమున నీ సహజానురాగ మంతయు నామె కొప్పగించివేసి అహర్నిశ మామెయనినఁ బొంగిపోవుచు నేనన్న ఘనీ భావించి మంచుగడ్డవలె నుత్కంఠించుచు వచ్చితివి. నేను చేసినదానికంతకుఁ బ్రతిఫల మిట్లు ముట్టఁజెప్పితివి.

“నీవైఖరి పూర్ణముగ నిట్లు మారిపోయినను నేను మనపూర్వ స్నేహమును దలంచు

కొని యెన్ని యవమానములనై సనహించుచు వచ్చితిని. నాయోగ్యత నాకు సంపూర్ణముగఁ దెలిసియున్నది గావునను, ఈమహిళామహోద్యమమునకు నీవు నాయకత్వమును వహించితివి గావున నేనును నీయాజ్ఞానువర్తినై ఈ తనువును జెల్లించుకొనవలసియున్నదని భావించుచు ఎప్పుటికైన నీ స్నేహమును తిరిగి పొందగలనని యూహించితిని.

“మఱియు నీవేదో గొప్పచనుల నిర్వహింప నుదయించితివని విశ్వసించి నీయాజ్ఞానువర్తినై ప్రవర్తించితిని. అట్టి లోకోత్తరమగు మహాత్కార్యమున నేను నీ సహచారిణినై, సమభాగినినై నీసత్సహవాసమును గోరికొనుచు సర్వకార్యకలాపముల యందును నీకుఁ దోడ్పడితిని మఱియుఁ గాల మనుకూలముగ నున్నది కావున నన్నివిధముల నట్లు చేయఁగల్గితిని.

“నేను నీకిట్లనుకూలపడినై యుండుట చేత స్త్రీహిత మహారంభముగ నీ మహా భారమును నిర్వహింప గల్గితివి. ఇప్పుడింత విస్మయాకరముగఁ జెరిగియున్న ఈమహా విప్లవమునకు విత్తనము మన మిర్దురమును కలసియే యుంచితిమి. ఈ యుద్యమపరిణామమును మనమిర్దురము సకల కలావిభూషింతుండగు కళాపూర్ణున ట్లుదయించితిమి. కాని ఆమె యందీ పరిణామము అకస్మికోదయమునఁ దొడలులేకుండ వెలువడిన యనూరు నట్లు వికృతమైపోయినది.

“ఈ భవనముల దీసికొని మనమీ స్వేచ్ఛాసీమలఁ బ్రతిష్ఠించుకొంటిమి. ఇందడు

గిడికప్పటినుండియు నన్ను నీవు తూండ్లీం గ్రానముపఱచుచు వచ్చితిని. నీవ్రకాశమే యెల్లయెడలఁ బ్రసరింపించుకొనుచు నాకు నీ చంగట క్రీడియే యుండిపోవువట్లాననింది తివి. క్రొత్తబాలిక లెవ్వరువచ్చినను వారందఱిని శకుంతలయొద్దకే పంప నూహించుచు విద్యార్థినుల కామె యన్న నవరిమితమగు నభిమానముదయించునట్లు చేయ నారంభించి తివి. అయిన నామెయందేమి మహత్వమున్నది?—నర్వవిధముల నల్పతరవయస్క— అల్పతరవై దుష్యవి కాన—విరోధదేశ సంజ విత—అట్టి దానికి నీ వీ మహోద్యమమున సర్వాభివర్త్యమొసంగితివి. ఏకదేశ సంజనితనై జనసీన్ధానమున నిన్ను జెంది పెద్దదానిగఁజేసిన నన్ను నీ వ్రుపేక్షించితివి రానీ!—ఆమె కే విద్యయందైన సమగ్రమగు పాండిత్యమున్నదా? ఊహు! ఏమియులేదే! వట్టియడవి! అన్నిటను వ్రేలుపెట్టి సర్వకళాపరిపూర్ణురాల నై తివని విజ్ఞప్తిగ దుర్గద్యోగికాదా?

“అయిననేమాయె?— ఈ మహారంభమునఁ జెల్లినమంతయు నామెకే చెల్లుచు వచ్చినది. ఇందలి బాలికాగణమంతయు నామె యధీంముగావున ఆమె యాడిన దాటయు, బాడినది పాటయు నగుచువచ్చినది. అయిన నెప్పటికైన ఆమె కుహనా పాండిత్యమును కుటిల విచేష్టితమునను తెలిసిపోకుండ నుండని నేనన్నిటికీ సరిపెట్టుకొనుచు వచ్చితిని.

“అంతలోఁ దోడేశ్వరలె పిండి నీమలఁ బ్రవేశించిరి. శకుంతల యిచ్చట నీయుద్యో

గముననున్నదని తెలిసియేవచ్చిరి. ఆమెయు వీరిరాకను సంపూర్ణముగ నెఱింగికొని వీరిచ్చట మనలో నుండిపోవు కుచ్చితతంత్రమున నీ మహారంభమున కింత యుపద్రవమును దీసికొనివచ్చినది. వీరిచ్చటికివచ్చి నిన్నటి యుదయమంతయు శకుంతల భవనమునఁ దలుపులు బిగించికొని గునగుసలాడుచు నుండిపోయిరి. వీ రామెకు తమ్మును గూర్చి సర్వమెఱింగించుకొనిరి. ఆమె యంతయువిని వీరిని ప్రోత్సహించుచు నుండిపోయినది.

“నా కెవ్వ రీ సంగతులఁ జెప్పకపోయినను నేను సర్వమును గ్రహింపఁగల్గితిని. పకల యువతీలోక డ్డేమంకరమగు సభినివేశమునఁ గనురెప్పలు మూయకుండ నజననహాస నేత్రముల నుపలక్షించుచుండును గావుననే నీ కుచ్చితమంతయు నెల్లరంగ గ్రహించివేసితిని. వీ రీదొంగవేసముల నంతనేర్చుగవేసికొన్నను క్రిందటి నిశీధమందే పూతపండివంటి వీరిమోసముల గ్రహించి నీవద్దకువచ్చి సర్వమెఱిగింపవలెనని యడుగిటు వేసియు సంతలో మజల నూహించితిని. ఒకవేళ నానుహ్యాద్యావమును నీవు గమనింపక శకుంతలపై నున్న మత్సరమునుబట్టి యొకటి దొరికించుకొనివచ్చితనని భావించి నన్ను చూడగనే ‘కన్ను’మెదువనుకొంటిని. — ‘చాల శ్రమదీసికొంటివికాని — ఈవార్త శకుంతల నా కెఱిగింపకపోవునా? — ‘నమమ నీ కీవృథాయాన మొందులకు?’ అని నన్నుదల్చివేయుచువని భావించితిని. —

అదియుగాక నిన్న నీ వామెచుకలనికొని చాలతదవు సంభాషించియుంటివి. ఒకవేళ నీకామె తెల్చియేయున్నదేమో! మీ రిరువురును యుక్తమగుచర్యదీనికొనుట గూహించుచుంటిరేమో! — అనియు నూరకొనవలసినదానినయితిని. కావున నాయాంనోశనమున కనురూపముగ నీకష్టమైన తెలియజేసినయెడల వదంతయు నాకుఁ బ్రతికక్షిణియగు ఆ శకుంతలను పదభ్రంశమునర్చి పరాధవిందు తహతపాతో నేనిట్లు చేయుచుంటిని నీ పూహింతువని నేననుకొంటిని.

“అయినను మహిళాలోకము యొక్క మేలే మనకు ముఖ్యాదర్శమైనయెడల తప్పక ఆమె కుద్భితము బహిర్గతమునర్పదగినదే! సంఘము మెన్నరికడెప్పుటకే కద తొలుత మన మిట్టిశపథములఁ జేసికొంటిమి! అయినను మన మహాద్యమభద్రమువకే నేను నాశపథముల నుల్లఘించియు వాని యాదర్శములకు భంగములేకుండ సంచరింపవలసినదాననయితిని.

“కావున నాకుఁజెలిసియు నీకుఁజెప్పకుంటి నని నీవు తిరియుట కవకాశములేదు. చెప్పకున్న నీరిపై నేకాకకన్నుంచియే బాగరూక తతో మెలంగవలసని యూహించితిని. పైగా వీ రితర బాలికలతో నేమియుఁ గలియుచుండలేదు. కావున వింతలో మతెట్టి యుపద్రవమునకు నవకాశములేదని భావించితిని.

“ఇక నీదినమున మీ ద్రివిధముగ నిగూఢముగనుండిపోవుట నాకు వెక్కనముగఁ

దోది యేమైనను, నీవు నన్ను గూర్చి యేమనుకొన్నను చెప్పివేయుదమని నిశ్చయించి నీ భవనమునకువచ్చి చూచితిని. కాని నీవు ఆ శకుంతలయొక్క బలగమునంతయు దీసికొండలనెక్క వాహ్యభి బోయియుంటివని తెలిసికొంటిని. ఆ శకుంతలకూడ నీతోడనే వెడలిపోయినదనియు నీపరిచారికలు నాకెఱిగించిరి.

“ఇక నష్టమయిన శకుంతల యీ మనుజాధములంగూర్చి తెలుపకుండనుండదని భావించితిని. కాని యట్లు చెప్పినదా? చెప్పితనయొక్కయు, నీయొక్కయు, ఈ సర్వమహిళానుండలియొక్కయు యోగ్యతకు లోపమురాకుండ నేమైనఁ జేసినదా?

“ఇక నీతుమ్మలు తమబాతి కనురూపమైన యాగడముల మఱింత విజృంభించిపోయిరటగాదా? తుదకు తమ గండ్రతనమును వెల్లడించుకొనుచు తమ్ముఁ దామే యొప్పగించుకొనిరనియు నాకుఁ జెలియవచ్చినది. అప్పుడా శకుంతల యేరుదేసినదో చూచు! తా నావిధముగ మర మహిళా పంథుముపల్ల నొసర్చిన మహాద్రోసామునకు లజ్జితయై చల్లగఁ బాఱిపోయినది! ఈమాత్రమైఁ సిగ్గు బిడియము లామెకున్నవని నేనొప్పుకొందును. ఇప్పుడు నీ యాగ్రహ మహోద్యగత్వమునకు గుఱిగా నేనిచ్చట నొక్కతె నుండిపోయితిని.

“ఈ మహిళా మహాద్యమమే నా కైహికలోక వ్రతముగఁ దలపోయుచు దీనికై

నాయారోగ్యమును, ధనమును, ప్రాణమును—నా పర్యవేక్షకులను భారపోసి యున్నాను. ఇప్పుడవియన్నియు బూడిదయందుఁ జోసిన పన్నీటివలె నిష్ఫలములయి పోయినవి. నే నహంకారమున నిట్లనుచుండుటలేదు. నే నెట్టిదాసనో, నాకెట్టి సామర్థ్యమున్నదో నీకును నన్నెఱిగినవారందఱకును తెలిసియేయున్నది. ఇప్పుడీవిధమైన న్యర్థశపథము నుల్లంఘించితి నని నీవు నన్నావలకుఁ బంపివేసినయెడల నాయనుభవమునుండి పరిత్యక్తముగు నీ పరిపాలన మంతయు నవహాసభాజనముగ నంతరించిపోవును. ధాన్యమునందలి పొల్లువలె పురుషులగాలి యేమాత్ర మిట్లు వీధినను ఈ యుద్యమము నిష్ఫలముగఁ గొట్టికొనిపోవును. అప్పుడు పురుషులందఱును మన కెవ్వరికి లోకమును దేదన్వంతముగఁ జేయునిజ్ఞానము కలిగి యుండలేదనియు, పట్టి యవివేకపుఁ జాయల నిట్లు గొట్టుకొనివచ్చితిమనియు నిరాశ్చేపముగఁ జెప్పుకొందురు.”

ఆ రాజకుమారి నిర్మోగమాటముగ, నిర్దాక్షిణ్యముగ నిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

“మంచిది. ఆదిని నీవుచేసిన ప్రతిజ్ఞలకు భిన్నముగఁ బ్రవర్తించితివి. బుద్ధిపూర్వకముగ సమయధంగమొనర్చితివి గావున నిన్ను వెడలనడచుట యే యుక్తము. నీవిక విచ్చేయవచ్చును.”

అని యచ్చటనున్న శిశువును వ్రేలఁ జూపించుచు “కాపరిలేని గొఱ్ఱెపిల్లవలె నిరా

భారిణియై యుండిపోయిన ఈ చిడ్డనుగూర్చి నా మనసు మారిపోయినది. దీనిని నేనుంచుకొందును. నీవు విచ్చేయవచ్చు.” అని పలికెను.

ఆ భానుమతి గృధ్రమువలె తనగొంతుకను వికృతముగ నిగుడఁజేయుచుఁ గంపించిపోవుచున్న పెదపుల కేవల మందహాసమువలె నున్న శుష్కహాస మొకటి యెరవుచెచ్చికొని—“ఈ మహాద్యమము సర్వము నాయదియ. ఈవిధముగ నిది నిర్వహింప వలయునని మొదట కర్తవ్య నిర్ణయమొనర్చినదాసను నేను. వాయుసము తాను కట్టికొను గూటికి పికముచుచెచ్చి పెంచునట్లయినది నాయవస్థ”. అని కోటచూపుల నొకింత నేపా రాజకుమారినిజూచి తనకుమార్తెనొక తెక్కవట్టుకొని—‘పద’! అని యీడున దొడంగెను.

ఈడిగిలగుచు నొకచేతిని తల్లిపైకెత్తి పట్టుకొనఁగ దీనదృష్టులతో ఆరాజకుమారివంక దిరిగియున్న ఆ మాలతి, మహాపాపకళంకితమైయున్న ధాత్రీతలమును శిశ్రించుటకై విడుగుల పిండొకటి బంపగోరికొను ఒకానొక ఇటాలియన్ దేశవిగ్రహమువైఖరి నున్నదని పార్థసారథి తన భావాకాశమునఁ గల్పించుకొనుట కవకాశమిచ్చెను.

అంతలో ద్వారమువద్ద నేదో సందడి యొకటి విసవచ్చెను. ఆవంకఁజూడగ దయ్యములు తరుముకొనివచ్చియున్న దానివలె దిగ్భ్రమనొందుచున్న యాకారవికారములఁ

బలుగైతి వచ్చుచున్న వార్తాహరురా లొకతె రాజకుమారిచెంతకు తొందరగ రాజోపుటచే నట్టి కలకలమువయ్యించెని తెలిసికొంటిని. సరథ సాగమనసంక్షోభిత మగు వయ్యెడకొంగుతో నేత్రముల భయ మానహించియుండగ ఆననము వెల్వలబాటి నెగడొందియుండగ ఆమె సర్వాంగములుఁ దటదట నదరిపోవుచు నూపిరి యాదకుంఠ వచ్చి ఆ రాజకుమారిచేత లక్షాముద్రితమగు లేఖల సందిచ్చి తా నాయానమున నచ్చటఁ జదికిలఁ బడెను.

ఆ రాజకుమారి సగమివలకుఁ గోచు నాశ్చర్యము తన సింగపువైఖరియందే వానినిఁ జించిజూచుకొనెను. అనేమైముందు నన మేము గ్రుడ్డియాలోచనల నూహించు కొనుచుండగ ఆలేఖలఁ జూచుకొను రాజ కుమారియందుఁ గ్రోధాగ్ని రగుల్కొని ఆమెనోజ్జ లలాటమున, కపోలములను, వక్షస్థలోపరభాగమును గెంపుగఁ జేసి వైచెను. మహావిప్లవసమయములందు సంఘ నీమలలోఁ దుపానులుదయించునపుడు సామాన్యకర్షకులు తమ యన్యాయములఁ దామ సవరింపగోరి దుష్టహామగు శాసనముల ధిక్కరించి తమ జమీయదారుల భాస్యపుఁ గుప్పలఁ జిచ్చుటెట్లువచ్చును వారిగ్రోధాగ్ని ఎట్లు యంబరమంటి రపుల్కొని పోవునో

ఆ రాజకుమారిమూర్తియు నదేవిధమునఁ జేపురింప దొడంగెను.* ఆమె రోషకహ యితలోచనయై, అధర మల్లాసుచుండగ, పునః పునరున్యదృష్టుకుటిభుడంగభూత్కార మట్లు ఉభాస్వసము లలిశయించుచుండగ మావంకకుఁ జూడసాగెను. హృదయాంత రాశమున నాకస్మిక క్రోధ మొకఁడుదయి చిన ట్లామె సర్వాంగములును వణకిపోవు చుండగ మిగుల నిశ్శబ్దముగనున్న ఆరాతి నేర ఆమె చేతులందలి కాగితముల నిటునటు ద్రిప్పు న్వలనాదము సహితము నాచెపులఁ బడుచుండెను.

అప్పు వాకస్మికముగ నిర్గతకయై చెంత బరుండియున్న యహల్య తనతల్లి కై గావలయుఁ జెవులకు వెక్కసముగ వాపోవఁ దొడంగెను. క్రోధపరీత చేతనకయగు నా రాజకుమారి కది మిగులకఠోరముగఁ దోచి యుండవలయు. ఆమె యేదో మాట్లాడువాని వలె మావంక దిగిచూచెనుకాని ఆమెనోటి కెట్టిమాటయు రాజోపుటచేత తనచేతుల నున్న కాగితముల నొక టుంగగఁచుట్టి 'చదువుకొమ్మ'ని యర్థమిచ్చునట్లు నావంక విసరివైచెను. అందొకలేఖ, ఆమె తండ్రి వ్రాసినదనిది. అందిట్లుండెను.

“ప్రియకుమారి! ఆ రాజకుమారుని నీదెన కంపునప్పుడు నిష్కరుణముగ నీ హాస

* ఇంతవఱకు రాజకుమారి తిరువిద్యాలయమునఁ బట్టుపడినవారు ఎవరోపురుషులని మాత్రమే తెలిసి యున్నది కాని ఇప్పుడట్లు పట్టుబడినవారు రాజకుమారుడను, అతనిప్రీహితులును అని సంశ్రాన్తముగఁచెరిసి పోయెను. ఆరాజకుమారి యందలిక్రోధ వికారమంతయు నీవార్తవలనను, తదితర లేఖాంశములవలనను ద్విగుణి కృతమయ్యెదని పాఠకులు గ్రహింపవలెను.

రించుకొన్న కణిసశాసనముల నేమియుఁ దెలిసియున్నవాడగాను. వానినిగూర్చి నాకు తెలిసినంతటనే నీ స్వభావతత్వమును పూర్ణముగ నెఱిగియున్నవాడ నగుటచేత నీవు అక్రమమొనరింపకుండ నివారించు తపాతహతో తొందరగ నిటకువచ్చితిని. కాని ఇది అరాజకుమారుని రాజ్యమునకుఁ జేరునగ నుండుటచేత ఈ యర్థరాత్రివేళ నిన్నుబట్టుకొన నేలెంచియున్న యతనితండ్రి హస్తములలోఁ జక్కిపోయితిని. అతఁడు మహా సైన్యములతో నీ యావరణమంతయు ముట్టడించి తనపుత్రున కపాయము రాకుండ నన్నుబట్టి తనయొద్దనుంచుకొనినాడు.”

రెండవది మా నాయనగారు వ్రాసినట్టిది. అందిట్లుండెను.—

“మా తనయుఁడు నీయొద్దకువచ్చియున్న వాడు. వానికి నీవెట్టియవజ్ఞ యొనర్చినను నిన్నును మీవాండ్రను నేలకును గోలకును దెచ్చి మీ యాగడముల నామమాత్రావ శేషముగఁ జేసివేయుదునని ముందే తెలిసికొమ్ము. నీవెఱ్ఱివెఱ్ఱివికారముల నింతటితోఁ గట్టిపెట్టి యింతటితోనైన బుద్ధిగలిగి మనలు కొందువుగాక ! ఈ యుభయనంశములును జేసికొనియున్న ప్రాక్తన సమయమునకు బద్ధురాలనై నీవు మా తనయునిఁ బరిగ్రహించి లీటవలెను. అట్టి పాణిగ్రహణ మీ వఱకే జరిగియుండవలసినది.

“అఁడుది మగవానికంటె మేలిజాతి మనుజుడని నీభావముగ నాకుఁదెలియవచ్చి

నది.—అట్లునుట సకల సృష్టితత్వమునకు గొప్పద్రోహము. దానినిమించిన పాపండు తత్వ మింకొకటిలేదు. ఇట్టి యవకతవక సిద్ధాంతము లీ మానవలోకమునఁ బ్రబలి పోయినయెడల నిట గూర్చుండవలసిన యాఁడువాండ్రందఱును వట్లు బగ్గములు లేకుండ స్వేచ్ఛాసక్త చిత్తలయి తమనాథులను గాలఁద్రొక్కి ఐరాభవించితేతురనుట నిస్సంశయము. అట్టివేమియు సాగనీయఁదగి నవికాపు గావున నీవేమైన నాయాజ్ఞలకు భిన్నముగఁ బ్రవర్తించిన ఈనాఁడే నిన్నును నీ మహాసాధములను నేలమట్టముగఁ సదను చేయించి మా సైన్యమునకుఁ జలిమంటల కర్పమగు పెంట్లగఁజేసివేయ సిద్ధనంకల్పుఁడనై యున్నవాడ. నాతనయుని నావద్దకి యుత్తరక్షణమునఁ బంపకున్న దైవసాక్షిగ నట్లు చేసివేయుదును. కావున నొకవెంట్రుక వాసియైన నీవతని కవజ్ఞ నేయక మన ప్రాక్తన సమయమున కనురూపమైన వధితిని నడచుకొనుము.—”

అని యీ వైఖరినున్న యుత్తరమును జదివి నిలువఁబడి నిరాఘాటమగు నావేశ మాన వారాజకుమారితో నిట్లంటిని.

“స్వైరవిహారమున స్వేచ్ఛావతివై యున్న నిన్నుఁ బరిశోధించి నీ రహస్యముల నెల్లనఁ దెలిసికొనవలయునను సపాత్రపు బుద్ధితో నేనిచ్చటకు రాలేదు. మనకిరువురకు పాలితవ్యమగు రాజసమయమున కొక భంగము వాటిల్లకుండవలయునను మహాం

దోళనముతో పురుషులకు దుర్గమముగ నీచేత ననుకూలించబడుచున్న యీ నీమలఁ బ్రవేశించితిని.

“మీ స్త్రీజాతియన్న మచ్చముగఁ దల పోయునట్టి ప్రకృతిని బుట్టినట్టివాఁడగును. స్త్రీజాతియన్న నా కపారమగు గౌరవభావ మున్నది. ప్రపంచమున స్త్రీలెంత మహిమోన్నతస్థితికి వచ్చుట కవకాశముండునో, అంత మహిమోన్నతస్థితికిని వచ్చుట కొడంబడిన యెడల మానవలోక మింకను దేవస్వంతమయి, సౌఖ్యారంభ సాయుతమయి, సకల కల్యాణగుణావహమయి యుండునని భావించువాఁడ.

“కావునఁ గోపింపక నేఁ జెప్పువదంతయు సావధానదిత్తవై వినఁదగువనిఁ బ్రార్థించుచున్నాను. — నే నెంత పురుషుఁడనైనను స్త్రీలవలె మానవుఁడనేకద! పురుషజాతి నేవగించుకొనుటకు నీ కెట్టి కోపకారణములున్నను నన్నుమాత్ర మసహ్యించుకొనఁదగిన బ్రకృతి నాయందినుమంతయు లేదని నీవే గుర్తింపఁగలవు. ఏమందువా? — కూకటివేగే నున్న కాలమునుండి శిరోఽడములఁ దెలు పెక్కజోవు నిక్కాలమునఱకు నే నెక్కువగ స్త్రీజాత్యాభిమానముతోడనే సంచరించి యున్నవాఁడ. అతిశయ సౌఖ్యప్రదమగు బాల్యకాలమున నాతోడినీడవలె మెలంగి యుండిన దాదినహితము నిన్నొక కథానాయకురాలినిజేసి నాకుఁ గథలఁజెప్పుచుండెడిది. అప్పటినుండియు నిన్ను నాయూహ ప్రపంచమునకు రాణినిగఁజేసికొని ప్రవర్తించి

యుంటిని. దక్షిణదిగంతమునుండివచ్చు మలయమారుతమున కానందించుచు ఆయానందమంతయు నీవున్నదిక్కుననుండి యేలేంచుటచేతనే అంతమనోజ్ఞముగ నున్నదని భావించుచుంటిని. పసిపిల్లలు ఆకాశమున మహామోహనకరుఁడై యుండుఁ బూర్ణచంద్రుని బట్టుటకై చేతులాడించుచు వచ్చియు రానిమాటల తమనంతోషమును వెల్లడించునట్లు నేను నిన్నొక మనోహర మూర్తిగఁ దలపోసి యానందించుచుండిన వాఁడ. వేయేల? — డిడయా స్తమయముల మా యుద్యానవనములన్నియు ‘ఇందిర! ఇందిర! నా ఇందిర!’ అని యుత్సాహమున నానాదుమాటలతోఁ బ్రతిఘోషించుచు వచ్చినవి. చుక్కలాకసమున ‘నిందిర’ యను చుండగ, పక్షులు తమ కలరవముల నా శబ్దమునేబట్టికొని భూసభోంతర మిందిరా మయముగఁజేసి వేయుచున్నవని నేను తన్మయుఁడనై యానందించుచు వచ్చితిని.

“అట్టి మనః స్తత్వముననుండునేను, నీవు మేరుపర్వతాంతరమున మేడగట్టించుకొని యుండిపోయినను నిన్నెట్లానెడక పట్టుకొని యుండెడువాఁడనే. పురూరవుని గమ్యుఁగి సందనవనమునకుఁ బలాయితమై పోయిన యూర్వశివలె నుండిపోయినను ఎప్పటికై నను నిన్నుగలసికొని యుండెడివాఁడను.

“దుస్సహములగు నిన్ని శరత్కాలముల నిల్లు గడపికొని ఇప్పుడాహూధయతావనుఁడనై నిన్ను స్వయముగ సందర్శింప నరుగుదెంచి తిని. అందులకుఁ గౌరణభూతమై నాహృద

యమున నుప్పొంగియుండు బ్రాణయము లిప్పు డల్పవచస్కుండనై బలికికొననేరక పోవుచుంటినని భావించుచున్నాను. అయినను మ హా త్త మ సంకల్పనీరవగునో యిందీర! భూమితోడి నవగ్రహములును సూర్యునిచుట్టును సంతతపరిభ్రమణశీలములై ప్రదక్షిణముచేయునట్లు నాయందుఁ దోచుభావములన్నియు నీవ కేంద్రీభూతముగఁ బ్రకటించుచున్నవని నిశ్చయముగఁ జెప్పగలను.

“లోకోత్తర చక్రతులని ప్రఖ్యాతిసందియుండు మహాత్ములు సహిత మొకప్పుడు కొండఱకు ప్రత్యక్షానుభవమున విభ్యాతికగురుచలై అల్పతరమైన వ్యక్తులవలె గోచరింపవచ్చును. కాని నీయందట్లుగాక నీయమేయతత్వమునందలి సూక్ష్మతర సూక్ష్మతను వివరముల స్వయముగ నవలోకించునప్పుడు ద్విగుణీకృతమైన మనోజ్ఞత్వమువలక్షితమగుచున్నది.

“బాల్యకాలమున కలవోలెనైన నీమూర్తివై భవమిప్పుడనుభవమున హృదయ సమోహాసమై నన్ను నీకు సంపూర్ణముగ వశంపదునిజేసివై దినది. కావుననో పరవర్ణిని! నీ వనుభాసించుకొనియున్న ఆ ఘోరశాసనమునుబట్టి నీవొకవేర నాప్రాణములఁ దీసికొనిన చెప్పజాలనుకాని ఇంక నాకంఠమునఁ బ్రాణనాయువులాడువఱకును నీవే నాకై హికలోక పరమార్థముగఁ దలపోసి నిన్నునుసరించి తిరుగకుండ నుండజాలను. నాగస్వరమును ఘణులనుసరించునట్లు నిన్నునుస

రించుచు నా జీవితమును తుదముట్టించుకొందురు. బాలురు సంతతిపరివర్ధనమగుతమ యావనవయఃకాలమును గాంక్షించుటకంటె, మరణోన్ముఖుడైన వాఁడు ప్రాణముల నెల్లన దక్కించుకొన నాసజేయుటకంటె, రోగగ్రస్త లారోగ్యమును వాంఛించుటకంటె, దరిద్రులు సంపదలకాశించుటకంటె హెచ్చుగ నిన్ను నేను గోరికొనుచున్నాను. సర్వవిధముల నేను నీవాఁడ, నీ కనువ్రతుండ, అను కంపనీయుండ. నీవులేకున్న నా జీవితమునఁ బరిపూర్ణతమున కవకాశము లేదని స్పష్టముగఁ జెలిసియున్నవాడ. నీవు లేనియెడల సర్థుండ—వ్యర్థుండనని తలపోయువాడ. మానవలోకమున నొక యర్థభాగమగు స్త్రీజాతియుండు నీవొక్కతేవే నాకు వాంఛనీయుమగు సర్థాంగముగఁ దలంచుచున్నాను. నీవెంతవట్టుదలతో నీ హృదయమునుండి నన్ను బహిష్కరించుకొన్నను నే నీ జన్మాంతమువఱకును నిన్ను సరించుచు నుండిపోవుదును. ఎట్టివిషమ పరిణామమునందైనను ప్రపంచమంతయు నెత్తినచ్చినను నిరాశ నవలంబించుట పురుషప్రకృతికి అవమానాస్పదమని భావించువాడనగుటచేత నీ వెప్పటికైన నాదానపుకాకుండ నుండవని యూహించుచున్నాను. — కావున నిన్ను నేవేమిండు తహతహచేతనే నీ విద్యాలయమునఁ బ్రవేశించు నాహాసమున కొడిగట్టి తినని నీవు గమనింపవలెను. — అయినను నే సంతగ శాసనముల నుల్లంఘించలేదని మీ తండ్రిగారు తమ స్వహస్తముల వ్రాసి

యిచ్చిన ఈ యనుజ్ఞాప్రతిమే చెప్పును గావున దీనిని చూచుకొమ్ము.”

అని ఆమెశిండ్రి వ్రాసియిచ్చిన లేఖ నామెకందిచ్చితిని. ఆమె దానినిచూడకుండ నాచేతులనుండి లాగి తనపాదములచెంత నేలపై విసరివేసెను. నదీవేగమున కడ్డుగ నుండు ఆనకట్టపైఁ గొట్టికొనుచు వజ్రదనీ కొక్కపెట్టున దానిని బగులొట్ట సిద్ధముగ నుండునపు డెట్లుండునో ఆమెహృదయమునఁ బొంగిపోవు అగ్రహ మహాదగ్రత్వమునఁ జైకివచ్చుభావపరంపర లట్లుండెఁ గావలయు. ఆ యాగ్రహవేగమున నామె పలుకఁబోవు చుండగ ఆ భవనముయొక్క బహిఃద్వారమున విద్యాలయమునందలి బాలికలందఱును గుమిగూడి ఏదో మిగుల గంజరగోళముగఁ జెప్పికొనుమాట లాకస్మికముగ వినుపించెను. మే మావంకదిరిగి చూతుముగదా, మఱులతో, మఱులకంటెను శోభాయమానముగఁ బ్రకాశించుచున్న మేచికాంతులతో గుంపులుగఁగూడియున్న బాలిక లచ్చటి దీపపు కాంతులఁ గానవచ్చిరి. గొప్పతుపాను లుదయించునప్పుడు గొట్టికొను పూలచెట్లనుండు పూవులవలె వారు ముందడుగుల వేయుచు వెనుకకుపోవుచు తమ యంతరంగములఁ బుట్టిన తుపానుల కనురూపమైన చేష్టలఁ బరిభ్రమించుచు వివర్ణవదనలయి, సగము నోళ్లఁదెరిచి భయోత్కంఠితలవలె గాన వచ్చిరి.

వారందఱా రాజకుమారివంక జూచుచు విభ్రాంతాత్మలయి యుండగ నమమ

గొందఱు—“ఇకనేమున్నది! మహాపైత్యములే వచ్చినవంట! అనియుఁ గొందఱు—‘పురుషులు ముట్టడించుచుఁ గూర్చుండ లేదు. లోనికివచ్చిచేసిరి!’ అనియుఁ గొందఱు—‘అయిననేమాయె?’ ననియు తహతహతోఁ జెప్పుకొనుచుండిరి!

ఆ తరువాత నవరికిదోదినట్లు వారాడు కొనుటచే గాఁజోలు నేమియు వివరణకుండ గొప్ప కలకలమును అల్లరియు నాబాలికా సంఘమున బుట్టినదని మేము తెలిసికొంటిమి. శాంతి కాన్పదమగురూపముల వారి కన్నివైపుల సరస్వతీ విగ్రహములున్నది కాని వారి యుండవ్యాపారమిగుల కలకలముదయించి అయోమయమగు మహానాదమునకు కారణభూతమయ్యెను.

ఎంత భయంకరమగు తుపాను లుదయించినను చలింపని మహాద్రివలె అరాజకుమారి మూర్తి యచ్చటఁ బ్రకాశించెను. ఆమె గంభీరభావమునఁ దవనింహాపనమునుండి లేచి నిలువఁబడెను. మహాసాగరమున జలవాయు భూతియు లొండ్లొంటితో ఘోరముగఁ బోరాడునప్పుడు, భయభ్రాంతములై తనపై వ్రాలు వక్షుల నిష్కరుణముగఁ బంచత్వ మొందింపఁజేయు దీపస్తంభమువలె ఆమె తీక్షణమగు చూపుల వారలఁజూచి కఠినముగ మందలించుచు నిశ్శబ్దముగ నుండ నాజ్ఞాపించెను.

అంతలో నా మహానాదమంతరింపగ నామె వారిని రూక్షముగ నవలోకించుచు నట్లు పలికెను.

“బాలికలు! అల్లరిబాలికలు! — ఏల దూకీకావరము? అడవిజంతువులవలె నెందుల కిట్లు తల్లడిల్లెదరు? ఇంత భయోత్కంపమున మీ రదరిపడుట కిప్పుడే మంతమహాపద వచ్చినది? — నేను మీకు నాయకురాలనగు దునుకడ! ఏమిచచ్చినను — ఎంత ఘోర పుణ్యదూషణలైనను మొదట నాతలపై నెగడ వడిపోవును? పిమ్మగుటపించువలె వారందఱొక్కసారిగ నాపై బడిపోవనిండు. అయిన నేను జలించిపోవుదునా? మీకింత భయోద్వేగ మొదలగు కలుగవలెను? — బుద్ధి కలిగి యికనైన మీమూరకొనుచు, మన మాపద గడవబెట్టి, మనవగల సాధించి మనకు శుభమొడగూర్చువారున్నారు. వారువస్తురు మనకై యుద్ధమొనర్తురు. — లేనియెడల మనజన్మ స్వాతంత్ర్యముల సంగతించుకొని మనయోగ్యతను జగద్విదితముగ నుంచి వేయుటకు నేనే స్వయముగ కవచ్చినై, ఖడ్గ సాగినై సకలమానీషీకళిరః కంపన యోగ్యముగ రణరంగమున నుత్తరంగలను, అందొకవేళ జచ్చినను స్త్రీలోకాభ్యుదయ మునకై పంచత్వమొందితిమను కీర్తిశాశ్వత ముగ మనకుండిపోవును.

“ఇంత భయోత్కంపమునకు మిమ్మంతగ సిందింపఁదగదు. అటువేల్చెట్లు పుగ్గపబాలిక వడకుచు మరవాం ద్రుండిపోయిరి. మనజాతి నింతబలముగ నావహించియున్న ఈ పితృ తపమునుండి తప్పక మిమ్ముల విముక్తలఁ జేయగలను.

“ఇంక నా సమక్షమున నింతయల్లరిఁ జేయుటకు కారణభూతలైన మహానాయికలను—అదిగో! నీవును, నీవును! ఈ గుంపున మీమొగములు నాకు గురుతుగనే యున్నవి.—తేవటి యుదయమున సభ జరిపి అందు యుక్తమగుచర్య దీపింతును.

“అప్పుడు తమ ధర్మమును విస్మరించి నోట నెల్లువచ్చిన అట్టితరులఁ రెచ్చగొట్టుటయే ప్రతిభగ దలపోయు నవివేకపుబాలికలకు నలుపురిలో దలపాపులయి దుష్పరాభవములకు బాలగుటఁ జెలిసికొందురు.

“అట్టివారీ యుద్యమమున కసర్థకారిణులని ముఖ్యముగఁ జెలిసికొందురుగాక. వారి మాతలవలె, మాతామహిలవలె పురుషులయేలు బతులందు గృహోపయోగ్యమగు వస్తువులవలె తామును జేవముతోడి నిశ్చైతన్యపు బ్రకృతులగుట తెలిసికొందురుగాక! అట్టివారి చిత్తవృత్తులే స్త్రీజాతి కింత యథామాన్యకుఁ గారణభూతములైనవి. అట్టివారి నావలకుఁ గెంటినై చిన, వారు తరతరముల నుండియున్న తమ తల్లులవలె పురుషులచేతులలోని కీలుకొమ్మలయి, బుద్ధికూన్యలయి, మత్సరగ్రస్తలయి, హాస్యగాండ్ర పరిహాసముల కాలవాలములయి, శుష్కదూషణ భూషణ తిరస్కారములకుఁ బాత్రలయి నాట్యకత్తెలవలె దంభముగ వేషముల మాత్రము ధరింపనేర్పరలయి శాశ్వత మనమానకరముగ, దుఃఖభాజనముగ, నిరర్థక మైన ఏహ్యజీవితములఁ గలుపవలసిన యాపదలకు బాత్రలగుదురని తెలిసికొందురుగాక!”

అట్లు వలికి ఆమె వారల నావలకుఁ బంపి వేసెను. వారు వెదలిపోయినతరువాత క్రింది దెసనున్న గిరిగర్హారములును మహావనములును జలవాయుభూతములఁ జేతులలో పిడుగులవానయందు విహ్వలములయి, పాడణియుండగఁ బర్వతాగ్రముల నిర్దాక్షిణ్య తత్వమున మెఱయు సూర్యరస్మివలె మంద హాసమొకటి ముగమున మెఱయుచుండగ నామె మావంకకు నడచివచ్చి యిట్లువలికెను.

“సీత మిగుల సుత్రమప్రకృతిని సంచరించితివి. మహారాజకుమార యోగ్యమైన ప్రవర్తనయందుఁ బ్రవర్తించితివి. అందులకు నేను సంతసించుచు నాకృతజ్ఞతను తెలిపి కొనుచున్నాను. ఈ యాడువేసములందు సహితము మీరింపుగఁ గానవచ్చుచున్నారు. మఱియు మహాసీయమగు తత్వమున మిగుల సుత్రమగు బ్రకృతిని సంచరించితివి. నా ప్రాణములఁ గాపాడితివి. నా మస్సంగీకరింపకున్నను వానికన్నిటికి నీకు ధన్యవాదముల జేసికొనుచున్నాను. — అయిన నే నాప్రవాహమున నట్లుపడి అందేజచ్చియున్న బాగుండి యుందునేమో! అప్పుడు పురుషు లేమనుకొందురు? — దానికేమిగాని ఇప్పుడు మీ యిర్వారపై నను నాకు చిత్తమువచ్చినవిధముగఁ బగడిర్చుకొనుట కడ్డమియున్నది?

“అయిన మా తండ్రినిజూచి — ఎంత ఘోరము! మీరు మీ గోదావరీ మన్య ప్రాంతములనుండు పెద్దపులులను మించిన క్రూరాత్ములనుట కెట్టి సందేహమునులేదు. — అట్టి యడవిజంతువులగు మీరు మా

మహిళాలోకమునఁబుట్టిన ప్రకాశ మార్చి వేయుటకు బద్ధకంకణులైవచ్చితిరి. — ఆహా! నాతండ్రి రాజ్యాధికారమే నా చేతులలో నున్నయెడల నొక్కగంటలో నేను నా హృదయదుఃఖములఁ బాపి కొనఁజాలి యుందునే!

“అయిన నింతమోసమున మాయావరణమునఁ బ్రవేశించి మాపరిచారికల మూర్ఖత్వ లఁజేసి, ఇన్ని యనర్థములాడి, ఇన్ని విధముల నన్నును మావాండ్రును పలుదెఱంగుల భంగములపాలుచేసియున్న నిన్ను నేను వరింతు సనుకొంటివా? నిన్ను పరిణయమాడుదునా? నీ ప్రాచీన సమయములకు, నీయాగడములకు వశీకృతురాలనై, నీతోడిదేశలోకముగ నీకు పానిసనయి ఆజ్ఞాంత ముండుదుసనుకొంటివా? — ప్రపంచముననుండు బంగార మంతయు నీకు గిరీటముగ నై పోయినను, భూమియందుండు మానవులనాకులన్నియు నిన్నే యేలికగ నంగీకరించినను నే నందుల కొడంబడను.

“కావుననోయయ్య! నీవేసములును, నీ బూటకములును, నీయాకృతియు సర్వము నా కసహ్యకరములుగ నున్నవి. ఇక నింత కంటె నన్నధికముగఁ బ్రేరింపక యావలకుఁ బొమ్ము! నీ విందాకచేసిన కపటవేసముల నన్నిటిని నేను గాలఁద్రొక్కివేయుచుంటివని దెలిసికొనుము. పొమ్ము. నన్నికఁ గవలింపకుము. — ఇదిగో! విద్రుపిద్ధరము మన ముందటిద్యౌరము కడకుదోడ్కొనిపోయి ఆవలకుఁ గెంటవేయుఁడు.”

అని యాగ్రహమున నామె వదించెను. అంత వ్యాధియును విద్యాప్రవీణులై బలవంత మగు దేహముల మెజయుచున్న ఆ యెన మండు హాళికలును మమ్ముబట్టుకొని యావ లకుఁ దోడ్పొనిపోవఁదొప్పిరి. బలవత్తర మగు గ్రహచారభారమువలె మిగులఁగ్రోవ్వి యున్న వారిహస్తములు నా బుజములఁబట్టి కొని యావలకు లాగుకొనిపోవుచుండుటచేత రెండుమాటులు నే నేమియోమాట్లాడ నుంకించియు విఫలయఁగుండైనై యూరకొన వలసినవాడనైతిని. ఆ భవనమునకుఁ జెంది యున్న సోపానముల క్రిందివాకిటకు మమ్ము దోడ్పొనిపోయి అక్కడనుండి ఆయుద్యాన వనమునకును దానినుండి ముంగిలిద్వారసీమ కును మమ్ము నడిపించి వారు మహ్మదలకు గొట్టివేసిరి.

అక్కడి రాజమార్గమున కావలనున్న ఒక యున్నతప్రదేశమునకు మేము చేరు చుండగ నావల గొప్పదీపములును, మనుజులు మాట్లాడుకొనుచున్న యాలాపములును మా చెవులఁబడెను. వానిని నేను వినిపించు కొనుచుండగ నాకస్మికముగ మావంశమునఁ బీడవలె పట్టుకొనియున్న ప్రాకృతశాపము న న్నానహించినది కావలయు. అనాటి రాత్రి యందలి సర్వసంఘటనములును మోసపుజూచులనియు, నైంద్రజాలిక దృశ్య మునియు భావించుచు దృశ్యమానమగు నీ మానవలోకమంతయు మృగత్పక్షయందలి

జలపూమువంటిదని తలంప నారంభించితిని. ఆరాజకుమారి—ఆమెయొక్క ఆ రాకాసి బలగము — అవన్నియుఁదలచుకొన్న సత్య మసత్యముతో, విద్యయవిద్యతోఁ గలసి యున్న విధముగ నాకుఁ దోపజూచెను. ఆ మహాప్రవాహము అదలి పతనము, ఆ మహిళామహావిద్యాలయమునందలి ఆమహా కలకలము, ఆ మహారాజుల సఘర్షణము. అవన్నియు సత్యములుగావని భావించఁ జొచ్చితిని.

కాని అట్టి చిత్తవృత్తి నామనమున నెంత యాకస్మికముగఁ బొడమినదో అంత యాక స్మికముగనే పరిసమాప్తమైపోయెను. సూక్ష్మ మగు విషణ్ణభావమొకటి నామనమును బట్టి కొనెనుకాని దానినెట్లొ విడల్పుకొంటిని. ఆ సుఖోచములును, ఆ కుహనాదృశ్యము లును నాకెంత విభ్రాంతినొదవించుచున్నను అదంతయు ను త్తరధృవమునఁ గొండలనుండు మానవునకు గ్రీష్మమండలి సూర్యాస్తమయ మును, రాత్రియు, సూర్యోదయమును ఆకాశము నందలి సూర్యభ్రమణమున ఒక్క విధముగనే గోచరించునప్పుడు రాత్రియెట్లుండునో అదేవిధముగ నాటి చుప్పంఘటన ములును బ్రవర్తిల్లినవని నామిత్రునితోఁ జెప్పకొనుచు ముందునకు నడచిపోతిని.

ఇది మనోరమయను వచనకావ్యమునఁ గామేశ్వరమృయను నామిచేఁజెప్పబడిన రాజ కుమారియను కథయందు చతుర్థభాగము.

విద్యనుగూర్చి మన మెల్లప్పుడును ముచ్చటించుచునే యుండుము. విద్యవల్ల మనయాదిస్థలములు గలుగును. శిశువోషణ శిశుశిక్షణ ఆరోగ్యము మొదలైనవిషయములును తెలిసికొనవచ్చును. విద్యాభ్యాసమును భరించిన సుగుణములైన వృత్తపు ప్రజ్ఞాంగములు జ్ఞానవంతులై ప్రఖ్యాతిపొందుట వినుషీమలు తెల్లరేకుఁ దెలిసినవిషయమే. కనుకనే దానికొంత కొందరు మహాపురుషులయొక్క ప్రోద్బలమువల్లను బ్రధర్మమువారియొక్క ప్రోత్సాహమువల్లను తెల్లరేకులను బాతకాలలను స్థాపించుటచే మనదేశమునీ స్త్రీవిద్య అందరమై తలయెత్తుటచూడ మనదేశ స్త్రీలు పూర్ణవిద్యావంతులై వృత్తపు బోధకత్వము లేగలుగు మరని స్వతసింపవలసియున్నది. ఆయువము విద్యాభ్యాసమును సహాయకారియును ముఖ్యమైనదియును బూర్వముచ్చదశయందుండి యిప్పుడు స్త్రీజాతశకునద్వితీయులైన చిత్రలేఖన విద్యనుగూర్చి కొంత ముచ్చటితము.

మన మరోభావములను వ్యక్తీకరించుటకు మార్గములు మూడం. మొదటిది వాగ్రూపము, రెండవది లేఖనరూపము, మూడవది చిత్రలేఖనరూపము. వాగ్రూపమున వెల్లడించుచు రుపన్యాసము. లేఖనరూపమున తెల్పుచుచు వ్రాలు. చిత్రలేఖనమూలమున విశదీకరించుచుచు చిత్రకాములు. వీరు పరివిక్షలకును విద్యావిహీనులకును ముఖ్యముగా తెలియఁగలందులను సృష్టివంతము జీర్తరువులమూలమున విశదీకరించుచున్నారు. దేవాలయములమీదను రథములమీదను గుడ్డలమీదను కాగితములమీదను, భారత, భాగవత రామాయణములలోని కథలను చిత్రించి చూపుచున్నార; కావున ఆగ్నిసాములను వ్యక్తీకరించుటకు చిత్రలేఖనమునంద చిత్రులనుమూలముని చెప్పెదరు. తొల్లి చీనాలోను ఈతప్పులోను చూపుచున్నందుండెడి

దశః. అదియొప్పుటి చిత్రులను మూలము అనియెదరు. ఈవిద్య ఆర్యున్నతస్థితిలో నుండినట్లు చరిత్రలవల్లను పురాణగాధలవల్లను తెలియుచున్నది. పురుషలేగాక స్త్రీలుసయితము ఈవిద్యలో నిపుణులైనట్లు పెక్కు దృష్టాంతములు గలవు. అభిజ్ఞాన శాకుంతలములో దువ్యంతుఁడు శకుంతలయొక్క చిత్రమును విభించినట్లును, రత్నావలి నాటకములో రత్నావలి వర్తరాజు చిత్రపతమును, ఆమెతెలియని మనంగత ఆపకము వంటే రత్నావలి చిత్రమును విభించినట్లును, ఈమె, దమయంతి, సీతా, మొదలగు మందరిమూలు చిత్రలేఖనవిద్యయందు నిపుణులైనట్లు లెక్కనవిమిక్కుటముగా అనేక విదర్శనములుగలవు. మరియు వివాహములయందు వసూచనల చిత్రపతముల పోకరికొకరు పంపుకొను వాచారమున్నట్లు తెలియుచున్నది. దీనిని బట్టిచూడ స్త్రీలు ఆకాలమునందుఁ జిత్రములు వ్రాయుట ప్రవలియించెననియు నిప్పటివారికి దాని అర్థమే తెలియకున్నదనియు నికముందైన స్త్రీలు చిత్రములు వ్రాయుటయందుఁ బరిపూర్ణజ్ఞానము గలవారై ఆంధ్రమాతకుఁ బూర్వపు బొమ్మత్వమునిల్పి విద్యయందును చిత్రలేఖన విద్యయందును గైదండ యెఱుంగవలెను. చిత్రలేఖనము స్త్రీలకేలయుపెదరేమో? దీనివల్ల ప్రయోజన మొకరినంటి, ఇంకొకరినందకపోవువా? అమృతమొకరికి హాయి నిచ్చి మరొకరికి హాని కలుగజేయువా? అట్లన్న పురుషులకన్నను స్త్రీలు మృదుస్వభావులు గనుక చిత్రములను చూచువారికి బురుషులు వ్రాసినవాటికన్న స్త్రీలు చిత్రించినవే అతి మనోహరముగా నుండును. ఇంతయేల. యీకాలము నందును రచనర్థి గారియొక్క పుత్తిక చిత్రపతములు చిత్రించుచున్నట్లు ఎల్లరకు విశదమేగదా? చిత్రలేఖనవిద్య బుద్ధునికాలములో వర్ణున్నతదశలో

మండినట్లు ఆకాలమున నిర్మింపబడిన దేవాలయములను
భిట్టియు స్తూపములనుబట్టియు అప్పటి జాతికట్టడములు
రాత్రిపరిమలు జాతి స్తంభములు వానిపై చిత్రింప
బడిన జంతుపక్షిజాతములతోఁగూడిన లలిత ఆంధమగు
నగిషీ పనులతో భరతఖండమునందు పెక్కుతావుల వేటి
కిని చక్క చదరకయున్నది. బొరంగా బాడుపూపమున
యెల్లారాగువా జాంబాయివద్ద యెరిఫెంటా ఆజంతా
అనురావతి మహాబలిపురము మొదలగు శ్రేత్రములు
యాదినవారి యానందమునకు మేరలేదు. వారికి ఆచిత్ర
కారులవైపులే తెలియగలదు. ఒకేకొండను దేవా
లయముగాను ఒక్కజాతినే రథములు యేమగులు
గాను చెక్కినట్లు ఇప్పుటికిని వెన్నివేల యేండ్లయి
నను నిన్న నేడు చిత్రించినట్లు నిదర్శనములు గాన
వచ్చుచున్నవి. ఇది మనపూర్వులయొక్క నిపుణత
ఆన్నివిధముల వేనోళ్ల బాటుచున్నది.

ఆకాలముపు చిత్రములుగాని చిత్రించురంగులు
గాని మన యిప్పుటివారికిఁ జెలియవుగదా? ఒక జాతి
మీదనేగాక కొయ్యెమీదను దంతముమీదను నగిషీ
పనులతేయుట యెల్లరకు విరితమే! తురష్కుల
ప్రభుత్వకాలములోఁ జిత్రలేఖనవిద్య ఆభివృద్ధిలో
నున్నట్లు పెక్కుదృష్టాంతములు గలవు. అయిన నీవి
కాలమున వింబపటములు వ్రాయుటకు మొదలిడిరి.
అక్కరచక్రవర్తి ఆస్థానమునందు దవ్యంతు అను
చిత్రకారుడు మహాభారత యుద్ధమునాటి చక్ర
వ్రాహమను చిత్రలేఖనమూలమున చిత్రించెను. ఈ
వ్రాహమనువందలి చిత్రరపు లన్నిటిని కులకి అను
చిత్రకారుడు రంగులతోఁ జిత్రించెను. ఈవ్రాహమ
పట్టి లేఖాకారము గాక ఏనుగులు తుంగములు పిరంగి
దళము కాల్యులము మున్నగు యుద్ధపరివారముయొక్క
వరుసలతో మిగులఁ జమత్కారముగా యేర్పాటు
చేయఁబడియున్నది. జహంగీరుకాలమున దర్బారును
దవ్యస్తుగాఁ జిత్రించినపతము హొంబాయిలో రతన్
తారగారివద్ద మన్నదట. అది హషి అను చిత్రకారుని

యొక్క వైపులే వేనోళ్ల బాటుచున్నది. పదునాఠవ
శతాబ్దములో మునుందు అను చిత్రకారుడు భర్మ
రాజ యమజాతమును దర్శింపబోవుట అను విషయ
మును పూహతో వ్రాసెను. ఇది మిగుల భావాను
గుణ్యముగ మన్నదట. ఆపటము జయపూరులో
గలదు. పూర్వపు మన చిత్రలేఖనమునకును ఇప్పుటి
పాశ్చాత్య చిత్రలేఖనమును చాల భేదముగలదు. మన
చిత్రకారులు చిత్రించిన పటములందును, బ్రతిమలం
దును, భావము, హృదయము, సయితము గనబడునట్లు
విగ్రహమును జిత్రించెడివారు. పాశ్చాత్య చిత్రలేఖన
ములో నీభావము గనబడుట అరుదు. వారు పై రూప
మునుమాత్రమే తదవ్యుతగామందునట్లు వ్రాయుటకు
యత్నింతురు. కాని భావమును గనబరుచుటకు
యత్నింపరు. మనచిత్రలేఖనము భావరూప్రప్రధానమై
యుండును. వారిది రూప్రప్రధానమై యుండును.
పాశ్చాత్య చిత్రపటములతో మన కయ్యాగృహములు
దేవాంగులు మొదలగుచోట్లు అలంకరింపబడెనో
అప్పుడే మనజాతీయత నెఱింగినది. పరదేశపటములతో
భారతభూమి నిండినిడికృతమై స్వజాతీయత అడు
గంటెడికాలమున రాజా రవివర్మగారు తమ చిత్ర
లేఖనాకాశముచే జాతీయపటములను చిత్రించి భరత
ఖండముయొక్క నలుదిశల వెదజల్లి భారతజాతీయ
తను గాపాడెను. జాతీయోద్ధరణకు జాతీయపటము
లుండితీరవలెను. యె వ రు జాతీయభావములను,
జాతీయచారములను నివనదులను చాగుగా గ్రహించి
చిత్రపటములను జిత్రింతురో వారి నిజమైన చిత్ర
కారులు. దేశభక్తులు దేశసేవకులు. దేశముయొక్క
పూర్వపువైష్ణవ్యము నిలపుకారలు కవులు చిత్ర
కారులు. దేశముయొక్క భావిస్థితి నిర్వై నినిచి
యుండును. గ్రంథములకన్నఁ బటములే పసివిడ్డల
వాకర్షింపగలవు. అక్షరజ్ఞాన ముండినగాని గ్రంథ
ములు చదువుటకు నీలులేదు. నిర్వక్షరబుద్ధియైనను,
మాటలురాని పసివిడ్డయైనను చిత్రములనుజూచి కొంత

గ్రహింపగలదు. కావున భాగ్యగులకు గ్రంథములకన్నఁ బ్రత్యేకములే ముఖ్యసాధనములు. రామానుజము మొదలగు కథలను పిల్లలకు చెందు మూఁడు దినములు చెప్పియు దానిని హఠ తిరిగి చెప్పటకు సామర్థ్య మంతగానుండదు. దానినే బోధించుటకంటె వారికి బోధించినచో నులభముగా గ్రహింతురు. తిరిగి యా కథను వికవీకరింప శక్తిమంతులగుదురు. పెద్దవారి కన్నఁ బసిబాటికి బోధించుటకు మిగులప్రీతి. దీనిని బట్టి యోచింపగాఁ జదువువలన మొదడునకు గలుగు నట్టి యపరిమితక్రమ చిత్రలేఖన విద్యమాలమునఁ గొంత రెన్నుచున్నది. క్రమ యధికమగుకొలది బాలురు బలహీనులగుచున్నారు. మొదడునకు కలుగుచున్న క్రమలో నీ చిత్రములవల్ల పేరములు మాస్త్రములు కొంత పొల్లొడుచున్నవి. ఇట్టి యద్భుతశక్తి యీ విద్యయందుండుటబట్టియే ఇంగ్లండు, ఆమెరికా, జర్మనీ, జపాను దేశములయందు కళాకాలలలో నిది గూడ బోధనాయోగ్యమైన విద్యయని నుఖ్యాంశములలో నొకటిగాఁ జేర్చబడినది. ఆదేశములలో బాలురకుఁ బ్రత్యేకశాస్త్రము లన్నిటిని పినిమిలో గ్రాఫ్ యంత్రముద్వారా బోధించుచున్నారు. మన దేశమందలి బిశోడా మున్నగుచోట్ల నదేవిధముగా బాలురకు విద్యలను గంపుచున్నట్లు తెలియుచున్నది. మఱియు భూగోళశాస్త్రమును (మ్యాపు) చూచిచదివిన దానికిని, పటముచూచక చదివిన దానికినిగల వ్యత్యాసము మనకందరికి విశేషమే. ఒకడు తాను మోయలేని బరువును బండిపహాయిమున మోయ శక్తిమంతుఁడైనట్లు బాలుఁ డెంతచదివినను గ్రహింపలేనిదానిని చిత్రలేఖనరూపమున నుతువుగా గ్రహింపగలుగు చున్నాఁడు. వీరిపూర్వమైన జ్ఞానభంకు దరిపించుకొనుట కీ విద్య సహితము స్పృహయందవలెనని కొందఱొంగ్లయ ప్రముఖులు నడిపియున్నారు. నీ విడి యోచనాశక్తి చాల నుండవలెను. మనస్సునకు ఆద్భుతశక్తి గలుగును. ఆ యోచనాశక్తివల్లనేగదా

జలరాశిపై నోడలసహాయమునఁ బ్రయాణము చేయుచున్నారు. విమానములలో వెక్కిరి గగనమార్గమున సంచరించుచున్నారు. భూమిపై భూమికికటములను నడిపించుచున్నారు. అట్లులే మాస్త్రమునకు నద్భుత శక్తిగలుగును. పేరము వీక్షింపనిది మనస్సు యోచింపబాలదు. అట్లు యోచనలేనిదానిని మాస్త్రము లిఖింపనేరదు. బోకములో నైవవిర్మితములుగాక మిగిలినవన్నియు మాస్త్రవైఖ్యలేవల్లగదా నిర్మింపబడుచున్నవి? మనోహరమైన చిత్రపటములు, దివ్యసాధనములు చిత్రములైన పింగాణిబొమ్మలు గిన్నెలు పేరపములు మొదలగునవి మాస్త్రమువల్లనేగదా చేయఁబడుచున్నవి. ఈవిద్య నశించుటకు హేతువు పోషకులు లేనందునను, మనము దీనికిదగిన ప్రాముఖ్యము నివ్వకుండుటయే యని తోచుచున్నది. ఈ కాలములో చదువే తీవ్రపాధి కనుకొలదును. విద్యయనియు నదియే గౌరవపాత్ర మొదనియుఁ దలచి ప్రతివారినను దానినే యభ్యసించుచున్నారు. ఇప్పుడిప్పుడు మనవారు చిత్రలేఖనముగూడఁ జదువునకు సహాయకారియని గ్రహించుచున్నారు. చిత్రలేఖనమునకుకూడా చదువు సహాయకారి యగుచున్నది. ఎట్లనగా చదువరులు బాగుగా యోచించి చిత్రించెదరు; ననుక ఆచిత్రములు ఇంకను గదు రమ్యముగా నుండును. ఇప్పటికి పాశ్చాత్యదేశమునఁ బ్రతిపట్టనమునందుఁ జూపరుల కానందము నొసగు చిత్రపటముందెరములున్నది. బిశోడాయందు కూడ నిట్టి చిత్రపటప్రదర్శనమందిరము స్థాపించి యున్నారు. ఈ విద్యవల్లఁ బ్రాచీనగాధలనన్నిటినిఁ బ్రతిరూపమునఁ జిత్రించి వికవీకరింపవచ్చును. వీయల యొక్కయు, భద్రలయొక్కయు, దేశోద్ధారకులయొక్కయు, కవిశ్వరూపయొక్కయు, చిత్రపటములవ్రాసి ఉంచవచ్చును. తనరూపమునువ్రాసి దత్తుననన్న తన బంధుమిత్రులకుఁ బంపవచ్చును. పరదేశములోని యందమగు కట్టడములు తోటలు కొందలు మొదలగు నవి చూడవలెనన్నను చిత్రరూపులిఖించి పంపవచ్చును.

మిరిలేమధారిణిలగు బాలికలు

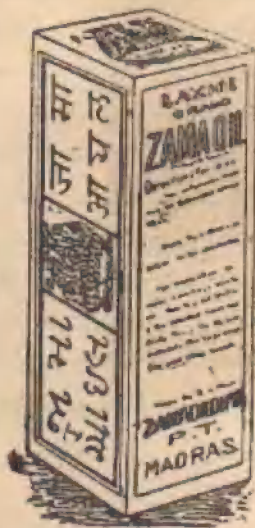
శ్రీమతి యస్. సి. పుష్పమ రి. ఎ.,
 డి. శి. కందుకూరు విశ్వవిద్యాలయమున గారి శిక్షణమున
 పట్టభద్రులైన మొదటి యువతీమణి.

తామయాచి ఆనందించినదిగాక యితరులను ఆనందింపఁ జేయును. మరియు నిది ప్రతిదేశీయులకుఁ బరియువట్టి సామాన్యభాషవంటిది. అందులకు నిదర్శనము నీక్కు యని తెలుగుభాషలో నొక కాగితముపై లిఖించి దానిని ఇతరదేశీయులకుఁబోసిన వారుదానిని గ్రహింప లేరుగదా? దానినే నీక్కు పటముగ వ్రాసియూపిన ప్రతి వారును వారివారిభాషలోఁ గుక్కులుని చెప్పదును. నీక్కు పటమును నీక్కుయెఱుఁపఁబడిన అర్థమును దను జాతిజనులని దానినిజూచి నెఱుఁగును. గావున బహుపక్ష్యులకును గ్రహింపగల్గినట్టి విద్యగాన నిట్టి అద్భుతవిద్యకొఱకై యెల్లరు ముందంజవేసి ఈవిద్యకు స్వాగత మొసగుదు. రంగురంగుపటములనుజూచి యానందించుచు జ్ఞానము విద్యలకుఁ బుట్టుకతోనే గల్గుచున్నది. రంగు నేత్రములయొక్క శక్తిని వృద్ధిపరుచును. మనస్సునకు సంతోషమొసగును. గమకనే భగవంతుడు మన చుట్టునుండెడి సృష్టివంతను వివిధములగు రంగులతో నింపియున్నాడు. ఆకాశమువంకఁ జూచిన నేత్రోత్సవమువేయు చిత్రవిచిత్రమైన రంగులుగల మేఘములును, భూమివంకఁజూచిన వివిధ

మైన రంగులతోఁగూడిన తరులతావున్నపక్షిజంతువులును నిండి కన్నులపండువుగా నగుపడుచున్నవి. కావున నీకృతుడు సృష్టివంతను మన జ్ఞానాభివృద్ధికొరకే సృష్టిించియున్నాడనుటకు సందియములేదు. భగవత్సృష్టికన్న మిన్నగా నం?మిన్ను చిత్రపటములందునులేవు. ఇకముం దుండఁబోవు. ఎంతవేర్వరి యగు చిత్రకారుఁడైనను సృష్టిలోనిచిత్రములను మచ్చుగానియే లిఖించుచున్నాడు. ఈవిద్య సభ్యసంపన్నుడైనచువారు ఎట్టిగ్రంథములను జూచనవసరములేదు. తెలిగలవానికి సృష్టియే గొప్పగ్రంథము. ఈ గ్రంథమునం దెట్టిరహస్య ముండఁబోదు. దేవుడొక్కడే సంపూర్ణగ్రంథమును సృష్టించినవాడు. మొదటి చిత్రకారుడు వాతేదే. యోగి జ్ఞానేంద్రియములతో నీకృతునిగనుగొని యానందించినట్లు చిత్రకారుఁడేసృష్టినిగని యానందించును. ఇతరుల నానందింపజేయును. బాలురకు, వృద్ధునకు, పండితునకుఁ బామరునకు నానందదాయకమగునట్టి యీ చిత్రలేఖనవిద్యను మన బాలురకు బాలికలకు నేర్పట మంచిది.

జామాతైలము

ఏజంట్టు కావలెను

తలనొప్పి, యిక్ష్మయంబా, చేయి కాలు పట్టుకొనుట వంటినొప్పి మొదలగువ్యాధులను ఒక నెలములో పోగొట్టగల ఖ్యాతీచెందిన “జామాతైలము” నకు నమమగు మందు వేరేదియు లేదు. చాలా యోగ్యతా పత్రములనుపొందియున్నది.

బుడ్డి 1.కి అణాలు 6 ఇచ్చి ఉపయోగించి చూడుడు

అమర్ చెందు, శోభాచెందు,

ఇంగ్లీషుమందులు, పలుసరకులు, సల్ఫ్యూరిక్, నైట్రిక్ మొరాలిక్ ఆసిడ్ల వ్యాపారస్థులు.

నెం. 63, నైనప్పనాయని వీధి, మద్రాసు

పాకకళ

సమ్యక్ కాయల కుర్మా

తేదీ 25 సమ్యక్ కాయలను తెచ్చి ముక్కలుగా కోసి అందులో పసుపు కొంచెముగా వేసి కాయలు మునుగువరకు నీళ్లుపోసి యుడక పెట్టవలెను. 1 సవాళేరు ఉల్లిగడ్డలను చిన్నచిన్న ముక్కలుగా కోసి, దానిలో 1 కులం తీడిపప్పు, కొంచెముగా దాక్షిణీ చెక్క చిన్న ముక్కలు వేసి తేయవలయును. 2 కళాయిపాత్రలో కొంచెము అనగా 1/2 ఆకాకు నెయ్యి, 1 ఆకాకు నూనె వేసి బాగుగా క్రాగించి యీ ఉల్లిగడ్డలు, దాక్షిణీ చెక్క, తీడిపప్పు వేసి సగము వేగితరువారే తిరంత ఆకు కొంచెముగా వేసి వేంచరల యును. అది వాసవమచ్చవచ్చుడు ఉడుక పెట్టిన సమ్యక్ కాయల ముక్కలను వేసి కొంచెముగా కారం, ఉప్పు వేసి కలియింపవలెను. దానిలో దనియాలు, వెల్లుల్లి గడ్డ, అల్లం సుమారుగా వేసి రుద్దియించవలెను. ఆ రుద్దిన మసాలాను యీ సమ్యక్ కాయలలో వేసి కొంచెము మ్రుగ్గునిచ్చి కొంచెముగా నీళ్లు తేయవలెను. అదియంత ముద్దగా తేరిన తరువాత దానిలో, అర్ధపావు గడ్డ పెరుగు, కొంచెముగా కొద్దిమిరి వేసి కలియింపజేసి దింపవలెను. ఇది వేడిగా భుజించిన రుచిగానుండును.

శ్రీమతి డి. వి. సీతమ్మ గారు

యాపిల్ కాయల ఊరుగాయ

యాపిల్ కాయలలో నండు కొనే యాపిల్ కాయలు (Cooking Apples) వుండును. అవి చాలా పుల్లగానుండును. మన దేశములో వీలగిరి ప్రాంతము లందు దొరకును. ఆ యాపిల్ కాయలు బాగా ముడివి వని (అనగా పండినవి కావు) వంద కాయలు తీసుకొన

వలయును. అంతకు మూడుకోలాలు ముందుగానే తేల్చి మిక్చులు నూనె ఆడించి ఎండలో పెట్టి వుండే కాయంత పాతేల్చి ముచ్చేయవలెను. ఇట్లు 3 కోలాలు ఎండపెట్టి మూడవకోలా వ వుపయోగించుకొనవలెను. మిరపకాయలు అవాలు కూడ పొడి చేయించవలెను. వుప్పు కూడ పొడి చేసి యీ మూడుగుండలును సరువకేముగా కలపుకొనవలెను. అప్పుడు యాపిల్ కాయలను తెచ్చి చిన్నచాకుతో తొడిమ వద్దనుండి పొడిచి లోననుండు గట్టిపదార్థమును గింజలతో సహితము తీసివేయవలెను. అట్లు చేసిన కాయలకు మామిడి కాయవలెనే 4 భాగములుగా కోసి యించి ఈ పొడిలో నూనెపోసి బాగా కలిపి ముద్ద చేయవలెను. ఆ పొడిలో కొంచెము తీసుకొని వుండగట్టి ఎగతేసి చూడవలెను. అట్లు చేసి వచ్చుడు వుండపగలగూడదు. పగిలిన ఎడల నూనె ఎక్కువ అయినదన్నమాట. ఆ వుండలను యాపిల్ కాయలలో మారవలెను. సూతతరువారే చుట్టున పొడియున్న యెడల కుగ్రముగా పూడ్చి వేయవలెను తరువాత ఆ కాయలన్నియును ఒకగుండలో పెట్టి మూతవేసి గుడ్డతో కట్టవలెను. అట్లు కట్టి 3 కోలాలు పూరణియవలెను. మూడవకోలా వ ఇంకా నూనెపోసి రెండు మూడుకోలాలు పూరణిచ్చి తరువాత వుపయోగించుకొనవలెను. మామిడి కాయ పూరగాయ మెత్తగా వుండునుగాని యీ యాపిల్ కాయల పూరగాయ అట్లుగాక ముక్క పెరుగుగా వుండును. ఎన్నిసంవత్సరములైనను చెడిపోదు బాగ్రుత్తగా పెట్టక ఎడలను.

పి. తాయారమ్మ శ్రీ గారు

బలము వృద్ధి చేసుకుంటుకు,

కాడ్మ లివర్ ఆయిల్

మరియు స్కాట్సు ఎముల్సు

మూడుచే క్లుప్తమైన గుణమునిచ్చును.

స్కాట్సు ఎముల్సు

సాదా కాదు లివరాయిలు
కంటే 3 రెట్లు గుణమునిచ్చును.

యెనుకలను బలపరచి
మాంసమును పెంచును.

నరమునకు పట్టుచున్నను.

రక్తమును గట్టిపరచును.

అంటు కోగముల నెదిరిం
చును.

పెద్ద బబ్బుచేసి నిమ్మలించిన
రేకువారే తొలుతటి శక్తిని
తెచ్చుటకు, సదా యుండెడి
సహజ శక్తిని నిలబెట్టుటకు,
ఎ. బి. వైటమినులతో సమృద్ధ
మైన కాడ్మలివరు ఆయిలుకంటే
ప్రత్యేకమైన మందులేదని వైద్యు
లెల్లరు అంగీకరించివారు.

కాని సాదా కాడ్మలివరు
ఆయిలు కొంత గుణమునే
యిచ్చును. అది జీర్ణమగుట
కష్టము. స్కాట్సు ఆమలరేకు
లేయారుచేసిన విధానమువలన
అందులో హైపోఫోస్ఫేటులు,
నున్నయు సోడా మొదలైనవి
చేర్చఁబడి, గులికరముగా
చేయుటచేసినది కనుక యీ ఎమ
ల్సును దానికంటే మూడు రె
ట్లెక్కువ గుణవంతము.

అంటువ్యాధులు రావలెద
కానుకొనుము.

స్కాట్సు ఎముల్సును చర్మ
మును శుభ్రపరచును, నరములకు
చుట్టుకులేనమునిచ్చును, రక్తము
నకు పటిమను గూర్చును. కనుక
యెక్కడెక్కడనుండి శరీరము
లోనికి పోగోరు విషక్రిముల
తోను నీశరీరము పోరాడి వాని
నావలకు నెట్టికేయును. ఎప్పు
డెప్పుడు నీశరీరము నీరసించి

నను, ఆయాధవడిపోయినను, ఎక్కువవని
చేనుకొనవలసినదనినను, నీవు దీనినివేమించి
నీబలమును ఆరోగ్యమును దృఢపరచుకొన
వలెను. అరువది సంవత్సరములనుండి
వైద్యులు దీనినే నీపొన్నచేయుట వై
కారణములచేతనే యని గ్రహించుము.

**SCOTT'S
Emulsion**

(కుప్పమైన కాదు లివరాయిలునుండి)

మండి వర్తకులు : ఇంటిమీయర్ కెనికలు ఛార్జ్ చేస్తారు

(ఇండియా) లిమిటెడ్

కలకత్తా, బొంబాయి, మదరాసు, బాహోరు, రంగూరు, కొలంబో,
కాన్పూరు, పాట్నా, అహమ్మదాబాదు, కోచిన్, కార్పొరేట్స్
వికాఖపట్టణము, కరాచి, అమృత్సరము.

బాల విజ్ఞానశాఖ

దైవభూతుల తత్వము.

శ్రీమతి బుర్రా అన్నపూర్ణమ్మగారు

పూర్వం ఒకప్పుడు వివర్ణరేఖం ఒకరాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. ఆయనపేరు మధుస్సు మహారాజు. సంతానంలేక చూచాకాలం కనుపడ్డ రాతికట్లా మ్రొక్కాడు; రాశీచేత మ్రొక్కించాడు. అప్పుడు లోద్ర లోకంబోలేడు కానిట్టి, వారు దంపతులిద్దరు శిర్గయ్యలకిం బ్రాహ్మణసంతర్పణలకిం చరిశేంద్రులపెట్టించడానికిం రెఖ లేనిదబ్బు ఖర్చుపెట్టార. ఒకక్రమానికి వారియెర దేవుడాలింరాదో అన్నట్లు పుత్రసంతానం కలిగింది. కాని రిద్దమూత్రం పెద్దపులితోకతో ఆవిర్భవించాడు. నేడు గదా మా జన్మతం చివరిని ఉచ్చిపాయ్యును రాజవంశములు. అయినప్పుటికి తో కసంగరి తలవగానే గుండె యుల్లుమనేది వాకిద్దరికి. ఎ జన్మావ చేసినపాపమో అని వాపోయ్యేవాళ్లు “లేకలేక లచ్చన్నపుడిలే పెట్టిమీద మురిచి వట్లయిదేం” మా కర్మ అంటూ. దానితోడు అబ్బాయి అటే అందగాడుకాడు.

అందుకే రాజునుకై తత్వరూ పరించలేదు. “ఎండేకం గొడ్డుపోయిందా? మాకే కర్మం పులి మారాజుకు నేమికోవలసివని” అన్నాడు. లేకలేక గలిగిన సంతానం గనుక ఓయింటివాణ్ణి చేద్దామని రాజవంశములపట్టు వారి ఆమతులమీద మర్రిని వద్ద స్వేయకై దేశదేశాలు విరగడం మొదలుపెట్టాడు. పోగా పోగా, ఓ వట్టవనిలో ఓ పేదరాలు పెద్దమ్మ యిల్లుకట్టుకొని కాపరించేస్తున్నది. ఆమెకు ఇద్దరు కుమార్తెలు. వాకిద్దరికి మంగమ్మ పెంకమ్మ అని పేరుపెట్టింది పెద్దమ్మ. మంగమ్మకు చక్కదనం అటే లేదు. దానితోడు అమాయాపరురాలు గూరను. పెంకమ్మమూత్రం పద్దనాలసనిది అమితచక్కనిదిన్ని.

చేసిన బొమ్మలావుండే. అదే పాపమో గాని మొదటినుంచీ తల్లికి తనకు పద్విగడ్డివేస్తే భగ్గుమంటూ వుండేది. పాపం యెన్నాళ్లని ఓర్పుకుంటుందీ కొత్త కోడలగడికం.

ఆ పెద్దమ్మ పెంకమ్మను “నాకడుపున యెందుకు పుట్టావే దేవుకుంటూన్నావు. నిన్ను పెద్దపులికన్నా యిచ్చివేసి నాపీడ విరగడ చేసికొంటావ”నడం మర్రి విని పెద్దమ్మ తన మనోరథం శిర్సగలవని దగ్గరకుచేరి నచ్చచెప్పి సంబంధం నడిర్పాడు పులిమహారాజుకు. కొద్దిసేవాలకు వివాహంనూడా మహావైభవంగా జరిగింది వధూవదులిద్దరు చిలుకా గోరు వంకల్లా వున్నారు.

* * *

మెరువాయుమ్మను తల్లి ఆ చిట్టెనుసీగ్గా వాదగ్గర పోనుకుంటుందని పుత్రకలాదేందుకు తీసుకెళ్లింది. మంగమ్మ చెల్లెలి ఆధరణాలు పాస్త్రకంకణాలుమాచి ఓర్వలేక పోయింది. ఓవాడు తల్లి మామని ఏకమై మెరువాయుమ్మ ఆధరణాలన్ని తీయించి దొడ్లో నూతిదగ్గరకు తీసుకుపోయాయని తలంపిపోవేందుకు. పిచ్చియిల్లాలు కళ్లమూకుతు పెద్దంగా కూర్చోండి. కొంతసేపటికి నూతులో గభాజుమని చప్పుడయింది. పెద్దమ్మ యిల్లో కొంతకాలం అంతా నిశ్చలం. అటుపిమ్మట అంతా ఆనందంగా మారింది.

మాడోనెలకు పులిమహారాజు తల్లిని రిద్దకు తీసుకు పోయ్యేటందుకు అర్హురాలింటికేవచ్చి వాకిట్లో నులక మంచంపై చదిలెలపడ్డాడు. మెంటుకే ఏడువారాల పొమ్మపెట్టుకొని కాయకంటితో, అమ్మవారుపడ్డ

గృహలక్ష్మి

మచ్చలతో మారేమ్యవలె ఓవిగ్రహంకయ్యారై “విడ్డ పుట్టిపోయె, అమ్మబారు పడితి” నని గొణిగింది. పులి మారాజు నిర్భారపోయాడు. ఆలోచనాగ్రస్తమైనాడు. కూతురికి గాలలు వేయించి అత్తవారింటికి పంపాలని పెద్దమ్మ బారినబోయ్యే గాలలబద్ధునిపిలిచి గాలలు పోడిగించింది. మంగమ్మకు నమ్మకెచ్చేందుకు అమ్మ కూతుర్ని యింట్లోకివై గుఱువది మొదలెట్టారు. పులిమహారాజు దృష్టి మఱారానికి అంటి చిన కాగితం కేపుకుపోయింది యింతలో. బానిసాడ “అడివిలో అక్కమ్మ మనుషుడా పులిమహారాజు కొడకా, ఏడవను ఏడవకు బాదిట్టికొండి” అని వ్రాసి పుంది. రాచరిడ్డ గనుక అంతా క్షణంలో గ్రహించారు. మెల్లగా గాలలకెట్టి వడిగి పాతాళలోకంలో వాగకవ్యక లాక తిరిగిపిల్లను పంచడం అంతాచిన్నాడు. అతినికి మృదవమం తోటిరింది. గాలలకెట్టి చెవిగా ఊరి బయట కలుసుకోవలసిందిగా పూదాడు. తల పూపాడు దిశనని తెట్టి. వెంటనే మంగమ్మను—అత్త గారిని వగవకు ప్రమాణంచేశానురాజు. మేనాలు

యింటిమెహంపట్టింది గాలలకెట్టిది కలుసుకోని పాతాళలోకానికి పోయాడు రాజు. భార్యకంటే నీరు పెట్టుకునుంచుంది. ఏం యాకర్మం అన్నాడురాజు— నేం చేసుకున్నకర్మమే యెవ్వరూ ఏం చెయ్యలేదని వెనుకబాయుమ్మ. లేకుంటే తనవేల పెట్టుకు కివకమ్మ పాడుచుంటుందా. పిల్లడుమాడా ఊరిపక్కకొట్టు కొంటూ పులిమహారాజుమీదకు పురికాడు. వాగకవ్య కల అనుమతితో తల్లిది పిల్లను బయలుదేరికాడు వెంటనే రాజు. పరిక్షణంగాపున్న వెంకమ్మను దూచి మంగమ్మ కేదరాలుపెద్దమ్మ మణిపా య్యారు. ప్రాణాలమీద ఆకవదిలాగు. కాని పాపం వెనుకబాయుమ్మ అంతపాపం తలుసుకోలా. అక్కకు తల్లికి నేరప్రాణ్లో యిల్లుకేయించింది పులిమహారాజుకు వచ్చిచెప్పి. పాపం కొన్నిదివాలకే వక్షభాగంవచ్చి పరమవదింఁది మంగమ్మ. ఇవ్వేమ అక్కమ్మగతి యెవ్వరు? పాపం ముద్దరాలు వేనపోట మట్టి తాగే కొట్టుకొనేందుకు యిత్నించింది. గైవసుటవరా యెల్లా మాడతోంగో ఎవ్వరికదక !

మునుపటివలెనే “గృహలక్ష్మి”కి పెక్కు సోదరీమణులనుండి రచనలు వచ్చుచున్నందులకు మా కృతజ్ఞతా వందనములు. ఇంకను వారిని కథలను, పద్యములను, పాటలను, స్త్రీలకు సంబంధించిన వివిధ విషయములను వ్రాసి వంపుచునుగాక యని గోరుచున్నాము. వ్యాసములు విడివిడి కాగితమున కొకే ప్రక్కన వ్రాసిపంప వేడికోలు.

సంపాదకులు.

“గృహలక్ష్మి” దసరా (అక్టోబరు) సంచికలో శ్రీయుత చదువుల రామచంద్రయ్యగారిచే రచింపబడిన “అభిసీనియా చరిత్ర”యను చరిత్రాత్మక వ్యాసమును ప్రచురించుట, నద్దానిపై శ్రీయుత వి. విశ్వనాథముగారిచే రచింపబడిన విమర్శనమును “ఆంధ్రభూమి” వసంతులసంచికలో ‘కారపుకనగల’నే శీర్షిక క్రింద వెలువరించుట, పై రెండు సంచికలను గమనించిన వారికి విశదమే. “గృహలక్ష్మి” సంపాదకులుగాని, వ్యాసకర్తలుగాని నేటివరకును పై విమర్శనమునకు సమూహానమును వ్రాయలేదు. బహుశా, ‘మనులోపుట్టి పుబ్బలోమాడు’ సంచికలు వేసవేలు వెలువడు యిక్కాలమున పై విమర్శనమును వారి దృష్టాంతమునపడెనో, లేదో, సంశయాన్నడమే.

“గృహలక్ష్మి” ప్రచురించిన వ్యాసములో “మెనలిక్ అనంతరము అంతఃకలహములు జరిగి తరువాత ఆతని మనుమరాలు రాణి గను ప్రస్తుత చక్రవర్తియగు రావటపారి ఆమెకు సంరక్షకుడుగను నియమింపబడి అంత్యమున నాతడే చక్రవర్తియయ్యె”నని గలదు. “ఆంధ్రభూమి” ప్రచురించిన విమర్శనము “మెనలిక్ తరువాత అభిసీనియాను అతని మనుమరాలు పాలించినదని వ్రాయబడ్డది. అన్ని చరిత్రల్లోను మనుమడు పాలించాడనిగలదు. మరి గృహలక్ష్మిలో ఇట్లా ఉండడానికి కారణమేమిటి? ఆడవాళ్లపత్రిక

కాబట్టి బౌద్ధిత్వభంగం లేకుండా మనుమడు మనుమరాలుగా మార్పుచేయడమైనదా?” యని ప్రశ్నార్థకముగ ముగించిరి.

ఈ సందర్భమున వ్యాసము, విమర్శనము యొక్క ప్రక్కనుంచి, అభిసీనియా దేశ చరిత్ర కొంత గమనించవలసియున్నది. అభిసీనియా చక్రవర్తి నాల్గవ ‘జాన్’ చనిపోయిన పిమ్మట ‘మెనలిక్’ రాజయ్యెను. ‘మెనలిక్’ గతించినపిమ్మట (1913 వ సంవత్సరములో) నతనికి పురుషసంతతి లేకపోవుటచే తదనంతరము నతని మనుమడు (కూతురినికూమారుడు) ‘లెజియాసీ’ రాజ్యమునకు వచ్చెను. గాని యభిసీతికరముగా ప్రవర్తించుటచే ప్రజలు తిరుగబడి యాతనిని కారాగృహమున బంధించి ‘మెనలిక్’ కుమార్తెయగు ‘జాడిటా’కు (1916 వ సంవత్సరమున) రాజ్య మిప్పించి, మెనలిక్ మేనల్లుడును ప్రస్తుతపు చక్రవర్తియగు ‘రాస్టటఫారి’ని యామెకు సంరక్షకునిగ నియమించిరి.

వ్యాసమున ‘మనుమరాలు’ అని యున్నచోట “కుమార్తె” యని యుండవలెను. ఇది అచ్యుతమైనను కావచ్చును లేదా. వ్యాసకర్త పొరపాటైనను యుండనోపు? ఈమెకు రాస్టటఫారి సంరక్షకుడుగా నియమింపబడెనని వ్యాసమున వ్రాయబడుటచే పై సవరణ నిర్వినాదాంశము. “మెనలిక్ అనంతరము అంతఃకలహములు జరిగి తరువాత ఆతని మనుమరాలు రాణి

గను....."అని వ్యాసమున వ్రాయబడుటచే నిచ్చట "అంతఃకలహములు జరిగిన తరువాత" యనునది లెజియాను రాజ్యమునకు వచ్చుట, ప్రజలవలన బంధింపబడుట, మున్నగు చరిత్రాంశములను సమర్థించుచున్నది.

ఇక విమర్శకులు "మనుమరాలు" యనుచోట "మనుమడు" అని యుండవలెనని వాదించుట ఎంత సహేతుకముగనున్నదో చదువరులే యోచింపుడు. స్థూలదృష్టితో గృహలక్ష్మీసంచిక నామూలాగ్రముగ జదివి, శ్రమయనక విమర్శనమును—నిరాధారమైనప్పటికి—ప్రకటించినందులకు వారికి మాయభివందనములనందజేయుచున్నాము.

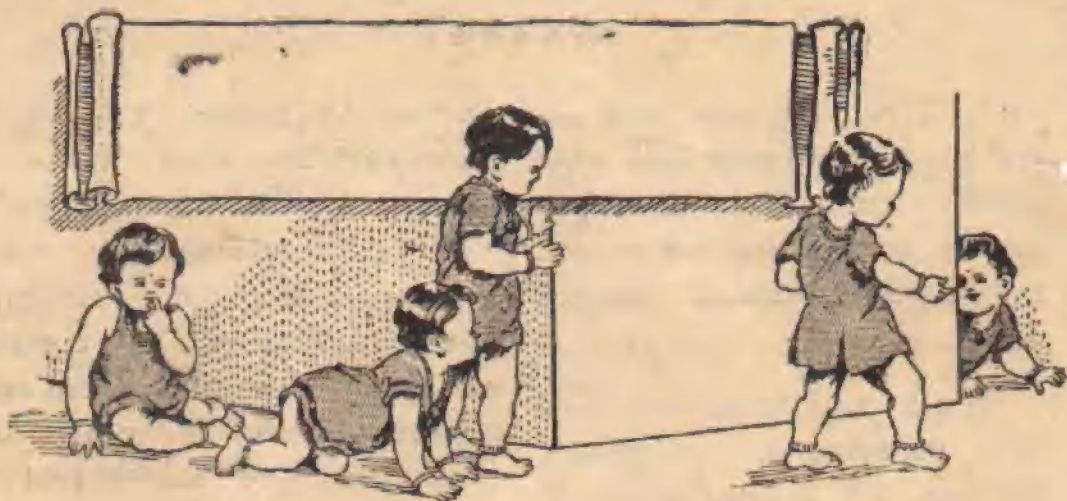
ఇట్టి స్వల్పవిషయములపై విమర్శనమును

ప్రకటించు 'ఆంధ్రభూమి' పై విమర్శనమును ప్రకటించిన సంచిక (నవంబరు సంచిక) సంపాదకీయ సమాలోచనలో "స రి గా పదమూడుసంవత్సరములకు పూర్వము ఇదేమాసమున (అక్టోబరు) ఇరువదిరెండవ తేదీని ఆరని ఆజ్ఞపై ఆరని యనుచరులు రోము మహానగరమునకు మహాప్రస్థానము గావించిరి," యని ప్రచురించినది. దేశచరిత్రలో ముసాలిసీ 1922 వ సంవత్సరము అక్టోబరు 28 వ తేదీని రోము నగరమునకు మహాప్రస్థానము గావించెనని యున్నది. 'ఆంధ్రభూమి' యిల్లు తెలుపుటకు కారణమేమి?

"తస్య లెన్నవారు తమ తస్యలెరుగ ర" ను వెట్టివేమన నుడువులు చిరస్మరణీయములుగావా?

సవీనశాస్త్రజ్ఞులు ఆలోచనయొక్క శక్తి గుర్తించినారు కావుననే 'మానవుడెట్లు దలంచునో అట్లయగు'నని తెప్పబడుచున్నది. హత్యలనుగూర్చి ఎపుడును తలంచువాడు హంతకుడగును; వ్యభిచారమును గూర్చి తలంచువాడు తప్పక వ్యభిచారియగును. కాని సత్యమును అహింసనుగూర్చి ఎల్లప్పుడు దలంచునాతడు సత్యవ్రతుడై అహింసా పరుడై యుండును. దైవము నెప్పుడు చింతించువాడు భార్గవుడగును.

"మహాత్మగాంధీ."

శిశు పోషణ

శిశుపోషణనున్న తెలుసుకోడం అవసరం. తానోకల్ల తల్లయితే వృధాగాదు. ఒకవేళ ఆ అద్విష్టం పట్టకపోతుంటే తెలిసివార్లకి నచ్చడప్పుచ్చు. అయితే ఏ బాధలూలేక నెలలునుండి సుఖప్రసవమయితే గదూ ఇదంతా. తిన్నగా నీర్లుపోసుకోవాలంటే ఏ ఆరోగ్యనిధులో అతువించాలా. అవేమిటి. ఏం పెద్ద పెద్దనిబంధనలుకావు సర్కాలజేషం చేస్తూ నిశ్చింతగా హాయిగా ఉండమనీ, యీభోజనం, యిలాన్నానం చేయమనే, భోజనం తేలిగ్గా త్వరగా జీర్ణమయేట్టు, ద్రివవచార్థాలు జాప్తి కలిసిందిగా, పుండలం అవసరం.

న్నానాసిక ఒంటి తలవైపునుసరించి, ఏ నీర్లైనా వాడుకోవచ్చు (రాత్రిల్లువేణ్ణిల్లు ప్రశస్తం) గాని, నూనె రాచుకొని చేయడం శ్రేష్టం. తలంటుకోవడమూ మంచిదే దరువులూ తాళాలు పిసికిందికోడాలులేక పోతే. ఇక పనులూ—ఇంటిపనులు ఆయాస

పడకుండా చేసుకోవచ్చు తిని పెట్టినే కూర్చో కుండా. మంచిగాల్లో చల్లవేళ కొద్దిగ పడవనూ వచ్చు.

గుడ్డ గుడుసులోకూడా కాగిత ఆవశ్యం. శుభ్రంగా తేలిగ్గా పూడేవి బిగువులేనివి వాడ వలసినివి.

పరిశుభ్రత గుడ్డలకేకాదు సర్వసాధారణమై పుండలె. నకాలంలో ఓ 9 గంటలు నిద్ర పళ్లవిషయంలో శ్రద్ధ ఉండాలె కూడ.

ఇక ప్రసవం హాస్పిటల్లో జరగడం మంచిది ఇంట్లోకంటే అన్ని అవకాశాలుంటాయి గనుక. ఏకారణంవల్లనయినా వీలు పడనూ ఇంటిల్లిపాచికీ శుభ్రమైన గదిలో ప్రసవానికి ఏర్పాట్లు చెయ్యాలి దీంచే మిగిలిన వార్లకు ఏ ఇబ్బందివున్నా. మరోవిషయం గమనించవాల్సింది బిడ్డకు ప్రత్యేకంగా ఓ పడక. ఏమైనాసరే చిడ్డా తల్లి ఒకేపడకలో వడుకోకూడదు.

— డా. శివశిరాధ్ర.

పుష్పచయము

రష్యాదేశములో సోవియటు ప్రభుత్వమున “పెల్లిలయోగక్షేమము ముందు ఆ పనుక పెద్దవారిమాట” అనునది మూలనూత్రముగా నున్నది. ఈవినున నువహించబడిన యంశములు నిశ్చయముగ పంతోషము గలిగింపక మావవు. రష్యాలో కాఁపుకష్టములన జీవించు స్త్రీలు గర్భవతులగుదురేని పురిటికిముందు రెండు నెలలును పురిటికరువాత రెండు నెలలును కాసవరీత్యా నెలపుండి తీరవలెను. ఈ నెలపుదినములకు జీతము నియ్యవలెను. నైద్యవృత్తి నాట్యవృత్తిగల యువతులకు నిదేశపద్ధతి. కచేరీలలో పనిచేయువారికి మాత్రము మూడు నెలలు విక్రాంతి నిందుజీతముమీదనే!

ఒకయువతి గర్భవతికాగానే ఆపె పలుమారు నైద్యనిలయుములకు క్రమముగ పోవుచుండవలెను. చిన్న చిన్న జబ్బులు వచ్చునపు డామె యెట్టివాటినుండి తన్ను తాను రక్షించుకొనవలెనో అదియంతయు నామెకు నైద్యులు పఠింపుదురు. అంతేకాక అవసరమున్నయెడల బలకరములగు ఘంచియాహారములను కూడ సన్న చేయుదురు. గర్భవతులైన డక్షిణాసియహాజాగములు గలిగియుండురేని వారిని ఆయాజాగముల శిశువైయున్న నైద్యగృహములందుంచి చికిత్సచేయుదురు. ఈ జాగ్రతవలన దేశములో విషవ్యాధు లెంతో తగ్గిపోయినవి.

పురుషునకువారే తల్లివచ్చి మరల కర్మాగారమునచేరి పనిచేయును. అట్టియెడ నామె పనిచేయువలసిన యేడుగంటలకాలములోనుండి ఒకటిన్నరగంటలకాలము మినహాయింపబడును. ఈ యొకటిన్నరగంటలకాల మామె తనబిడ్డకు పాలిచ్చుకొనుటకే. దీనికిగాను ప్రతికర్మాగారమునందును ప్రత్యేకముగా గదు లేర్పరుపబడి యుండును.

చాలామందివిద్వలు సాధారణముగా శిశురక్షాశ్రమములలోనే ముగ్ధులై పెరుగుచుండుదురు. ప్రతి యంత్రాలయమునను సంబంధించి ఇట్టి ఆశ్రమములుండును. కచేరీలయందును కళాశాలలయందుకూడ నిట్టి యాశ్రమములు నెలకొల్పబడి యుండును. ఆజాగ్రతవతులగు యువయువతీజనములు, విద్యార్థులై యున్నంత మాత్రమున విద్వలకు కనరాదను సిద్ధాంత మచటలేదు. ఈ యాశ్రమములోనే విద్వలశిశువలెనను నిర్బంధమును లేదు. కాలిట్టి ఈ సంస్థలు సర్వసాధారణముగా ప్రాద్దున ఏడుగంటలు మొదలు పాయంకాల మైదువరకు తీసియుండును. 1932 లో వెల్లివచ్చిన బ్రిటిషు కో ఆపరేషన్ రాయబారవర్గమువారి రిపోర్టులో నిట్లు వ్రాసినారు.

“మేము దర్శించిన శిశురక్షాశ్రమమున మూడుభాగములున్నవి. ఇందు మొదటిదానియందు రెండు నెలలు మొదలు తొమ్మిది నెలలవయసుగల శిశువులున్నారు. ఒక్కొక్కగదిలో నలుగురికి తక్కువయు పదిమంది తక్కువయు శిశువులుండరు.

“ఈవిద్వలతనిర్మలములైన శిశువుల పరపులమైబుండుదురు. వీరిపై తెల్లని పరిశుద్ధములగు చిన్నదుప్పట్లు తప్ప మరేమియు కప్పబడియుండవు. గుండెలును భుజములును తెరచియోయుండును, సాధ్యమైనంతవరకు

నిర్మలమగు గాలి తగులుచుండును. అన్ని కిటికీలును తలుపులును బాగుగా తెరువబడియుండును. ఎనుబది డిగ్రీలకు మించిన యుష్ణతలేదు. ఈగలును దోమలును రాకుండుటకు గాను పలుచనితెరలు కిటికీలకును ద్వారములను కట్టబడియుండును. లెస్సగా పరీక్షింపబడిన పాలే విద్యలకాచారము.

రెండవగదియందు తొమ్మిది మొదలు పదునెనిమిది నెలల యాడుబిడ్డలుండురు. ఇచట వీరు తప్పకుండు గులువెట్టుచు దుముకుచు లేచుచు పడుచు శైశవక్రీడల తేయుచుండురు.

మూడవతరగతి గదియందు పదునెనిమిది నెలలు మొదలు మూడేండ్లయ్యాడుగలవా రాడుకొనుచుండురు. వీరికొరకై చిన్ని మేకాబిల్లలును వాటిచుట్టు చిన్నికుక్కలు నమర్పబడియుండును. ఇచట వీరికరితో వోకరుకరిసి యాడుకొనుట మాటాడుకొనుట మొదలగునవి జరుగుచుండును.

పుట్టుక చేతనే వికలాంగులగు వారికొరకు ప్రత్యేకముగా నిటులనే యాశ్రమములున్నవి. వీనిని సర్వదా వైద్యులు తనిఖీ చేయుచుండురు.

ఈ మూడేండ్లకరువారత బిడ్డలు ఏడేండ్లయ్యాడు వచ్చువరకు కిండర్ గార్టన్ స్కూళ్లకు పోదురు. 1931—32లో మూడు ఏడు నేండ్ల మధ్యవయసు గలపిల్లలు ఆరులక్షలమంది యున్నారు.

ప్రకృతి తత్వమునెరిసి యెల్లవారును సరస్వర సహాయభూతులై అక్కరకుమారిన పిచ్చిపిచ్చి మతివికారములను వదలి, అనందయుతులై యారోగ్యయుతులై, దేశముకొరకును, సంఘముకొరకును బనిచేయగల శ్రీపురుషులను తయారు చేయుటయే విద్యకు లక్ష్యము కాబట్టి యిట్టి మహాదాశయము ఈయాశ్రమములందుండియే యారంభమగుచుండును. కొంతమంది వంటకు కట్టలకొట్టుదురు, కొంతమంది బిల్లులుచేయుదురు, కొంతమంది నుడ్డులుతుకుదురు కొంతమంది యిస్తీరీ చేయుదురు. ఈపనులన్నియు సక్రమముగా నడిపింపబడును. మరియు నివియున్నియు నాటలానే లెక్క. ఏయాటయందైనగాని ముగ్గురు నలుగురు చేరియే యుండురుకాని 'నన్ను ముట్టుకొనకు, నామాలకాకీ' యని ఒక్కడే యొకచోట నెప్పుడు గనబడకు. అంతేకాక ఆడుపిల్లలును మగపిల్లలును కలసిమెలసియే యుందురుగాని 'యెవరికివారే' యను పద్ధతిలేదు. కష్టపడి పనిచేయుటయనుజ్ఞానము వాడొడని యిట్టి పనితనముననే కలిగింపబడుచుండును. అప్పుడప్పుడు గొప్పగొప్ప యంత్రాగారములకు దీసి కొనిపోయి, యాపనిపాపల కచ్చటికార్యములన్నియు పాపింతురు. పనులలోగూడ ఆడువారిపని మగవారి పనియను భేదములేదు. బ్రాహ్మ, మోటార్లను నడపించుట, రొట్టెలుకాల్పుట, వంటలువండుట మొదలగుం పనులన్నియు నేర్పబడును.

ప్రారంభతరగతి మధ్యమతరగతియని పాఠశాలలయందు రెండుతరగతులుండును. కనదత్తును, సంగీతము తప్ప తక్కినవిషయములన్నియు ప్రాథమికపాఠశాలయందు తెప్పబడును. రెండవదానియందు దుపాధ్యాయు లేవ్వ క్రితేది బాగుగా వచ్చునో అది నిర్ణయింతురు. కొన్నికొన్ని పాఠశాలలు కొన్నికొన్ని యంత్రాగారములకు అనుబంధములైయుండును. అట్టిచోట పిల్లలు ఆ యా పనివాండ్రకు సహాయముచేయుచు తద్వారా వారి రీతులన్నియు గమనించుచుండురు.

ఈవిరుతలనేడుకల కన్నియో నాటకశాలలున్నవి. నీనీమాలున్నవి. ఇవియున్నియు విద్యాశాఖ వారును వర్తకశాఖవారును భరించుచున్నారు.

ప్రభుత్వకావనము, పిల్లల యోగక్షేమాభివృద్ధియొడ పక్షపాతమువహించియున్నది. ధర్మసంతానము నెడి
కాట రమ్యులో వినరాదు. వీడు నాకోడుకు కాదన్నంతమాత్రమున మగవాడు తప్పించుకుపోలేడు. పిల్లలను
సక్రమముగా నడిపించెనాసరి. తేనున్న కావనము వానిపిలక సాగదీసి విడచును. భార్యాభర్త లొకప్పుడు
నులిచుకొన్నను తత్సంతానయోగక్షేమబాధ్యత మాత్రము వారికి తప్పదు. ఈపద్ధతి పరిక్రమించినవారికి
తప్పదు.

ఇట్లు సర్వవిధములచేతను పిల్లలు దుర్బలంబులును. కాబట్టి వారిజీవితము బెట్లు సార్థకతకెందినను జెంద
వును.

* * * *

అడయూరు సమావేశములో నుచన్యసిండును శ్రీమతి రుక్మిణీఅరంజేల్ గా నిట్లునిరి.

భారతదేశము పరాధీనస్థితి ననుభవించుటవలన కలిగిన దైన్యశాపములో తనగొప్పతనమును మరచి
పోవుచున్నది.

వివిధకళలును భగవంతునియొక్క వివిధస్వరూపములని మన కళాసైపుజ్యమునకు రెండుదాహరణముల
నొసగెదను. సంగీతము, నాట్యము తీసుకొందము. ప్రతిరాగమునకు ఒకవిధమును అపదమేగాక, ఒకవిధమును
భావమును పుట్టింపగలకత్తిగూడ కలదని మనప్రాచీనసంగీతకాస్త్రజ్ఞులు కనుగొనిరి.

సంగీతములోవలెనే నాట్యములోగూడ మనవారు చాలకష్టపడి పరిశోధించి అనేక ఆత్మార్పణును
నాట్యములను కనిపెట్టిరి. మనదేవాలయములలో నాట్యమొనరించు బోగమువారిలో ఈ నాట్యవిశేషములు
నొనరుమగుచున్నది. పాశ్చర్యదేశములో ఇట్టి ప్రవీణుల కెంతయో ఆదరమొసగి అందల పెక్కించెడివారు.
ననము వారిని ఆతిహాసముగా చూచుచున్నాము. వారు చూపు నాట్యములో భగవంతునికి హారతి యిచ్చుట
భగవంతుని జేరుకొనుట మొదలగు భావములు అతినుండరముగా చూపుచున్నారు. మనకళలన్నియు
భగవంతుని ఆరాధనను, ఆత్మసాక్షాత్కారముకొరకును విర్మింపబడినవే. కళలకు ఇట్టిగత్యుత ఉపయోగము
మనదేశములోనే అనుంగియైయున్నది. ఇట్టి మహాప్రయోజనము సాధించుటకేర్పడిన మనకళలు, ఇతరదేశముల
వారు గ్రహింపదగియున్నవి.

మనవారు నిర్దేశించిన పైకళాప్రయోజనముల జ్ఞాపకముంచుకొని మరల మనము కళలనభివృద్ధిచేయుచో
ఇతరదేశములు మనపద్ధతినచ్చి నేర్చుకొనునంతటి గౌరవము మనకు తలస్థించును.

మనగొప్పవారిని ఏనము సత్కరించుటలేదు. మనవారిని పాశ్చాత్యులు సత్కరించుచున్నారు.

ఇకమీద ఇట్లుండరాదు. మన కళాబోషకులకు ఇతరవిషయముల ప్రావీణ్యముగడించిన వారిని సత్కరిం
చుట మనము కోల్పోయి పూర్వపు బ్రహ్మత్వమును తిరిగి సంపాదించుకొనుటకు మొదటి మెట్టు.

కళయనగా సంగీతము నాట్యములోనే కాక సామాన్యజీవితములో కూడ ఇమిడియుండవచ్చును.
సంతోషపూరితముగ జీవించుకూడ ఒకకళయే. కావున కళయనగా ఏకొన్ని సామర్థ్య ప్రదర్శనములలో
మాత్రము సంబంధించినదికాదు గనుక ప్రతిభారతీయుడును తన జీవితమును పైవిధమున కళామయ మొనరింప
యత్నింపవలెను.

గృహలక్ష్మి పాతకురాలగు నొకసోదరి మాకిట్లు వ్రాయుచున్నది.

“మాయింటి సమీపమున నొక బ్రాహ్మణ యువతిగలదు. ఆ యింటియం దామె భర్త కన్నె
తెవరునులేదు. ఆమె తా నెల్లప్పుడు చాలకష్టపడినది వచించుచుండును. కొంతకాలముక్రింద టామె
కరుడెంచి తనకష్టమంతయు నాతోకెప్పి “అక్కా! ఇప్పుడు విద్యావంతులగు స్త్రీలు, స్త్రీ విద్యాభిమా
పురుషులు చాలమంది గలరని చెప్పుచుండువుగదా! ఆసంఖ్యాకులైయున్న నావంటి సోదరీమణుల
బాపుటకు తగిన సమాజములుగాని ప్రభుత్వచట్టములుగాని గలవా?” యని యడిగెను. నేనందులకు
పరితాపపడి “నీధర్మము పీయనిదెప్పుడులేవన్న, మీ రిరువురమగ్య సౌఖ్యములేక ఆయినే వెళ్లుమని బా
చున్నపుడు మీ పుట్టినింటికి వెళ్లి కావలసిన విద్యయైన నేర్చుకొనరాదా” అంటిని. హిందూస్త్రీలకు నై
వచ్చకపోవచ్చును. కాని భర్త భార్యవలదని తనసౌఖ్యము కై యితర శ్రమయిత్నింపుచుండ భార్య త
జీవితమును గౌరవముగ గడుపు ప్రయత్నము జేయుగూడదా? అంతటామె కన్నీడుగార్చుచు, అది
సోదరి! నావంటి దీనురాలిదెప్పుడు మీ కెట్లు తెలియును. ఒకసంవత్సరముక్రింద నా భర్త గారు నా
కోషములేవన్నను నన్నుచాది పుట్టినింటి వెళ్లగొట్టి మా తలిదండ్రులకు నే నక్కరలేదని అబ్బుగూడ
చానిపై మాతండ్రి మిత్రులతో నాలోదించి నన్నొక స్కూలునందు జేర్చిరి. రెండుమాసములుమాత్రమే
జరుపుచుంటిని. ఇంతలో నా భర్త గారి సమాచారమెట్లో తెలిసికొని “నా యింగీకారములేనిచే నాభా
పాతకాలయందు జేర్చుకొన్నాను. ఆమెను జైలుకు పంపియెడల నేను తగినచర్య ఏర్పాదవలసివచ్చు
వ్రాయగా మా హెడ్మాస్టరుగారాసంగతి నాకుతెల్పి నన్ను విరమించుకొమ్మనిరి. నేను భయపడి
సంగతంతయు నాతోకెప్పి నా భర్త గారు నే నక్కరలేదనివ్రాసిన ఉత్తరమునుగూడ జాపెట్టితిని.
చాలు నామాటవినిక ఏమగునోయని భయపడి స్కూలువీడుమని ఖండితముగా జెప్పివైచిరి.

ఆసంతరము కొందరు పెద్దలు నా భర్త గారినివిల్చి, “నీభార్య చదువుకు నీకష్టములేదు
ఆమెను నీ వెంటవీసికొనివెళ్లి సరిగా కాపురముజేసికొను”మని తిప్ప నా రట్లేమని యింగీకరించి నని
తెచ్చిరి. ఇప్పుడు నా ఆధరణములన్నియు లాగుకొని, మునుపటికంటె మిక్కిటముగా హింపించుచు
నావలని యెట్టితప్పుగలదో మీరు పరీక్షింపవచ్చును. ఇంతకు నా భర్త నాయెడల ప్రేమగదు. నేనన్నగి
అని తనవిషాద గాధను ముగించెను. ఆమెయెడ కోషమున్నట్లు నాకు గన్నదలేదు. స్త్రీ పురుష స
మితర విషయములం దెట్లున్నను, వినాహమందును విడాకులందును లేదనుండరాదని నాతలంపు.
శ్రీయోధిలాఘలగు సోదర సోదరీమణులెల్ల రీ లేదమును పోగొట్టుదురని నా హృదయపూర్వకముగ
ప్రపంచమం నొకరు సుఖించిన అందరు సుఖించుటలేదు. ఒకరు కష్టపడిన అందరు కష్టపడుటలేదు.
ములు ప్రపంచమందు సమముగానే కలవు. విడాకుల చట్టమునకు మనస్త్రీ లంతగా భయపడుటెందు
ఆసురాగముగల భార్యాభర్తలను యే చట్టముగాని విడవీయజాలదు. అసురాగములే భార్యాభర్తల
సంఘపు కట్టుబాట్లుగాని కలుపజాలవు. ఆవిధమున మనస్సులుకలియక దుఃఖించు సోదరీమణుల సౌఖ
వినాహములందు స్వైరంత్యము, విడాకులచట్టము ముఖ్యములని తలంకుదుగాక.

(మీకి డా. పీ. ఆర్)